

Sociala värden i olika sociala världar,
delrapport 7.

Västra Innerstaden

av Mikael Sligendal

LEVNADS
undersökningen

Förord.....	5
1. VARFÖR?	9
1.1 Projektets bakgrund.....	10
1.2 Projektets syften.....	11
1.3 Projektets resultat.....	12
1.4 Rapportens disposition.....	13
2. PERSPEKTIV	16
2.1 Människosyner.....	18
2.2 Sociala krafter	19
2.3 ... i minst sju dimensioner.....	19
Varför finns stadsdelen?.....	19
Hur finns stadsdelen?.....	20
Vem bor i stadsdelen?.....	20
Vad gör stadsdelsborna?.....	20
Vilka resurser har stadsdelsborna?.....	20
Vad är meningen med stadsdelen?.....	21
Vem bestämmer och vad?.....	21
2.4 Perspektiv på segregation	21
2.5 Olika sociala världar.....	22
3. SOCIALA VÄRDEN I VÄSTRA INNERSTADEN	24
3.1 TID OCH RUM.....	25
3.1.1 Ålder, storlek, upplåtelseform och täthet.....	25
3.1.2 Boendekvalitet	29
3.1.3 Sammanfattning	31
3.2. BEFOLKNING	32
3.2.1 Demografi.....	32
3.2.2 Hälsa	34
3.2.3 Kontinuitet.....	36
3.2.4 Sammanfattning	38
3.3. SOCIALA STRUKTURER.....	39
3.3.1 Klass.....	40
Förvärvsfrekvens och arbetslöshet	40
Klasstruktur.....	41
3.3.2 Familj	43
3.3.3 Sociala nätverk.....	44
3.3.4 Sammanfattning	47
3.4. RESURSER.....	48
3.4.1 Utbildning	49
3.4.2 Ekonomi.....	50
3.4.3 Social kompetens	54

Engagemang.....	54
Initiativ.....	57
Samhällsintresse.....	60
3.4.4 Sammanfattning.....	61
3.5. KULTURER.....	62
3.5.1 Identiteter.....	62
3.5.2 Kulturella engagemang.....	64
3.5.3 Sammanfattning.....	66
3.6. MAKT.....	67
3.6.1 Barnomsorg, skola och vård.....	67
3.6.2 Stadsdelsreformen.....	69
3.6.3 Egenmakt.....	71
3.6.4 Sammanfattning.....	73
3.7. HELHET.....	74
3.7.1 Bäst i stadsdelen.....	74
3.7.2 Sämst i stadsdelen.....	75
3.7.3 Favoritområde i Malmö.....	77
3.7.4 Levnadsförhållanden.....	77
3.7.5 Sammanfattning.....	79
4. SLUTSATSER.....	80
4.1 Sociala värden	81
Historisk segregation.....	81
Rumslig segregation.....	81
Demografisk segregation.....	82
Strukturell segregation.....	82
Resurssegregation.....	82
Kulturell segregation.....	82
Maktsegregation.....	83
4.2 ... i olika sociala världar.....	83
5. HUR?.....	86
5.1 Konstruktionen av frågeformuläret.....	87
5.2 Rekrytering och utbildning.....	88
5.3 Urvalet.....	88
5.4 Arbetsorganisationen.....	88
5.5 Analys och tolkning.....	89
5.6 Svarsfrekvens.....	90
Tabellförteckning.....	94
Aktuella referenser och inspirationer.....	96

Förord

Många har del i Levnadsundersökningen. Många har bidragit med sitt arbete, sin fantasi och kreativitet. Andra har bidragit med beslut, ledarskap, administrativ förmåga och kunskaper. Vissa har också bidragit med starka känslor. Många har brytt sig. Nu är det dags för ett stort tack till alla.

Ett stort tack först till alla deltagare.

Etapp 1: Södra Innerstaden och Husie (950327-950617 & 950807-951124)

Lilian Andersson, Dragutin Dolenc, Eva Eriksson, Renée Gadde, Tamara Grabed, Bengt Gustafsson, Kajsa Gullander, Mi Höglund-Rydén, Barbro Jarnhäll, Käthe Johansson, Ing-Marie Lindberg, Katarina Mårtensson, Gunnel Olsson, Wivi-Anne Petersson, Jiri Polak, Veronica Seguel, Cecilia Ståhlberg, Juan Angel Tapia, Barbro Warius och Marie Ågren

Etapp 2: Fosie, Hyllie och Oxie (960401-060614 & 960819-961004)

Madelaine Andersson, Ann-Christin Bergholm, Lasse Bergquist, Carole Book, Anders Durango, Birgitta Ekbladh, Margareth Hindsö, Torsten Hultman, Karin Ingvarsson, Liz Jarlsbed, Sonja Kristiansen, Ann-Christin Kroon, Monica Larsen, Marianne Levinsson, Gerda Lindb-Melander, Lillemor Lundin, Niklas Lundin, Britt Lundquist, Teresa Maynou, Ulla Nilsson, Viveka Nilsson, Irene Norberg, Ulla Ohlsson, Lousie Sandin, Inga Sjöholm, Sven-Gunnar Swantesson, Ulla-Majja Tanskanen och Liz Åkerlund

Etapp 3: V Innerstaden, Kirseberg, Centrum, Limhamn-Bunkeflo och Rosengård (970217-970916)

Gunn Alm, Ingrid Börnvi, Andreas Hindersson, Anna Jones, Daniel Lindström, Anna Molander, Maria Selvarajah, Amanda Taavo, Betty Toth, Anita Åkerblom.

Ingrid Björklund, Laila Gustafson, Marie-Louise Ekeberg, Per Ekström, Rosita Friman.

Lena Ekström, Carina Wiberg, Ingrid Holgersson, Marie Heib, Jeanette Östling, Agneta Hansson, Cecilia Svenberg, Eva Beran, Pia Sablin, AnnBritt Lindström, Åsa Gottfridsson, Mattias Nilsson, Petter Åkesson.

Moa Hemmingsson, Jeanette Ulbl, Per Svefors, Abir Mashoun, Daniel Oredsson, Gunilla Carlsson, Eva Oscarsson, Lisa Petersson, Patrik Caesar, Arild Schultz.

Ali El Timimi, Catarina Milankovic, Elly Ann Thyren, Jasmina Kasapovic, Masoud Zareazadeh, Rabija Alibodzic, Saliba Youmer Hassan, Sanaa Nouri, Snjezana Kalabic-Zalia, Subaimi Bin Edris.

I och med etapp 3 fick jag möjlighet att anlita flera av deltagarna från de tidigare etapperna som handledare. Ett stort tack till Eva Eriksson, Ing-Marie Lindberg, Renée Gadde och Ljiljana Kocovic.

Lokalen dit vi begav oss i mars 1995 heter Sofielunds Folkets Hus, även kallad Dundret, och där har vi fått husera hela tiden. Han som ordnade rum till oss där heter Håkan Larsson, ombudsman på Unga Örnar. Håkan har verkligen stött oss från början till slut och för det förtjänar han ett stort tack. Den som såg till att lokalerna blev målade heter Carlos Cortés och han anlätades som vaktmästare på Sofielunds Folkets Hus månaden innan vårt projekt började. Sen dess har Carlos alltid lika förtjänstfullt ställt upp och hjälpt oss med våra materiella problem. Tack, Carlos.

Att projektet överhuvudtaget satte igång berodde på stödet från några nyckelpersoner inom kommunen. Mats Andersson på Stadskontoret var den som nappade på idén först. Han förankrade projektet och har fungerat som dess beskyddare. Tack, Mats.

Ett ännu större tack vill jag emellertid rikta till Ewa Ekberg-Wihlén, IoF-chef i Södra Innerstaden. Vi träffades för första gången i januari 1995 och sen dess har hon varit min fasta punkt i den kommunala tillvaron. I och med etapp 2 tog hon även på sig ett arbetsgivaransvar och räddade därmed projektet ur en synnerligen svår knipa. Under hela tiden har vi haft ett mycket konstruktivt, förtroendefullt och öppet samarbete. Ett stort tack, Ewa.

Innan starten av etapp 1 tillsatte vi en referensgrupp som skulle hjälpa till med synpunkter på framför allt projektets vetenskapliga innehåll och relevans. Vi träffades vid flera tillfällen, vilket resulterade i många goda råd och synpunkter. Ett tack till Gunnar Olofsson, Pia Forsberg och Anders Järnegren från Sociologiska Institutionen i Lund, Bertil S Hansson från Samhällsmedicinska Institutionen, Tapio Salonen från Socialhögskolan i Lund, Britta Ström och Mats Andersson från Stadshuset, Anders Wennerström från Invandrarförvaltningen, Eva Ekberg-Wihlén från f d Socialförvaltningen Centrum samt Inger Leite från f d Östra Socialförvaltningen.

Ett särskilt tack vill jag rikta till Gunnar Olofsson, en av mina tidigare handledare under avhandlingsarbetet. Gunnar var en av de första som på hösten 1994 stödde projektet. Han har också vid flera tillfällen ställt upp med rekommendationsbrev. Dessutom har han ganska många gånger ringt och undrat hur det går. Ett stort tack, Gunnar.

Under arbetet med etapp 1 fick jag förtroendet att ingå i en av arbetsgrupperna för Malmö stads projekt Vision 2000. Där lärde jag känna Kennet Hagelin, enhetschef inom Rosengårds stadsdelsförvaltning. Samarbetet med honom i projektet Vision 2000 fungerade som en mycket berikande inspirationskälla för mina tankar om Levnadsundersökningen. Vid flera viktiga tillfällen sade Kennet också precis vad som behövde sägas. Kennet kom också med många värdefulla synpunkter på mina första rapporter. För allt detta skall han ha ett stort tack.

Under våren 1996 stiftade jag bekantskap med Bo-Göran Carlsson vid Malmöhus Läns Allmänna Försäkringskassa i Lund. Sen dess har vi utbytt tankegångar vid åtskilliga tillfällen med stor betydelse för Levnadsundersökningen. Bo-Göran bjöd också in mig till att hålla föredrag om bl a Levnadsundersökningen på konsthallen i November 1996 för chefer inom Försäkringskassan, Stadsdelsförvaltningarna och Arbetsförmedlingen. Även Bo-Göran läste mina första rapporter och kom med många värdefulla synpunkter. Tack, Bo-Göran.

Under våren 1996 anlätades jag av Christina Isaksson Eldh på Storstadskommittén för att skriva en rapport om resultatet från Levnadsundersökningen. Rapporten presenterades på Bommersvik i juni 1996, vilket resulterade i många konstruktiva och givande synpunkter från kommittéledamöter och sekretariat. Storstadskommittén har sen dess stött projektet på olika sätt och det vill jag särskilt tacka Christina för.

Under hösten 1996 skrev jag en ny version av rapporten som jag sen presenterade i slutet av januari 1997 på Sociologförbundets årskonferens i Lund. Jag vill särskilt tacka Per Olof Olofsson och Mats Benner för synpunkter.

Rapporten till Sociologförbundets årskonferens låg sen till grund för det intensiva arbetet med rapporterna under våren 1997. Parallellt med projektledarskapet för etapp 3 skrev jag på tre månader fem rapporter. Utan mina tidigare manus till först Storstadskommittén i juni 1996 och Sociologförbundets årskonferens i januari 1997 hade det givetvis inte gått. Med hjälp av de tidigare manusversionerna kunde jag utveckla mina tankar, teorier, angreppssätt, dispositioner, skrivsätt och analysmetoder. Dessutom kunde jag utveckla arbetsformer som gjorde det möjligt att skriva fem rapporter samtidigt.

Ett stort tack också till Sussi Ekelund på Idea Text & Bild. I och med etapp 2 gav hon projektet en grafisk form. Hon utformade bl a frågeformuläret. Hon har också gjort omslagen till rapporterna. Från början var det meningen att hon även skulle ha stått för layouterna. För att kunna ha kontroll över tiden in i minsta sekund bestämde jag mig emellertid för att layouta rapporterna själv. Sussi hjälpte mig med att staka ut riktlinjer, men sen har jag slutfört arbetet själv. Sussi skulle alldeles säkert ha åstadkommit ett mycket bättre resultat, men tiden och tekniken räckte inte till. Layouten måste verkligen betraktas som ett experiment. Jag tog risken med tvåspalt av läsbarhetsskäl. Tvåspalt ser man annars ganska sällan i vetenskapliga sammanhang.

Av stor betydelse för projektet har också kontakterna med Newcastle haft, särskilt med Bill Lancaster vid University of Northumbria. Bill är en nytänkare som jag har haft förmånen att få utbyta erfarenheter och kunskaper med under flera års tid. Jämförelsen mellan såväl Malmö och Newcastle som Sverige och England i stort ger sannerligen upphov till många värdefulla insikter. Vid årsskiftet 1996-97 fick Bill möjligheten att anställa en doktorand som skall skriva

en avhandling om Malmö och Newcastle. Hon heter Natasha Vall och skall hålla på i tre år. Samarbetet mellan Bill och mig har bara börjat. Här finns möjligheter till studiebesök, utbildningar, samarbete och forskning.

Den som har arbetat mest med projektet vid sidan om mig själv heter Lars Larheden. Han har fungerat som en synnerligen viktig stöttepelare och medarbetare från början till slut. Liksom jag har han haft flera roller i projektet; handledare såväl som kvalitetskontrollant, föreläsare, manuskriptläsare och fixare i allmänhet. Ett stort tack, Lars.

I augusti 1997 anställdes jag på verksamhetsområdet IMER (Internationell migration och etniska relationer) vid Malmö Högskola. Levnadsundersökningens fem sista delrapporter har jag skrivit som en del av min tjänst. Den som är intresserad av slutsatser om hela Malmö får vänta till i höst 1998. Då publicerar jag en bok om hela projektet där jag förutom analyser av varje stadsdel även utvecklar mina tankar om olika sociala världar. Där jämför jag även med situationen i Newcastle.

Många tack. Många människor. Långa förord. Ännu ett projekt? Döm själv.

Malmö den 21 april 1998

1. VARFÖR?

Ännu ett projekt?

Under efterkrigstidens första decennier framhölls Malmös ekonomiska, politiska och sociala utveckling ofta som föredöme. Malmö var en av landets ledande industristäder och hjulen verkade snurra av sig själva. Skatterna var lägre än i de flesta andra svenska städer och ett stabilt samförstånd rådde i stadsfullmäktige mellan socialdemokrater och moderater. Satsningar på ökad välfärd i form av t ex sjukvård och boende väckte stor uppmärksamhet runt om i landet. Malmö kunde försvara sitt rykte som "socialismens Mekka". Det var ju i Malmö som den svenska socialdemokratin föddes en gång i tiden och socialdemokrater brukade ibland tala om Malmö som sitt Mekka.

Trots all välfärdsutveckling uppstod emellertid nya samhällsklyftor och i mitten av 1960-talet började samhällsforskarna använda ett nytt begrepp; nämligen segregation. Redan 1969 använde Sveriges dåvarande statsminister Olof Palme begreppet när han i ett tal beskrev just Malmös utveckling: "Undersökningar bär vittne om en kvardröjande fattigdom, en begynnande invandrarslum. Det är härifrån vi fått rapporter om klassklyftor på det kulturella området, om tendenser till segregation på bostädernas och skolans område."

Segregationen förvärrades under 1970- och 80-talen i takt med industrinedläggningar och industrisamhällets allmänna tillbakagång. Kommunledningen försökte motverka de ökade klyftorna med satsningar på den offentliga sektorn, men därmed måste man höja skatterna, vilket i sin tur utsatte samförståndet i stadsfullmäktige för hårda påfrestningar. I mitten av 70-talet sprack samförståndet och staden polariserades politiskt. Malmö förvandlades efterhand till högskattekommun.

Efter 66 år vid makten förlorade socialdemokraterna kommunalvalet 1985. Den nya borgerliga fyrtioalliansens vallöften visade sig emellertid vara svåra att uppfylla och socialdemokraterna vann tillbaka makten i valet 1988. Först efter valet 1991 kunde moderaterna på allvar genomföra sitt systemskifte. Visa av tidigare erfarenheter inriktade sig den

borgerliga regimen nu inte bara på direkta nedskärningar, utan i första hand på grundläggande förändringar av förvaltningar och styrformer. Inom t ex vården delade man upp politikernas ansvar enligt modellen med beställare och utförare.

I valet 1994 skiftade majoriteten återigen färg. Nu genomför socialdemokraterna sitt eget systemskifte. Istället för decentralisering på marknadens villkor vill socialdemokraterna demokratisera kommunen och föra ner besluten närmare malmöborna. Därför har man delat upp Malmö i 10 självstyrande stadsdelar.

Malmö har nog aldrig tidigare förändrats lika grundläggande på så kort tid som under 1990-talet. Förutom två radikala omläggningar av politiken, först moderaternas och sedan socialdemokraternas, har Malmö drabbats av massarbetslösheten. Under 90-talets första år sköt arbetslösheten i höjden från 2,4% till 12,4%. Under samma tid ökade invandringen och nådde en rekordnivå 1994. Nu rörde det sig inte längre om västeuropéer eller latinamerikaner, utan till stor del om människor från än mer främmande kulturer, framför allt muslimer. Mer än var fjärde malmöbo har numera utländsk bakgrund. Ute vid Jägersro ligger Islamic center, Sveriges största moské. Från att tidigare ha varit betraktad som "socialismens Mekka" har Malmö förvandlats till ett Mekka för Skandinavien muslimer.

1.1 Projektets bakgrund

I närmare 10 år arbetade jag på en doktorsavhandling om Malmö tillsammans med historikern Peter Billing. Vi disputerade i juni 1994 med avhandlingen "Hegemonins decennier. Lärdomar från Malmö om den svenska modellen". Där försöker vi förklara stadens uppgång och fall. Avhandlingen slutar med socialdemokraternas valnederlag 1985.

Efter disputationen ville jag fortsätta och ta reda på vad 90-talets grundläggande förändringar har inneburit för Malmö. Jag frågade mig framför allt vad förändringarna har inneburit för segregationen. Håller

Malmö rentav på att spricka? Hur stor är risken för en utveckling lik många städer i t ex England där stadsdelar börjar leva sina egna liv, avskilda från resten av samhället?

Jag frågade mig också varför satsningarna mot segregationen inte har lett till bättre resultat. Som Storstadskommittén (SOU 1995:142) konstaterar i sitt betänkande har enorma resurser satsats av stat och kommuner genom åren för att komma tillrätta med problemen. "Trots dessa omfattande satsningar som har gjorts under en följd av år kvarstår orsakerna till problemen. De har till och med fördjupats och förstärkts". Varför kvarstår då orsakerna till problem? Varför lyckas inte stat och kommuner nå bättre resultat trots alla satsade resurser? Storstadskommitténs egen förklaring stämmer säkert till viss del: "Projektet har avlöst varandra i en strid ström, utan att några synbara trendbrott har skett. Insatserna har till stor del haft en karaktär av kampanjer vilka har fokuserats på symptomen och inte orsakerna".

Jag vill emellertid gräva lite djupare. Att orsakerna kvarstår tror jag också beror på hur man beskriver problemen. Som jag ser det lär orsakerna till problemen kvarstå så länge segregationen beskrivs i enbart negativa termer. Lägre inkomst- eller utbildningsnivåer i en stadsdel behöver inte vara liktydigt med sämre samhällsmedborgare. Dessvärre brukar man inte intressera sig för vad människor i ekonomiskt fattiga stadsdelar med hög arbetslöshet faktiskt har. Vi måste på allvar börja ifrågasätta människosynen som ligger till grund för problembeskrivningarna. Hur kan arbetslösa så kategoriskt dömas ut som problem? På vilka grunder kan myndigheter anse sig få rätt att styra och ställa i arbetslösa människors privatliv? Varför är det ens förhållande till just marknadsekonomin som skall få avgöra när man inte kan anses klara sig själv längre?

Inte bara politiker och förvaltningar har ett ansvar för hur problemen beskrivs, utan givetvis även forskarna. Frågan om vilken människosyn forskningen

grundar sig på ställs alldeles för sällan. Utan att ha tagit del av erfarenheter från samhällslivet kan forskarna ändå anse sig ha rätt. Vissa forskare kan t ex förespråka drastiska nedskärningar utan att känna till de sociala konsekvenserna. Enligt min uppfattning har en stor del av den svenska samhällsforskningen avgränsat sig alldeles för långt ifrån vanliga människors vardagsverklighet. Då kan man inte heller få syn på vad människor som inte påstås ha faktiskt har. Då upplever man inte heller vad ens forskning faktiskt kan få för konsekvenser. Samhällsforskningen skulle må bra av ett närmande till vanliga människors vardagsverklighet. Lokalsamhället innehåller mycket kreativitet och fantasi som forskningen skulle kunna dra nytta av.

1.2 Projektets syften

Projektet syftar **för det första** till att undersöka segregationen i Malmö. Vad innebär segregationen? Är segregationen bara en fråga om skillnader mellan bra och dåligt? Vilken omfattning har segregationen? Var går gränserna för segregationen? Är stadsdelarna segregerade i sig eller går gränserna mellan stadsdelarna? Vad beror segregationen på? Vilka sociala krafter ger upphov till segregationen?

Undersökningen grundar sig på övertygelsen att sociala värden inte bara kan mätas med marknadsekonomiska måttstockar. Sociala värden handlar inte bara om förvärsarbete, inkomster och utbildningsnivå. Projektet utgår från en betydligt bredare människosyn. I mitt perspektiv på sociala värden i en stadsdel ingår t ex historia, boendemiljö och hälsoläge, men även nätverk, föreningsengagemang och kultur.

Forskningen om segregation brukar ofta begränsa sig till det mänskliga eländet. Lokalsamhällen med t ex hög arbetslöshet tenderar att dömas ut fullständigt. Jag vill verkligen inte förringa arbetslöshetens skadeverkningar, men utifrån den bredare människosyn som jag ansluter mig till syns även stadsdelens goda krafter. Med goda krafter menar jag

förutsättningar för social utveckling i en bredare mening än bara på marknadsekonomins villkor, t ex vad gäller familj eller föreningsliv. Det är först genom att ifrågasätta den dominerande människosynen som vi på allvar kan få syn på vad befolkningen i segregerade stadsdelar faktiskt har. Först då får vad de faktiskt har en betydelse.

För det andra syftar projektet till att utveckla och pröva nya forskningsmetoder. En ny syn på segregation som baserar sig på gamla metoder lär inte leda särskilt långt. Nya synsätt måste gå hand i hand med nya metoder. Projektet besjålas därför inte bara i teorin av en bredare människosyn, utan även i sina metoder. En ny syn på segregation kräver framför allt att vi försöker överbrygga gapen mellan forskning och erfarenhet. Som jag påpekade ovan lever en allt för stor del av samhällsforskningen i sin egen värld.

Jag har försökt förena projektets två syften i den lokala levnadsundersökning som jag startade i mars 1995. När undersökningen avslutas sommaren 1997 har runt 4.000 malmöbor blivit intervjuade om sina levnadsvillkor och värderingar. Därmed kommer undersökningen upp i en storleksordning nästan jämförbar med Socialforskningsinstitutets levnadsnivåundersökningar. Under loppet av 25 år har levnadsnivåundersökningar genomförts vid fyra tillfällen, men alltid på en nationell nivå med en riksomfattande täckning. Vår undersökning är nästan lika stor, men lokalt begränsad till Malmö. 1991 års Levnadsnivåundersökning är en av våra inspirationskällor och vi ställer frågor av ungefär samma omfattning. Till inspirationskällorna hör även bl a den statliga maktutredningen och samhällsmedicinska institutionens lokala folkhälsoundersökningar.

Till skillnad från de riksomfattande levnadsnivåundersökningarna görs intervjuerna i vår undersökning inte av högskoleutbildade experter, utan av människor med lokal förankring i Malmö stadsdelar. Merparten av intervjuerna har utförts av kommunanställda vårdbiträden, förskollärare,

barnskötare, invandrarsekreterare, lärare, vårdare, socialsekreterare, läkarsekreterare och fritidsledare. Intervjuerna representerar således olika yrkesgrupper, i både höjd- och breddled. Vad som förenar dem är deras erfarenheter av arbete med människor i stadsdelen. Många kommunanställda hamnar ofta i intervjuliknande situationer och lär sig då också genom praktiska erfarenheter hur man formulerar och ställer frågor. Vanligtvis utvecklar man dessutom en gedigen social kompetens. Det hör liksom till jobbet.

I projektets sista etapp, under våren 1997, har även arbetslösa socialbidragstagare deltagit i projektet. 90-talets utveckling på arbetsmarknaden tvingar oss att ompröva många gamla fördomar, kanske särskilt om socialbidragstagare. Nu för tiden kan långtidsarbetslöshet och socialbidragsberoende drabba nästan vem som helst. Dagens socialbidragstagare består till inte så liten del av människor med både erfarenheter, utbildning och ambitioner. Hälften av de 50 deltagarna i projektets sista etapp har rekryterats bland socialbidragstagare.

Tanken är att utgå från vad deltagarna faktiskt redan kan, men som kanske inte alltid framgår av de formella meriterna. Deltagarna rekryteras dessutom från just de stadsdelar som vi undersöker och vet således redan en hel del om stadsdelen och dess befolkning. En utbildning skräddarsys som bygger vidare på deras kompetens. Deltagarna får lära sig den forskningsmetodologi som behövs för att kunna fylla sin funktion i projektet och genomföra intervjuerna. Utbildningen syftar även till att skapa en allmän förståelse för vad forskning innebär. Deltagarna får också lära sig mer om sin stadsdel. Utifrån ett representativt urval tilldelas deltagarna därefter ett antal intervjupersoner som de själva spårar upp och genomför intervjuer med.

1.3 Projektets resultat

Projektet resulterar för det första i ett stort datamaterial som jag analyserar och publicerar i rapportform. Levnadsundersökningen utgår från den

uppdelning av staden som genomfördes den 1 januari 1996. Då övertog 10 nya stadsdelsförvaltningar ett samlat ansvar för barnomsorg, fritid, äldreomsorg, kultur, skola och primärvård. Vi har intervjuat ett representativt urval av befolkningen i alla de 10 stadsdelarna. Därför publicerar jag också resultatet i 10 rapporter, en för varje stadsdel. Förutom djupgående analyser av varje stadsdel innehåller rapporterna även jämförelser med andra stadsdelar. En hel del faktauppgifter låter sig nämligen knappast värderas annat än i jämförelsens sken. Vad som är lågt eller högt, stort eller smått, starkt eller svagt, framgår först genom jämförelser.

För det andra resulterar projektet i en kompetenshöjning för deltagarna, t ex frågeformulering och intervjuteknik. Jag vill särskilt framhålla den djupare förståelse för människorna i stadsdelen, där man annars arbetar eller bor, som alla hembesök leder till. Projektet tar således tillvara inte bara hårddata, utan även mer spontana intryck, känslor och upplevelser från mötena med stadsdelens människor. Dessutom möjliggör projektet praktiska erfarenheter av forskningens och kunskapens möjligheter, vilket kanske kan stimulera till vidare utbildning. Deltagarnas engagemang, känslor, kreativitet, entusiasm och fantasi är av stor betydelse för projektet. För att ta tillvara upplevelserna av intervjuerna anordnar vi särskilda skrivarkvällar. Deltagarna skriver ner sina berättelser i essäform och det kommer sen till användning i mitt arbete med rapporterna. Ibland kan utdrag ur deltagarnas berättelser levandegöra mina resonemang eller klargöra vad jag menar.

Min förhoppning är att båda resultaten av projektet skall komma till användning i det lokala arbetet ute i stadsdelarna. Rapporterna vänder sig inte bara till politiker, personer i ledande befattningar, forskare och utredare utan även till kommunanställda i allmänhet såväl som till den intresserade allmänheten, t ex föreningsengagerade. Förhoppningsvis kommer rapporterna att kunna utgöra en grogrund för

diskussioner, prioriteringar och planering. Därutöver hoppas jag att även den kunskap som projektdeltagarna har skaffat sig kan komma till användning. Eftersom deltagarna rekryteras från alla möjliga håll kan projektet sägas representera en stadsdelsförvaltning i miniatyr. Deltagarnas erfarenheter och kunskaper från projektet borde därför kunna komma väl till användning i det fortsatta arbetet med integrationen av stadsdelarna.

1.4 Rapportens disposition

Krisen i det svenska samhället visar sig inte bara i massarbetslöshet, budgetunderskott och segregation. Krisen gäller i allra högsta grad även perspektiven på samhället, politikernas och myndigheternas såväl som forskarnas. En betydligt större del av samhällsforskningen borde ägnas åt att utveckla nya perspektiv.

Jag vill försöka dra mitt strå till stacken och i del 2 ifrågasätter jag därför den människosyn som ligger till grund för en hel del av forskningen om segregation. Allt för ofta grundar sig samhällsforskningen på vad som brukar kallas ekonomismens människosyn. Istället för snäva mätningar som bygger på ekonomismens människosyn (t ex förvävsintensitet) bör vi intressera oss för allt som har betydelse för den sociala världen. Perspektivet måste vidgas och omfatta vad jag vill kalla sociala krafter.

Jag har utvecklat en teoretisk modell som lämpar sig för analyser av både bostadsområden, stadsdelar och städer. Analysmodellen skiljer mellan sju olika dimensioner av sociala krafter. Alla bostadsområden, stadsdelar, städer eller samhällen måste först och främst skapas för att överhuvudtaget kunna finnas till. Det måste för det första finnas en historia. För det andra måste alla stadsdelar utformas fysiskt. Inga bostadsområden kan existera i tomma intet. För det tredje måste det bo människor av kött och blod i dessa stadsdelar. Dessa människor av kött och blod gör något, dvs de ingår för det fjärde i sociala strukturer.

Om den fjärde dimensionen riktar in sig på varat så handlar den femte dimensionen om vad befolkningen har eller inte har, t ex utbildning och ekonomi, men även social kompetens. Jag betraktar social kompetens som den sociala världens viktigaste värde.

Att socialt verksamma människor av kött och blod med olika resurser bor i historiskt utformade miljöer räcker emellertid inte. Befolkningen måste också uppleva livet som meningsfullt, åtminstone i någon mån. Analysmodellens sjätte dimension inriktar sig därför på kulturella mönster, t ex identiteter och värderingar. I modellens sjunde och sista dimension frågar jag mig vem som bestämmer. Vem eller vilka har makten i stadsdelen och hur kommer makten till uttryck?

I del 3 analyserar jag stadsdelens sociala krafter utifrån ovanstående analysmodell. För att kunna avgöra vad som är mycket och litet, stort och smått, starkt och svagt, respektive högt och lågt jämför jag i denna rapport resultaten från Levnadsundersökningen av Centrum, Västra Innerstaden, Limhamn-Bunkeflo, Rosengård och Kirseberg; dvs samtliga stadsdelar i den tredje omgången av Levnadsundersökningen. Utöver jämförelserna ägnar jag särskild uppmärksamhet åt var och en av de fem stadsdelarna i egna rapporter. Innehållet i rapporterna är således i viss utsträckning gemensamt, men tonvikten ligger på den enskilda stadsdelen.

Hela tiden står de geografiska kategorierna i centrum. Jag utgår hela tiden från i vilken stadsdel eller i vilket delområde människor bor. Andra kategoriseringar som t ex klass eller nationalitet kommer först i andra hand och kopplas till de geografiska kategorierna. Jag analyserar således inte primärt t ex barnfamiljernas situation i en enskild stadsdel. Den fråga som styr analysen av varje dimension gäller hur situationen ser ut i stadsdelen eller hur svaren fördelar sig på delområdena.

Levnadsundersökningens datamaterial lämpar sig visserligen alldeles utmärkt för analyser av andra kategoriers situation, men tiden och resurserna räcker

inte till. Att belysa varje intressant befolkningskategoris levnadssituation i en enda rapport skulle dessutom leda till ett alldeles för stort och svåröverskådligt resultat. Om intresse finns återkommer jag istället gärna med analyser av andra befolkningskategorier.

Del 4 innehåller slutsatserna. För det första drar jag en rad slutsatser om segregation vad gäller var och en av analysmodellens dimensioner. För det andra drar jag slutsatser om förekomsten av olika sociala världar. Sammanfaller olika former av segregation i den utsträckning att vi kan tala om olika sociala världar?

I del 5 redogör jag för projektets metodologi. Med metodologi brukar man vanligtvis mena metodlära, men här använder jag begreppet för den helhet av metoder som kommer till användning i projektet. Var och en av projektets olika faser har krävt sina metodologiska överväganden och utvecklingsprocesser. Del 5 innehåller också en redogörelse för svarsfrekvensen och en analys av bortfallet.

Eftersom rapporten riktar sig till en bred läsekrets har jag valt att inte använda mig av referenser och notapparater. Utförliga referenser och källhänvisningar sparar jag till projektets huvudrapport. Då är det också min avsikt att knyta projektet till den aktuella debatten.

I huvudrapporten har jag också för avsikt att använda fler statistiska metoder. Delrapporterna bygger på ganska enkla statistiska metoder. I stort sett begränsar jag mig till mätningar av frekvenser, medelvärden och medianvärden. Det är emellertid min övertygelse att enkla statistiska metoder räcker ganska långt. Även mina analyser av felmarginalerna har jag för avsikt att redovisa i huvudrapporten. Felmarginalerna visar sig emellertid inte orsaka några större problem eftersom merparten av statistiken bygger på ganska stora populationer.

2. PERSPEKTIV

Vad innebär segregation?

Varför är människosynen viktig?

Vad är en social kraft?

Hur kan man mäta sociala krafter?

När uppstår en social värld?

Segregation brukar ofta användas som ett brett och samlande begrepp för fattigdom, elände och social misär. Begreppets vetenskapliga bakgrund och innebörd klargörs inte särskilt ofta. I vetenskaplig mening betecknar segregation en särskild form av social skiktning, dvs uppdelning mellan olika grupper av människor i högre och lägre. Social skiktning på arbetsmarknaden i termer av klass, kön eller etnicitet behöver däremot inte innebära segregation. Löneskillnader mellan olika grupper leder inte heller självklart till segregation. Det är när skiktningen även kommer till uttryck geografiskt som vi kan tala om segregation.

Segregation utgör således ett tillstånd där sociala och geografiska skillnader sammanfaller. Socialt avgränsade grupper bor, lever och arbetar i geografiskt avgränsade områden. Samma grupp av människor som rent socialt befinner sig högre upp på samhällsstegen bor också i 'finare' områden. Den sociala skiktningens relation av över- och underordning avspeglar sig geografiskt. Områdena står liksom de sociala skikten i hierarkiska relationer till varandra. I tillstånd av segregation sammanfaller grupp- och områdestillhörighet.

Beroende på vilka skillnader som sammanfaller uppstår också olika former av segregation. När t ex grupper av olika nationaliteter bor och lever var för sig brukar man tala om etnisk segregation. Socio-ekonomisk segregation uppstår när de geografiska skiljelinjerna sammanfaller med klasskillnader. I en demografisk segregation sammanfaller de geografiska skiljelinjerna med demografiska kännetecken som ålder och kön. I dagens segregerade Sverige sammanfaller dessutom ofta flera olika sociala skiktningar. Den etniska segregationen är vanligtvis också socio-ekonomisk.

Segregation är således relativt och kan bara pekas ut i en jämförelse mellan geografiska områden. Invandrartäta områden med höga socialbidragsberoenden stämplas ofta helt felaktigt som segregerade. Enskilda områden är inte segregerade i sig själva. Segregation uppstår genom

motpoler, vilka var för sig är tämligen homogena. Med segregationsbegreppet mäter man så att säga inga absoluta temperaturer, utan snarare skillnader mellan kallare och varmare.

Undersökningar av segregation måste därför noggrant ta reda på vilka områden som bör jämföras och var gränserna går. Går gränserna på t ex kvartersnivå eller stadsdelsnivå? Vilka enheter undersöker vi? En stadsdel är ingen självklar segregationsenhet. Segregation kan mycket väl uppstå inom ramen för ett enskilt bostadsområde, mellan dess olika kvarter. Även generellt sett fattiga stadsdelar kan bestå av rika delar. "En segregerad stad är således sammansatt av relativt homogena bostadsområden, medan en osegregerad stad har en relativt heterogen sammansättning av befolkningen", skriver Sven E Olsson Hort i sin bok "Segregation – ett svenskt dilemma". I den osegregerade staden bor människor blandade, oavsett nationalitet, kön, klass och ålder.

Allt sedan genombrottet på 60-talet handlar segregationsforskningen i stort sett om att sätta plus och minus på olika områden utifrån hur sociala skiktningar sammanfaller med geografiska avgränsningar. Segregation är enbart av ondo, hävdade segregationsforskningens pionjärer. Efter 25 års debatt och diskussioner råder idag en närmast total samstämmighet i synen på segregation. Förslagen till lösningar skiljer sig visserligen, men problemformuleringarna från vänster till höger sammanfaller. Segregation för absolut inget gott med sig, utan enbart problem, tycks man mena.

Frågan som däremot inte alls diskuteras är på vilka grunder man sätter plus och minus. Hur kan man bara sådär rakt av karakterisera ett område som 'kallare' än andra? Vilken människosyn ligger till grund för kategoriseringarna av människor och områden i termer av över och under, högre och lägre?

2.1 Människosyner

Forskningen och debatten om segregation bygger allt för ofta på en särskild människosyn som mäter människor utifrån lönearbetets och marknadens villkor. Synsättet härstammar från 1700-talets klassiska liberalism och brukar kallas ekonomism. Människor som inte själva kan försörja sig utan måste lita till socialförsäkringssystemen betraktas i praktiken inte som riktigt normala. Då anses man sakna något; t ex utbildning, men kanske rentav även 'god vilja'.

De främsta förespråkarna av ekonomismens människosyn finner vi enligt min mening bland nationalekonomerna. Många nationalekonomer verkar fortfarande tro på en 'sann mänsklig natur'. Oberoende av tid och rum anses vi alla i grunden vara rationella egoister. Först när vi driver våra egna intressen på bekostnad av andra förverkligar vi oss själva. Normala människor säljer dyrt och köper billigt. Annars är vi inte riktigt normala. Då förverkligar vi ju nämligen inte vår 'sanna natur'.

Den forskning och debatt som utgår från ekonomismens människosyn avgränsar sitt synfält ganska snävt. Initiativ som människor i utkanten av det etablerade samhället faktiskt ändå tar, trots arbetslöshet och kanske även socialbidragsberoende, hamnar i skymundan. Utifrån en strikt ekonomistisk människosyn saknar nämligen arbete och engagemang utanför marknadsekonomin betydelse. Samhället står och faller med marknadsekonomin. Därmed syns inte allt skapande som sker utanför alla ordinarie förvärvsarbeten och av andra skäl än egoistiska.

I stället för att ta vissa sociala egenskaper för givna måste vi gå till botten med frågan om vad socialt är. Vi kan inte tala om människan i socialt avseende om vi inte börjar med en syn på hennes relationer till andra människor. I sitt sociala vara blir inte människan social utan hon är i grunden social så fort vi möter henne, betraktar henne, tänker oss henne eller börjar tala om henne. Det socialas skapande krafter ligger inte utanför det sociala utan mitt i. Det sociala är så att säga sin egen orsak. Vi kan inte först och främst hänvisa till

orsaker som ligger utanför det sociala i våra förklaringar av det sociala. Människan går inte in i det sociala med en uppsättning färdiga sociala egenskaper. Det sociala kan inte reduceras till enbart uttrycksform för en sann mänsklig natur. Sociala sammanhang har istället sin egen logik och dynamik. Om sen människan utvecklar en rationellt kalkylerande förmåga beror på hennes sociala vara.

Så fort vi talar om människor i socialt avseende talar vi om t ex kvinnor, män, rika, fattiga, arbetare, hyresgäster, småföretagare, politiker, medborgare etc. Vi talar inte i första hand om rationellt kalkylerande och själviska individer. Vissa kritiker av nationalekonomerna vill gärna vända på steken och ersätta egoismen med altruism, dvs osjälviskhet. Fortfarande tror man således på en sann mänsklig natur. Endast innebörden av denna sanna mänskliga natur skiljer sig. Som jag ser det måste vi göra upp med all tro på en sann mänsklig natur. Människan är i grunden lika lite osjälvisk som självisk.

Vilken individuell egenskap bör vi då sätta mest värde på utifrån ovanstående definition? Jo, helt enkelt i vilken utsträckning människor klarar av sina relationer till andra. Sociala sammanhang, allt ifrån enskilda sociala relationer till hela samhällen, står och faller med människors förmåga till sammanhållning. Detta är vad jag menar med social kompetens. Det är den sociala kompetensen som avgör samhällets utveckling i stort; t ex initiativförmåga och ledarskap, men även förståelse, konfliktlösningsförmåga, omsorg, solidaritet, tolerans och lojalitet; allt beroende på sammanhanget.

Vad samhället i första hand behöver är socialt kompetenta medborgare. Utbildning är givetvis viktig, men jag vill sätta den sociala kompetensen i första rummet. Social kompetens och utbildningsnivå hänger dessutom inte alltid ihop. Det är inte självklart att människor som tar sig igenom långa utbildningar blir socialt kompetentare. Omvänt finns det en outnyttjad potential av social kompetens bland lågutbildade och lågavlönade.

Om vi istället för flera hundra år gamla antaganden om människans sanna natur tar fasta på människors sociala kompetens förändras också perspektivet på sociala problem. Människor som inte klarar av sina sociala relationer brister i social kompetens. Då kan också sociala problem uppstå. Det kan gälla våld eller vandalism, men även girighet och svek. Sociala problem behöver därmed inte vara begränsade till utpekade problemområden som t ex Rosengård eller Södra Innerstaden, utan kan även uppstå bland mer välbeställda familjer på Bellevue eller i Husie.

2.2 Sociala krafter ...

Istället för snäva mätningar som bygger på ekonomismens människosyn (t ex förvärvsintensitet) bör vi intressera oss för allt som har betydelse för den sociala världen. Perspektivet måste vidgas och omfatta vad jag vill kalla sociala krafter.

Med sociala krafter menar jag t ex en stadsdels såväl som dess befolknings inneboende förmågor. Ofta menar man kanske med sociala krafter t ex organisationer, partier, förvaltningar eller företag. Sådana sociala krafter vill jag klassificera som subjektiva. Begreppet sociala krafter är nämligen för mig betydligt bredare än så. Alla tänkbara orsaker till social verkan, allt som kan ha betydelse för det sociala kallar jag sociala krafter. Sociala krafter omfattar därmed inte bara subjektiva förmågor, utan även objektiva egenskaper som t ex bostädernas kvalitet och boendemiljöns utformning.

Sociala krafter kan både motverka varandra, samverka och förstärka varandra. Motverkande sociala krafter tar ut varandra, syns inte så tydligt, syns kanske inte alls och får vanligtvis ingen större social verkan. Av samma skäl ligger t ex min penna kvar på bordet trots tyngdkraften. Bordet motverkar inte själva tyngdkraften utan dess verkan. Vare sig bordet står där eller ej så utsätts pennan för tyngdkraften. Genom att motverka tyngdkraftens verkan hindrar emellertid bordet pennan från att trilla ner på golvet.

Även sociala krafter kan existera utan att omedelbart synas. Gynnsamma sociala förutsättningar leder därför inte heller självklart till en gynnsam social utveckling. Destruktiva sociala krafter kan förekomma även i områden med till synes gynnsamma förutsättningar. Omvänt kan människor i områden med sämre förutsättningar sätta sig över sina svårigheter och ändå utveckla sin sociala värld. Formerna underlättar eller försvårar, möjliggör eller begränsar, men skapar inte sitt eget innehåll. Det krävs människor som kan ta initiativ och engagera sig.

2.3 ... i minst sju dimensioner

Om vi istället för snäva fokuseringar utifrån ekonomismens människosyn (t ex förvärvsintensitet) vidgar perspektivet till att omfatta allt av betydelse för den sociala världen så breder en stor mångfald ut sig inför våra ögon. Mångfalden kan nog lätt förlama. Att mäta förvärvsintensitet är så mycket lättare. Vilka sociala krafter är viktigare än andra? Vilka sociala krafter hör ihop? Hur kan vi sortera och prioritera? Jag föreslår att vi delar in mångfalden i åtminstone sju olika dimensioner.

Varför finns stadsdelen?

En första dimension har att göra med stadsdelens historia. Byggnader, gator och torg måste ju skapas. De växer inte fram av naturliga skäl. När de väl har skapats materialiseras en inneboende kraft som talar till befolkningen, men som också har betydelse för hur invånarna talar eller inte talar med varandra. Stadsdelar mognar liksom människor med åldern. Rikt förgrenade stadsliv uppstår inte över en natt, utan beror på hur området växte fram och på vems villkor. Historiska händelser och utvecklingsförlopp kan sätta sin ofrånkomliga prägel på ett område. Människors kollektiva strävan binds ofta till miljön. Jag tänker här på t ex historiskt nedärvda beteenden och attityder som kan underlätta men också försvåra för utvecklingen av konstruktiva sociala relationer.

Områdets historia skapar också en grogrund för identiteter.

Hur finns stadsdelen?

En andra dimension av sociala krafter omfattar stadsdelens rumsliga utformning och här kan vi skilja mellan det stora och det lilla rummet. Med det lilla rummet menar jag befolkningens bostäder. Om i extremfallet stadsdelen enbart består av en-rumslägenheter kan knappast barnfamiljer bo kvar eller flytta dit. Allt för stora bostäder sätter å andra sidan gränser för människor med snäva ekonomiska marginaler. Även bostädernas kvalitet och upplåtelseformer är av betydelse för vilka människor som kan och vill flytta dit. Bostäder som t ex ägs av privata fastighetsägare med vinsten som enda intresse kan knappast attrahera människor som vill något mer med sitt boende annat än att enbart konsumera och sova.

Med det stora rummet syftar jag på miljön. Områdets fysiska utformning kan både underlätta och försvåra för sociala relationer. Jag har i tidigare sammanhang använt begreppen när- och fjärrsamhälle för två ytterligheter av fysiska miljöer. I närsamhället identifierar invånarna sig själva med området på grundval av många naturliga mötesplatser, t ex gatumiljöer, kvartersbutiker, torg, lokala caféer eller pubar, portgångar, samlingslokaler etc. I närsamhället bor människor också nära varandra. Fjärrsamhällets invånare identifieras tvärtom utifrån av t ex kommunala tjänstemän eller politiker genom att utpekas som invånare i ett problemområde. Närheterna mellan hemmet, arbetslivet och affärerna i närsamhället skapar möjligheter för sociala relationer. I fjärrsamhället begränsas tvärtom möjligheterna till sociala relationer av distansen mellan hemmet, arbetslivet och affärerna. Fjärrsamhället saknar dessutom i stort sett naturliga mötesplatser. I närsamhället finns det däremot gott om mötesplatser som underlättar för utvecklingen av invånarnas sociala relationer.

Vem bor i stadsdelen?

En tredje dimension av sociala krafter består av själva befolkningen och dess naturliga egenskaper. Eftersom det sociala står och faller med människor av kött och blod, utgör invånarnas naturliga egenskaper en grundläggande förutsättning för ett områdes sociala resurser. De naturliga egenskaperna kan vi mäta med demografiska mått som ålder och kön, men givetvis ingår även hälsa och dödlighet. Sjukdomar och dålig hälsa försvårar för initiativ och engagemang.

Till dimensionen befolkningens naturliga egenskaper hör också kontinuiteten i områdets sociala relationer, vilket vi kan vi mäta i t ex bofasthet. Stora omflyttningar stärker knappast områdets sociala resurser, utan försvårar tvärtom för all social utveckling. Dessutom kan graden av flyttningar betraktas som mätare på hur väl invånarna trivs. Kontinuiteten i områdets sociala relationer beror också på hur nära varandra invånarna bor. En befolkning som bor utspridd på ett större område stöter av naturliga skäl inte på varandra så ofta.

Vad gör stadsdelsborna?

En fjärde dimension av sociala krafter beror på de sociala strukturerna. Vad människor sysslar med eller inte sysslar med och vem som sysslar med vad har stor betydelse för t ex hälsa och identitet, men också tidsutrymme. Dygnet har ju som bekant bara 24 timmar och människor som måste dubbelarbeta, på grund av låga löner eller familjeförhållanden, har säkert svårt att hinna med t ex ett föreningsengagemang. De viktigaste strukturella kategorierna är klass och familj.

Vilka resurser har stadsdelsborna?

En femte dimension av sociala krafter består av befolkningens sociala resurser. Hit räknar jag utbildning, hushållsekonomi och social kompetens. All utbildning bidrar inte självklart till utvecklingen av konstruktiva sociala relationer. Grovt sett är det framför allt i utbildningar för arbete i den offentliga tjänsteproduktionen (vård, omsorg och utbildning)

som en utveckling av den sociala kompetensen förekommer.

Vad gäller hushållsekonomin kan vi konstatera att ekonomisk press vanligtvis försvårar sociala engagemang och underminerar initiativ. Människor som ständigt måste tänka på sin ekonomi förlorar både i tid och ork. Tidigare berodde hushållsekonomin nästan uteslutande på sysselsättningen, men nu avgörs befolkningens ekonomiska resurser även i stor utsträckning av kreditmarknaden. Efter låneekonomins segertåg på 80-talet sitter många fast i skuldfällan. Därför räcker det inte med analyser av sysselsättningen, utan befolkningens ekonomiska resurser utgör en egen sociala kraft.

Vad social kompetens innebär har jag redan tidigare berört. I en grundläggande mening kan social kompetens definieras som människors förmåga att skapa, upprätthålla och utveckla sociala relationer. Hur mycket social kompetens man visar prov på hänger givetvis också ihop med ens situation i övrigt. Den sociala kompetensen kan mycket väl motverkas av andra sociala krafter, t ex familjesituationen eller boendemiljön. Ytterst ger våldstatistiken uttryck för en bristande social kompetens, men ibland kan andra sociala krafter mer eller mindre tvinga fram ett våldsbeteende även hos människor med hög social kompetens. I dagens läge med hög arbetslöshet och allmänt sett pressade livsvillkor ställs människors sociala kompetens på hårda prov.

Vad är meningen med stadsdelen?

En sjätte dimension av sociala krafter har att göra med kulturen i området. Kultur handlar som jag ser det inte bara om litteratur, konst, musik, teater och film, utan mer allmänt om 'meningen med livet'. Kulturer stakar ut vad som är sant och falskt, rätt och riktigt, vackert och fult, respektive möjligt och omöjligt. Kulturer kan vara stora och små, ganska enhetliga eller mer motsägelsefulla. Det är genom kulturer vi skaffar oss identiteter och känner oss delaktiga i gruppen eller kanske rentav i samhällsgemenskapen. Om en

drogkultur slår rot stärker det inte precis områdets attraktivitet, åtminstone inte för de flesta människor. Områdets kulturer hänger i stor utsträckning ihop med dess historia, men inflyttningar av t ex invandrargrupper kan leda till stora förändringar.

Vem bestämmer och vad?

En sjunde dimension av sociala krafter handlar om makt. Vilken politik sätter sin prägel på stadsdelen och hur agerar de kommunala förvaltningarna? Förvaltningarnas kvalitet och inriktning kan vara av stor betydelse för ett områdes sociala utveckling. En konstruktiv social utveckling kan även befrämjas genom indirekta kommunala insatser som t ex aktivitetsstöd eller tillhandahållande av lokaler. Frågan man måste ställa sig är emellertid i vilken utsträckning förvaltningarna stjälp istället för hjälper. I den syn som fortfarande präglar förvaltningarnas agerande är människor sociala när de själva klarar av sin försörjning eller utbildar sig. Människor som tvingas förlita sig på bidrag betraktas åtminstone i praktiken inte som riktigt normala. Dagens välfärdspolitik syftar i stor utsträckning till att normalisera 'onormala' medborgare utifrån ekonomismens människosyn.

2.4 Perspektiv på segregation

Forskning som bara tar fasta på etnisk, socio-ekonomisk och/eller demografisk segregation utgår från en alldeles för snäv syn på människor och samhälle. Resurserna och möjligheterna hamnar i skymundan till förmån för problemen. Det gäller emellertid inte vilka problem som helst utan problem som har att göra med relationen till marknadsekonomin.

Jag vill istället vidga perspektivet på segregation genom att utgå från alla de ovanstående sju dimensionerna. Då inbegriper perspektivet inte bara problemen, utan även möjligheterna. Då behöver segregation inte bara vara så entydigt dålig, utan kan också ha sina fördelar. Det säger inte sig själv om

segregation är bra eller dåligt, utan det beror på vilket samhälle vi vill ha.

Alla former av segregation står emellertid och faller med homogenitet. För att segregation skall kunna uppstå måste det finnas motpoler, vilka var för sig är tämligen homogena. Homogeniteten är då ett mått på motpolernas respektive styrka. Ju homogenare område, desto starkare social kraft. Områden där t ex alla invånare tillhör samma nationalitet rymmer en stark social kraft. Sen behöver styrkan inte nödvändigtvis manifesteras sig, men den finns där som en möjlighet eller risk.

I den följande analysen använder jag homogeniteten som mått på sociala krafters styrka. Homogeniteten ligger sen till grund för mina slutsatser om segregation. Jag intresserar mig således inte bara för etniska, socio-ekonomiska och demografiska skiljelinjer, utan även för skiljelinjer som gäller t ex historia, miljöer, hälsa, kontinuitet, social kompetens, kultur och makt. Viktigt är också att ta reda på i vilken utsträckning olika former av segregation sammanfaller, samverkar eller motverkar varandra.

Vad homogenitet kan innebära i var och en av dimensionerna återkommer jag till. Här vill jag bara ge några exempel. Ett områdes historiska homogenitet beror på byggnadernas ålder och eventuella manifestation av gemensamma ideal. I områden med stor historisk mångfald, dvs en blandning av gammalt och nytt, utgör knappast historien en samlande social kraft.

Den rumsliga homogeniteten kan delas in i det lilla och det stora rummets homogenitet. Det lilla rummets homogenitet kan vi mäta på grundval av bostädernas storlek och upplåtelseformer. Fördelningen av bostäder på såväl storlek som upplåtelseformer har betydelse för vem som kan bo där. I t ex ett område som bara består av enrumslägenheter kan barnfamiljer knappast bo. Det stora rummets homogenitet beror på områdets förmåga att underlätta respektive försvåra sociala relationer. Områden med blandningar av när- och fjärrsamhällen enhetliggör knappast befolkningen.

Befolkningens homogenitet mäter jag med demografiska mått, i termer av hälsa och med mått på kontinuitet (bofasthet). Ju sämre kontinuitet, desto mer tenderar stadsdelen att präglas av oro och instabilitet. Den sociala strukturens homogenitet kan vi mäta i termer av klass, familj och nätverk. Områden med t ex hög arbetslöshet skapar en grogrund för utanförskap. Starka nätverk kan emellertid motverka arbetslöshetens utanförskap. Omvänt kan starka nätverk mycket väl också förstärka utanförskapet och bidra till uppbyggnaden av nya samhällsformer, utanför det etablerade samhället.

Vad gäller de sociala resurserna kan homogeniteten mätas i termer av såväl hushållsekonomi som utbildning, men även med mått på social kompetens. Kulturell homogenitet visar sig i levnadsvanor och identitet. Homogenitet i maktutövning beror t ex på om politikerna verkligen vet vad de vill och hur politiken genomförs.

I rapportens slutsatser kommer jag att peka ut vad som kan kallas segregationspoler. Med begreppet syftar jag på geografiskt avgränsade områden i stadsdelen med starka sociala krafter. Segregationspoler utgör beståndsdelarna i all segregation. Efter belysningen av varje dimensions segregationspoler kommer jag att kunna dra slutsatser om förekomsten av segregation. Slutsatserna gäller i första hand graden av segregation inom respektive dimension; dvs historia, rum, befolkning, strukturer, resurser, kultur och makt. Därutöver försöker jag också dra vissa slutsatser om i vilken utsträckning de olika formerna av segregation hänger ihop.

2.5 Olika sociala världar

Segregationsforskningens allt för ensidiga fokusering på enskilda skiljelinjer har lett till en brist på begrepp för hur olika former av segregation kan sammanfalla. Teorin om segregation borde därför kopplas betydligt bättre till en teori om integration. Att olika former av segregation sammanfaller behöver nämligen inte nödvändigtvis innebära sociala sammanbrott. Istället

kan nya former av integration och nya former av samhällsliv mycket väl uppstå.

I t ex Los Angeles har gängen tagit över delar av staden. Sveriges Television visade en mycket intressant dokumentärfilm den 9 januari 1997 om hur gängen skapar sina egna normer, lagar och landgränser, helt utanför det etablerade samhällets kontroll. Gängen lever i sina egna subsamhällen, där ond och bråd död hör till vardagen. Filmen speglade särskilt kvinnornas situation.

Jämförelsen mellan Malmö och Los Angeles är kanske inte särskilt rättvis, men exempel på hur stadsdelar kan avgränsa sig från det etablerade samhället och börja leva sina egna liv finns i ganska många europeiska städer. Vanligtvis kretsar livet i sådana subsamhällen kring kriminalitet och droger. Subsamhällena uppstår när olika former av segregation sammanfaller och samverkar. Då kan man verkligen tala om olika och skilda sociala världar.

Frågan om i vilken utsträckning olika sociala världar kan sägas existera i Malmö och dess stadsdelar kan jag

inte besvara fullt ut i projektets delrapporter. Svaret på frågan kräver nämligen ett perspektiv på integration, vilket jag varken har tid eller möjligheter att utveckla i delrapporterna. Därför kan jag inte heller alltid avgöra vilka sociala krafter i stadsdelarna som är goda och vilka som är dåliga. Det beror nämligen ytterst på vad vi vill med Malmö och dess stadsdelar. Det beror på vilken integration av Malmö som ter sig mest möjlig och önskvärd.

Jag har för avsikt att återkomma till frågorna om integration i projektets huvudrapport. Då hoppas jag också kunna presentera en teori om olika sociala världar. I ljuset av en teori om olika sociala världar hoppas jag kunna uttala mig om vart Malmö och dess stadsdelar är på väg. Kan vi se exempel på sociala sammanbrott i Malmö eller är det istället nya sociala världar som håller på att uppstå? Hur ser i så fall relationerna mellan de olika sociala världarna ut? Kan vi fortfarande verkligen tala om Malmö som ett enhetligt samhälle? Vilka sociala krafter verkar för en fortsatt integration av Malmö och vilka verkar mot?

3. SOCIALA VÄRDEN I VÄSTRA INNERSTADEN

Vem bor i Västra Innerstaden?

Hur bor de?

Vad gör de?

Hur mår de?

Hur ser de på sig själva och sin stadsdel?

3.1 TID OCH RUM

3.1.1 Ålder, storlek, upplåtelseform och täthet

Bostäderna i Västra Innerstaden är präglade av ganska snäva tidsperspektiv. Hela 65% av alla bostäder är byggda under perioden 1941-60. Andelen äldre bebyggelse är betydligt mindre än i Centrum och Södra Innerstaden, men Västra Innerstaden saknar i ännu högre utsträckning nyare bebyggelse.

Tabell 1. Bostäder (%) i Malmö och dess 10 stadsdelar (byggnadsår)

	Byggnadsår				
	-40	41-60	61-70	71-80	81-
Malmö	24	27	24	15	9
Fosie	3	25	47	20	6
Hyllie	4	22	30	39	6
Oxie	8	3	13	42	34
Centrum	49	7	12	15	16
Södra					
Innerstaden	54	29	8	6	3
Västra					
Innerstaden	22	65	8	2	4
Limhamn-					
Bunkeflo	22	33	16	14	15
Rosengård	3	14	76	7	0
Husie	11	9	42	24	14
Kirseberg	22	39	21	2	16

(Källa: Områdesfakta för Malmö 1996)

Vi sitter på var sin sida av köksbordet. Han är lättpratad och bjuder på sig själv. Ögonkontakten bryts endast av de korta ögonblick det tar att läsa igenom frågorna. Han har vitt, luftigt hår och de blåaste ögon jag någonsin sett. Han är en vacker gammal man.

Vi avviker från ämnet hela tiden. Ögonen blir varma när han talar om sina barn, sin hustru och föräldrarna. Han uppehåller sig gärna vid somrarna när barnen var små. När samtalet kommer in på frisörsalongen han haft på Skeppsbron och som han övertog från sin far, blir rösten ivrig. Alla människor han mötte. Arbetarna och direktörerna. Han klipppte chefen för dåvarande Sundsbolaget, och fick gratisbiljetter och tog med fru och barn till Köpenhamn. Åh, vilka somrar!

Efter två och en halv timme är formuläret pliktskyldigast ifyllt och jag kan inte gärna stanna längre. (Gun)

Mätt i antalet bostäder är delområdet Ribersborg störst. 27% av alla bostäder i Västra Innerstaden ligger i Ribersborg, vars bebyggelse åldersmässigt inte skiljer sig särskilt mycket från genomsnittet för hela stadsdelen. Den största ålderskoncentrationen av stadsdelens bostäder finner vi också i Ribersborg. 20% av stadsdelens bostäder byggdes under efterkrigstidens första 15 år och ligger i Ribersborg. Även Rönneholm och Dammfri består av ganska höga ålderskoncentrationer bostäder byggda under samma period.

Tabell 2. Bostäder (%) i delområden (byggnadsår)

	Byggnadsår									
	Andel av delområde					Andel av stadsdel				
	-1940	41-60	61-70	71-80	1981-	- 1940	41-60	61-70	71-80	1981-
Rönneholm	32	59	2	6	2	8	14	0	2	0
Ribersborg	23	72	4	1	0	6	20	1	0	0
Dammfri	0	92	5	0	2	0	12	1	0	0
Fågelbacken	28	61	0	0	11	2	5	0	0	1
Kronborg	0	79	21	0	0	0	5	1	0	0
Mellanheden	3	80	11	0	5	0	5	1	0	0
Hästhagen	77	23	0	0	0	4	1	0	0	0
Fridhem	20	20	2	4	54	1	1	0	0	1
Kronprinsen	0	9	91	0	0	0	0	3	0	0
Västervång	19	54	4	13	10	0	1	0	0	0
Teatern	0	53	47	0	0	0	0	0	0	0

(Källa: Områdesfakta för Malmö 1996)

Ser vi till bostädernas storlek visar sig fördelningen i Västra Innerstaden stämma ganska väl överrens med genomsnitt i Malmö, mätt i genomsnittet av antalet rum. För enkelhetens skull räknar jag samtliga fyra rum eller större (4+) som fyra rum. Bostäderna i Limhamn-Bunkeflo består i genomsnitt av 2,5 rum.

Tabell 3. Bostäder (%) i Malmö och dess 10 stadsdelar (antal rum)

	Antal rum				Medel
	1	2	3	4+	
Malmö	13	31	29	26	2,7
Fosie	9	32	39	20	2,7
Hyllie	9	26	37	27	2,8
Oxie	1	7	18	74	3,7
Centrum	19	34	28	18	2,5
S Innerstaden	27	42	22	9	2,1
V Innerstaden	15	38	28	20	2,5
Limhamn-					
Bunkeflo	7	18	16	60	3,3
Rosengård	5	32	46	17	2,8
Husie	5	11	28	56	3,4
Kirseberg	13	38	25	24	2,6

(Källa: Områdesfakta för Malmö 1996)

I merparten av delområdena överensstämmer den genomsnittliga bostadsstorleken ganska väl med genomsnittet för stadsdelen. Avvikelser förekommer bara i några av stadsdelens minsta delområden. Den

största koncentrationen av en enda bostadsstorlek finner vi i Ribersborg, vars tvårumslägenheter utgör

10% av samtliga bostäder i stadsdelen.

Tabell 4. Bostäder (%) i delområden (antal rum)

	Antal rum							
	Andel av delområde				Andel av stadsdel			
	1	2	3	4+	1	2	3	4+
Rönneholm	19	38	26	16	5	9	6	4
Ribersborg	16	36	25	24	4	10	7	7
Dammfri	8	52	32	8	1	7	4	1
Fågelbacken	11	40	33	15	1	3	3	1
Kronborg	11	47	23	19	1	3	2	1
Mellanheden	30	33	25	12	2	2	2	1
Hästhagen	15	30	33	21	1	2	2	1
Fridhem	4	15	26	56	0	0	1	1
Kronprinsen	2	37	44	17	0	1	2	1
Västervång	1	6	25	67	0	0	0	1
Teatern	13	16	21	51	0	0	0	0

(Källa: Områdesfakta för Malmö 1996)

Antalet rum säger givetvis inte hela sanningen om befolkningens bostadsutrymme. Rummen kan ju t ex vara små. Dessutom kan ju mindre hushåll mycket väl bo i större lägenheter och tvärtom. Med hjälp av resultaten från Levnadsundersökningen kan vi mer specifikt jämföra bostadsutrymmet för några olika hushållstyper.

Tabell 5. Boendeyta för några hushållstyper (medianvärde av kvadratmeter)

	C	V	L	R	K
Ensamhushåll	56	60	66	64	54
Barnhushåll	96	96	135	86	117
Sambo & barn	97	99	140	86	125

Skillnaderna mellan barnfamiljernas boendeyta visar sig vara ganska stora. Jämförelsen baserad på siffrorna från Områdesfakta över bostädernas storlek i allmänhet avslöjar uppenbarligen inte hela sanningen. Av de fem undersökta stadsdelarna bor Rosengårds barnfamiljer i särklass trängst. Mest yta att röra sig på har barnfamiljerna i Limhamn, men även i Kirseberg är barnfamiljernas boendeyta ganska väl tilltagen.

Skillnaderna i bostadsyta hänger delvis samman med fördelningen av upplåtelseformer. I Västra Innerstaden utgörs bostadsbeståndet till 57% av privat hyresrätt, vilket framgår av nedanstående tabell. Alla de andra upplåtelseformerna är underrepresenterade i Västra Innerstaden.

Tabell 6. Bostäder (%) i Malmö och dess 10 stadsdelar (upplåtelseformer)

	Upplåtelseformer			
	Kommunal hyresrätt	Privat hyresrätt	Bostadsrätt	Äganderätt
Malmö	14	37	34	15
Fosie	19	28	43	10
Hyllie	28	13	46	13
Oxie	5	1	36	57
Centrum	5	67	27	0
S Innerstaden	10	48	41	1
V Innerstaden	10	57	30	3
Limhamn-Bunkeflo	5	18	15	62
Rosengård	43	26	26	5
Husie	1	16	30	52
Kirseberg	14	25	46	15

(Källa: Områdesfakta för Malmö 1996)

I de största delområdena Ribersborg och Rönneholm, vilka täcker in stadsdelens norra och centrala delar, utgör privata hyresrätter en ännu högre andel. Ribersborg består till hela 86% av privata

hyresrätter. Av hela bostadsbeståndet i Västra Innerstaden utgör privata hyresrätter i Ribersborg 24%. I stadsdelens södra delar är bebyggelsen mer blandad.

Tabell 7. Bostäder (%) i delområden (upplåtelseformer)

	Upplåtelseformer							
	Andel av delområde				Andel av stadsdel			
	Komm hyrrätt	Priv hyrrätt	Borätt	Ägrätt	Komm hyrrätt	Priv hyrrätt	Borätt	Ägrätt
Rönneholm	1	73	26	0	0	18	6	0
Ribersborg	2	86	13	0	1	24	4	0
Dammfri	36	9	55	0	5	1	7	0
Fågelbacken	14	43	43	0	1	4	4	0
Kronborg	18	9	74	0	1	1	5	0
Mellanheden	44	17	34	6	3	1	2	0
Hästhagen	0	79	21	0	0	4	1	0
Fridhem	4	21	50	25	0	1	1	1
Kronprinsen	0	100	0	0	0	3	0	0
Västervång	0	1	0	99	0	0	0	2
Teatern	0	100	0	0	0	1	0	0

(Källa: Områdesfakta för Malmö 1996)

3.1.2 Boendekvalitet

Invånarnas levnadsvillkor i stadsdelarna skiljer sig således rent objektivt vad gäller t ex boendeyta och upplåtelseformer. Kan vi även tala om en skillnad i boendekvalitet mellan stadsdelarna? Vi ställde frågor om just boendekvalitet i levnadsundersökningen och därför kan vi låta befolkningen komma till tals. Om vi börjar med själva bostaden förefaller Limhamns-borna mest nöjda. 57% av invånarna i Limhamn-Bunkeflo uppger sig vara mycket nöjda. Motpolen utgörs av Rosengård där 35% anger samma svar. Skillnaderna mellan stadsdelarna kan dock knappast betraktas som särskilt stora.

Siffrorna är kanske lite svårjämförbara eftersom framför allt Limhamns-borna i så stor utsträckning är ansvariga för sin egen bostad. Ett missnöje med bostaden riktar sig därmed huvudsakligen mot dem själva. I en stadsdel som Rosengård kan befolkningen ha större anledning att offentligt vädra sitt missnöje.

Tabell 8. "Hur nöjd respektive missnöjd är Du med Din bostad?" (%)

	C	V	L	R	K
1 Mycket missnöjd	1	0	0	3	1
2	3	3	2	5	6
3	22	17	9	31	18
4	37	42	32	26	34
5 Mycket nöjd	38	38	57	35	41
	100	100	100	100	100
Medel	4,1	4,1	4,4	3,8	4,1
Totalt	528	420	426	316	204

Hur ser man då på utemiljön (frågan exemplifierades med gård, plantering, bänkar, gata, grönt, buller etc)? Svaren framgår av nedanstående tabell. Återigen vill jag varna för vissa svårigheter i jämförelsen. Bor man i eget hus är man i viss utsträckning ansvarig för sin egen utemiljö och ett eventuellt missnöje riktar sig delvis mot en själv. Mest nöjd är man i Limhamn-

Bunkeflo. Till skillnad från i föregående fråga är det emellertid inte Rosengårds-borna som sätter det lägsta betyget, utan Centrum-borna.

Tabell 9. "Hur nöjd respektive missnöjd är Du med utemiljön?" (%)

	C	V	L	R	K
1 Mycket missnöjd	6	2	1	3	4
2	12	6	3	7	5
3	30	24	15	26	23
4	27	37	33	30	34
5 Mycket nöjd	25	31	48	34	34
	100	100	100	100	100
Medel	3,5	3,9	4,2	3,9	3,9
Totalt	528	419	426	316	203

Till skillnad från frågan om utemiljön beror knappast ens möjligheter till inflytande över den kommunala servicen på om man bor i hyresrätt, bostadsrätt eller äganderätt. Den kommunala servicen styrs ju genom politiska beslut. Resultaten framgår av tabellen nedan. Att döma av genomsnitten skiljer sig svaren från stadsdelarna inte särskilt mycket. Minst nöjd verkar man vara i Centrum.

Tabell 10. "Hur nöjd respektive missnöjd är Du med den kommunala servicen i Ditt bostadsområde?" (%)

	C	V	L	R	K
1 Mycket missnöjd	4	1	5	5	3
2	10	5	8	7	7
3	40	40	39	32	32
4	29	36	28	29	34
5 Mycket nöjd	16	18	21	27	24
	100	100	100	100	100
Medel	3,4	3,7	3,5	3,7	3,7
Totalt	476	382	404	309	186

Vi bad även intervjupersonerna att försöka väga samman alla för- och nackdelar med boendet. Hur nöjd respektive missnöjd är man totalt sett med sitt boende? Skillnaderna överensstämmer väl med svaren på frågan om bostaden. Mest nöjd är man i Limhamn-Bunkeflo och minst i Rosengård.

Tabell 11. "Hur nöjd respektive missnöjd är Du totalt sett med Ditt boende?" (%)

	C	V	L	R	K
1 Mycket missnöjd	1	0	0	2	2
2	3	2	1	3	3
3	22	13	7	30	17
4	41	48	37	38	40
5 Mycket nöjd	34	38	55	27	38
	100	100	100	100	100
Medel	4,0	4,2	4,4	3,9	4,1
Totalt	528	418	426	316	204

3.1.3 Sammanfattning

- Historia: Bostäderna i Västra Innerstaden är präglade av ganska snäva tidsperspektiv. Hela 65% av alla bostäder är byggda under perioden 1941-60.
- Bostädernas storlek: Fördelningen överensstämmer ganska väl med genomsnitt i Malmö, mätt i genomsnittet av antalet rum.
- Upplåtelseformer: Västra Innerstaden utmärker sig med en kraftig överrepresentation av privat hyresrätt. Alla de andra upplåtelseformerna är underrepresenterade.
- Bostaden är man i allmänhet ungefär lika nöjd med som genomsnittet i de fem stadsdelarna.
- Utemiljön är man i allmänhet ungefär lika nöjd med som genomsnittet i de fem stadsdelarna.
- Den kommunala servicen i bostadsområdet är man i allmänhet ungefär lika nöjd med som genomsnittet i de fem stadsdelarna.
- Boendet totalt sett är man i allmänhet ungefär lika nöjd med som genomsnittet i de fem stadsdelarna.

3.2. BEFOLKNING

3.2.1 Demografi

Västra Innerstaden är Malmös sjätte största stadsdel, sett till invånarantal. Drygt 10% av malmöborna bodde i Västra Innerstaden den 1 januari 1996.

Ålderssammansättningen stämmer inte alls med genomsnittet för hela Malmö. Ingen annan stadsdel har en så låg andel invånare under 19 år och en så hög andel i pensionsåldern.

Tabell 12. Befolkning i Malmö och dess 10 stadsdelar (1/1 – 1996)

	Antal invånare	Andelar av invånare i åldersgrupper (%)		
		-18	19-64	65-
Malmö	245699	20	59	20
Fosie	35493	21	60	19
Hyllie	30754	20	52	28
Oxie	10681	32	60	8
Centrum	33399	16	68	16
S Innerstaden	28317	16	67	17
V Innerstaden	28164	11	56	33
Limhamn-Bunkeflo	29127	24	56	20
Rosengård	19133	34	53	12
Husie	16465	22	60	18
Kirseberg	12851	22	59	19

(Källa: Områdesfakta för Malmö 1996)

Mätt i invånarantal är Ribersborg det största delområdet i Västra Innerstaden. Där bor 27% av Västra Innerstadens invånare. Tätt därefter följer Rönneholm, men sen är hoppet stort till nästa

delområde, Dammfri. Inget av de större delområdena utmärker sig nämnvärt vad gäller ålderssammansättningen. Andelen invånare under 19 år är generellt låg.

Tabell 13. Befolkning (%) i delområdena (1/1 – 1996)

	Andel av stadsdel	Andelar av invånare i åldersgrupper		
		-18	19-64	65-
Rönneholm	24	11	60	29
Ribersborg	27	10	55	35
Dammfri	12	8	52	39
Fågelbacken	9	12	65	23
Kronborg	6	9	48	43
Mellanheden	6	13	49	38
Hästhagen	5	11	66	23
Fridhem	4	19	53	28
Kronprinsen	4	8	47	45
Västervång	3	26	51	23
Teatern	1	13	47	40

(Källa: Områdesfakta för Malmö 1996)

Västra Innerstaden och Limhamn-Bunkeflo är de 'invandrarglesaste' stadsdelarna i Malmö. Endast 10% av invånarna i Västra Innerstaden har utländsk bakgrund. Relaterar vi antalet till personer med utländsk bakgrund i hela Malmö visar sig andelen vara ännu lägre. Endast 4% av samtliga personer med utländsk bakgrund i Malmö bor i Västra Innerstaden. Kategorin utländsk bakgrund omfattar både utländska medborgare och svenska medborgare födda i utlandet eller barn under 18 år födda i Sverige med minst en av föräldrarna född i utlandet.

Tabell 14. Personer med utländsk bakgrund i Malmö och dess 10 stadsdelar (%)

	Andelar av respektive befolkning	Andelar av personer med utländsk bakgrund i Malmö
Malmö	27	100
Fosie	34	19
Hyllie	26	12
Oxie	15	2
Centrum	24	12
Södra		
Innerstaden	33	15
Västra		
Innerstaden	10	4
Limhamn-		
Bunkeflo	11	5
Rosengård	74	22
Husie	14	4
Kirseberg	22	4

(Källa: Områdesfakta för Malmö 1996)

Inget av delområdena utmärker sig nämnvärt. I merparten av delområdena ligger andelen personer

med utländsk bakgrund antingen några procentenheter under eller över genomsnittet för stadsdelen.

Tabell 15. Personer med utländsk bakgrund i delområden (%)

	Andelar av respektive befolkning	Andelar av personer med utländsk bakgrund i stadsdel
Rönneholm	11	25
Ribersborg	8	21
Dammfri	10	12
Fågelbacken	13	11
Kronborg	12	7
Mellanheden	12	7
Hästhagen	11	5
Fridhem	12	4
Kronprinsen	10	3
Västervång	10	3
Teatern	14	1

(Källa: Områdesfakta för Malmö 1996)

Av de fem största invandrargrupperna härstammar flest från Danmark. Danskarna utgör en betydligt högre andel än i Malmö som helhet. Fyra av de fem största invandrargrupperna kommer från Sveriges närområde.

Tabell 16. De största invandrargrupperna (andelar av samtliga invandrare)

	C	V	L	R	K
Jugoslavien	10	6	8	25	20
Polen	11	12	14	6	10
Danmark	11	15	17		9
Libanon				12	
Bosnien				9	6
Iran	7				
Ungern	5				
Tyskland		10	9		
Finland		7	6		5
Irak				10	
Övriga	56	50	46	39	50
Totalt	100	100	100	100	100

(Källa: Områdesfakta för Malmö 1996)

3.2.2 Hälsa

Folkhälsundersökningar brukar använda sig av både subjektiva och objektiva mått på hälsa. Till de objektiva måtten hör t ex medellivslängd eller sjukdomar. Folkhälsundersökningar innehåller ofta också en fråga om hur man själv rent subjektivt bedömer sin hälsa. Frågan gäller då vanligtvis både fysisk och psykisk hälsa. I Levnadsundersökningen har vi valt att dela upp frågan på fysisk och psykisk hälsa var för sig. Fysisk hälsa samvarierar säkert i stor utsträckning med psykisk hälsa, men dålig psykisk hälsa kan också bero på andra orsaker. Personer med god fysisk hälsa kan ändå uppge sig ha en dålig psykisk hälsa beroende på t ex ensamhet eller ekonomiska svårigheter. Därför ville vi dela upp frågan.

Av de fem stadsdelarna mår Rosengårds-borna sämst fysiskt. Spridningen på svaren är emellertid också störst i Rosengård. Trots det lägre medeltalet befolkas Rosengård därför ändå av en ganska stor andel som mår bra, faktiskt nästan lika stor som i

Kirseberg och Centrum. Bäst mår man i Västra Innerstaden och Limhamn-Bunkeflo.

Tabell 17. "Hur känner Du Dig just nu, rent fysiskt, om Du ser till Din hälsa och Ditt välbefinnande?" (%)

	C	V	L	R	K
1 Mycket dåligt	2	1	0	8	1
2	7	2	3	9	9
3	18	17	18	28	17
4	37	35	38	25	42
5 Mycket bra	35	45	40	30	31
	100	100	100	100	100
Medel	4,0	4,2	4,1	3,6	3,9
Totalt	527	418	423	314	203

Rent psykiskt verkar man må ännu bättre i Västra Innerstaden och Limhamn-Bunkeflo, men inte i Rosengård. Inte heller i Centrum och Kirseberg skiljer sig svaren på frågorna om fysisk och psykisk hälsa. Sämst mår man i Rosengård. Återigen är det i Rosengård vi också finner den största spridningen på svaren. Andelen mycket nöjda invånare är emellertid nu klart lägre än i Centrum och Kirseberg. Rosengård utmärker sig kanske särskilt genom den förhållandevis höga andelen som mår mycket dåligt. Nästan var tionde säger sig må mycket dåligt i Rosengård, jämfört med högst bara någon enstaka procent i de andra stadsdelarna.

Tabell 18. "Hur känner Du Dig just nu, rent psykiskt, om Du ser till Din hälsa och Ditt välbefinnande?" (%)

	C	V	L	R	K
1 Mycket dåligt	2	0	0	9	2
2	6	4	3	10	5
3	20	13	15	25	19
4	35	28	33	27	37
5 Mycket bra	38	54	49	30	37
	100	100	100	100	100
Medel	4,0	4,3	4,3	3,6	4,0
Totalt	527	418	420	314	203

Ljust halvlångt hår som en gloria runt ett vinterblekt ansikte. Nätt, liten kropp. Klädseln vald med omsorg, från den välsittande kavajen till de prudentliga skorna. Ber om ursäkt för att hon gick vilse på vägen hit och är märkbart nervös över att bilen är felparkerad. Jag ber henne följa mig in i huset. Hon talar om något annat. Hennes blickar vänds oavbrutet från mig mot det håll bilen står. Jag ger upp och föreslår att vi sätter oss på en bänk intill. Hennes läppar rör sig oavbrutet. Det låter som om hon ber om ursäkt för något. De tunna vita händerna plockar. Jag blir förvirrad, tar abrupt upp frågeformuläret från hennes knä.

Slår upp det och försöker fånga hennes uppmärksamhet. Det är inte helt lätt, av någon anledning misslyckas jag trots upprepade försök att nå ögonkontakt. Försöker kämpa mot min egen växande irritation men så slår det mig plötsligt: Kvinnan mår jättedåligt av allt detta och har uppåddat sina krafter för att kunna ta sig hit för min skull. Det verkar vara en människa som inte utnyttjar sin rätt att säga nej när någon ber henne om något. (Gun)

Enligt den samhällsmedicinska expertisen råder det ett rent objektiva samband mellan rökning och hälsa.

Rökning kan anses vara ett mått på hälsa, både som verkan och orsak. Att man röker har å ena sidan i hög utsträckning visat sig bero på en otillfredsställande levnadssituation, t ex stress. Allmänt sett röker människor med sämre levnadsvillkor i högre utsträckning än människor med bättre. Å andra sidan brukar rökning framhållas som den enskilt största orsaken till dålig hälsa.

Tabell 19. "Röker Du?" (%)

	C	V	L	R	K
Ja, regelbundet	27	20	18	27	25
Ja, men bara ibland	13	13	10	11	14
Nej, har slutat röka	24	27	29	16	25
Nej, har aldrig rökt	37	40	43	47	36
	100	100	100	100	100
Totalt	526	419	427	315	204

Rökvanorna skiljer sig ganska mycket mellan stadsdelarna. Flest dagligrökare finner vi i Centrum, Rosengård och Kirseberg, där minst var fjärde invånare röker regelbundet. Limhamn-Bunkeflo och Västra Innerstaden utmärker sig å andra sidan med lägre andelar dagligrökare. Ser vi till andelen invånare som aldrig har rökt så toppar Rosengård. Där har nästan hälften av invånarna aldrig rökt.

Efter alla kampanjer mot rökningen på senare år känner nog de flesta till dess skadeverkningar. Sambandet mellan rökning och hälsa får nog sägas vara ganska allmänt känt. Att man slutar röka kan nog därför i viss utsträckning sägas ge uttryck för hur mycket man bryr sig om sin hälsa, även om andra orsaker givetvis också spelar in, t ex ekonomiska. Andelen invånare som har slutat röka i stadsdelarna kan nog därför delvis ses som ett mått på en aktiv hälsomedvetenhet. Högst verkar den aktiva hälsomedvetenheten vara i Limhamn-Bunkeflo och Västra Innerstaden. Där har mer än var fjärde invånare tagit aktivt ställning mot rökning och därmed för sin hälsa.

Den aktiva hälsomedvetenheten behöver emellertid inte nödvändigtvis vara lägre i t ex Rosengård där ju visserligen bara 16% har slutat röka, men nästan hälften av invånarna aldrig har rökt. I just fallet Rosengård lämpar sig nog därför inte ovanstående mått särskilt väl.

3.2.3 Kontinuitet

Malmö stads Områdesfakta innehåller uppgifter om in- och utflyttningar som lämpar sig väl för en undersökningen av boendekontinuiteten. Låga utflyttningsnivåer avspeglar en hög boendekontinuitet. Områdesfakta om stadsdelarna lämpar sig emellertid inte lika väl som Områdesfakta om delområdena. Flyttningarna inom en och samma stadsdel syns nämligen inte i siffrorna om stadsdelarna. Siffrorna gäller bara flyttningar från och till stadsdelen. I Områdesfakta om delområdena syns visserligen inte flyttningarna inom ett och samma delområde, men eftersom delområdena är betydligt mindre än stadsdelarna står flyttningar inom delområdet ändå för en boendekontinuitet. Efter en flyttning i delområdet handlar man nog ändå i samma affärer och stöter på ungefär samma människor. En flyttning mellan olika delområden i en och samma stadsdel kan däremot innebära lika stora skillnader som flyttningar mellan stadsdelar.

Nedanstående tabell innehåller först uppgifter från Områdesfakta om flyttningar från stadsdelarna. Därefter har jag själv räknat fram utflyttningsfrekvensen för varje stadsdel på delområdesnivå utifrån statistiken i Områdesfakta om delområdena. Mina siffror inbegriper således såväl flyttningar från och till stadsdelen som flyttningar mellan stadsdelarnas delområden.

Tabell 20. Utflyttade (%) från delområden och stadsdelar 1995

	C	V	L	R	K
Stadsdelar	17	10	6	12	11
Delområde	20	14	9	17	13

Flyttningsfrekvensen är högst i Centrum och lägst i Limhamn-Bunkeflo. Centrum är således den stadsdel som präglas mest av omflyttningar och låg boendekontinuitet. Skillnaderna mellan siffrorna på stadsdels- och delområdesnivå tyder på att en större del av flyttningarna i Rosengård än i t ex Kirseberg sker inom stadsdelen.

Levnadsundersökningen innehåller flera frågor som möjliggör mätningar av kontinuiteten. På frågan om hur länge man har bott på sin nuvarande adress visar sig hälften av invånarna i Centrum och Rosengård bara bott högst 3 år. Motpolen utgörs av Limhamn-Bunkeflo där hälften av invånarna har bott minst 11 år på sin nuvarande adress.

Tabell 21. Hur länge har Du bott i Din nuvarande bostad? (år)

	C	V	L	R	K
Median	3	4	11	3	4
Totalt	519	418	427	314	202

Befolkningen i Centrum verkar vara minst rotad, vilket även nedanstående tabell tyder på. Centrumborna har bott på i genomsnitt 3,6 adresser under de senaste 10 åren. Befolkningen i Rosengård har också flyttat mycket, men överträffas ändå av Centrum. Minst har befolkningen i Limhamn-Bunkeflo flyttat.

Tabell 22. På hur många adresser har Du bott permanent under de senaste 10 åren (inklusive där Du bor nu)?

	C	V	L	R	K
Medel	3,6	2,9	2,0	3,0	2,8
Totalt	519	418	427	314	202

Boendekontinuiteten skiljer sig en del mellan delområdena. På Fågelbacken uppgår andelen utflyttade varje år till runt 20%. I flera andra delområden flyttar bara runt 10% varje år. Över tid skiljer sig boendekontinuiteten däremot inte särskilt

mycket. Andelen utflyttade ligger på ungefär samma nivåer i vart och ett av delområdena.

Tabell 23. Utflyttade (%) från delområden (andelar av respektive delområdes befolkning)

	1992	1993	1994	1995
Rönneholm	14	16	16	16
Ribersborg	11	14	14	13
Dammfri	10	12	12	11
Fågelbacken	16	21	20	19
Kronborg	9	13	12	9
Mellanheden	13	12	13	12
Hästhagen	15	18	17	18
Fridhem	9	13	14	11
Kronprinsen	12	11	9	10
Västervång	7	8	10	8
Teatern	9	6	12	11

(Källa: Områdesfakta för Malmö 1996)

3.2.4 Sammanfattning

- Befolkningmässigt är Västra Innerstaden Malmös sjätte största stadsdel.
- Ålderssammansättningen stämmer inte alls med genomsnittet för hela Malmö. Ingen annan stadsdel har en så låg andel invånare under 19 år och en så hög andel i pensionsåldern.
- Västra Innerstaden är Malmös 'invandrarglesaste' stadsdel. Endast 10% av invånarna har utländsk bakgrund.
- I Limhamn-Bunkeflo och Västra Innerstaden mår man bättre fysiskt än i de andra tre stadsdelarna.
- I Limhamn-Bunkeflo och Västra Innerstaden mår man bättre psykiskt än i de andra tre stadsdelarna.
- I Limhamn-Bunkeflo och Västra Innerstaden är andelen dagligrökare lägre än i de andra tre stadsdelarna.
- Bofastheten är mycket lägre än i Limhamn-Bunkeflo, men högre än i Centrum och Rosengård.

3.3. SOCIALA STRUKTURER

I följande kapitel analyserar jag klass- och familjestrukturerna. Vad människor gör eller inte gör har stor betydelse för det sociala, i termer av t ex normbildning, identitetskänsla, motivering och disciplinering. Eftersom ekonomismens människosyn inte ligger till grund för min analys utan ett betydligt bredare perspektiv på det sociala ägnar jag lika stor uppmärksamhet åt familjestrukturen. Inte bara arbetslivet innebär arbete utan i högsta grad även familjen. Dessutom vill jag ta reda på i vilken utsträckning människor ingår i sociala nätverk. Med sociala nätverk menar jag här lite mer lösligt sammansatta strukturer än arbetslivets och familjens, men ändå med stor betydelse för det sociala.

Sociala relationer mellan människor kan vara flyktiga och tillfälliga som på bussen eller i Konsumkön, men vanligtvis ingår vi i strukturer. Med strukturer menar jag här framför allt relationerna på jobbet och i familjen. Ibland upplever vi säkert strukturer som ett tvång. Om vi inte är arbetslösa måste vi t ex gå till jobbet varje dag. Strukturerna ger oss emellertid också en social betydelse och bekräftar vår närvaro i den sociala världen. Vi mår säkert bra även utanför strukturerna en tid. Alla behöver vi väl en semester med lite ledigare sociala relationer, men helt utanför alla samhällsstrukturer mår vi knappast bra i längden, åtminstone inte om vi vill överleva rent socialt. Väl inne i strukturerna spelar vi olika roller. Strukturerna står och faller med att vi spelar våra roller och spelar dem hyfsat väl. Olika strukturer inbegriper olika roller. Olika roller ställer olika krav.

Klass är ett begrepp som i vetenskapliga sammanhang täcker in människors olika roller i arbetslivets strukturer. Jag tänker inte här ge mig in på någon närmare diskussion av klassbegreppets alla tänkbara innebörder utan hänvisar tryggt till min och Peter Billings doktorsavhandling ”Hegemonins decennier”. Det klassbegrepp som jag använder i den

följande analysen är SCB:s socioekonomiska indelning (SEI). Till skillnad från tidigare statusbegrepp, vilka egentligen inte tar fasta på rollerna utan snarare på resultaten av rollerna, vanligtvis mätt i inkomst, baserar sig SEI på de utbildningsmässiga krav som hör ihop med rollerna. Klassindelningen enligt SEI beror på hur lång utbildningstid som normalt krävs för yrket.

Klass kan även sammanfalla med t ex kön eller etnicitet. I vår avhandling visar vi hur den svenska modellen grundade sig på en könshomogenitet inom den kvalificerade delen av arbetarklassen. Under efterkrigstidens första decennier bestod de kvalificerade arbetarna i Malmö till mer än 90% av män. De okvalificerade arbetarna var däremot ganska jämnt uppdelade på könen. Kombinationen av klass och kön enhetliggjorde således de kvalificerade arbetarna, vilket underlättade för utvecklingen av gemensamma intressen och därmed gynnades även fackföreningar som Metall. I motsvarande grad bidrog kombinationen av klass och kön till att försvåra för utvecklingen av gemensamma intressen bland de okvalificerade arbetarna. Nu för tiden bidrar även etniska skillnader till splittringen av klasskategorier. Okvalificerade arbetare som förenar sig kring en gemensam strävan får ibland börja med att reda ut på vilket språk de skall tala. Tjänsteproduktionens starka frammarsch har också bidragit till uppsplittringen av klasstrukturen.

Även familjestrukturen har genomgått stora förändringar. Efterkrigstidens första decennier präglades av kärnfamiljen där mannen lönearbetade och kvinnan stod för hemarbetet. En hel del kvinnor lönearbetade dessutom deltid på kvällar och helger. Kärnfamiljens styrka låg i dess förmåga till disciplinering. Män och kvinnor disciplinerade varandra i tydliga roller, vilket också möjliggjorde disciplinering av barnen. Förankringen i släktskap, traditioner och gemensam historia underlättade för produktionen av skötsamma, lojala och motiverade arbetare. Kärnfamiljens styrka bidrog även till dess fall. Kvinnor och ungdomar revolterade mot

disciplineringen. Även förändrade konsumtionsnormer, utvidgningen av den offentliga sektorn och kvinnornas intåg på arbetsmarknaden urholkade dess kraft.

3.3.1 Klass

Förvärvsfrekvens och arbetslöshet

Ett vanligt mått på klasstrukturens genomslag utgörs av förvärvsfrekvensen, dvs andelen förvärvsarbetande av samtliga i arbetsför ålder. Förvärvsfrekvensmättet säger emellertid inte hela sanningen om klasstrukturens genomslag. Bakom låga siffror på förvärvsfrekvensen kan det mycket väl dölja sig annat än elände, t ex studier. Mest präglad av studerande är stadsdelen Västra Innerstaden. Där studerar mer än var femte invånare i arbetsför ålder. Minst präglad av studerande är stadsdelarna Limhamn-Bunkeflo och Kirseberg, där bara var 10:de invånare studerar.

Tabell 24. "Vilket av följande alternativ stämmer bäst in på Dig just nu?" (exkl ålderspensionärer i %)

	C	V	L	R	K
Längre studier	20	22	9	14	9
Förtidspensionär	3	3	4	6	6
Arbetslös	14	12	7	48	14
Förvärvsarbete	58	59	71	25	66
Övrigt	4	4	9	7	5
	100	100	100	100	100
Totalt	475	348	353	298	181

Rosengård utmärker sig med sin höga andel arbetslösa och sin låga andel förvärvsarbetande. Ingen annan stadsdel särskiljer sig så markant som Rosengård vad gäller just invånarnas förhållande till den ordinarie arbetsmarknaden. Hela 75% av alla Rosengårds-bor i arbetsför ålder står utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Dessutom är arbetslösa i Rosengård i sin tur svagare knutna till arbetsmarknaden än i andra

stadsdelar. Endast 23% av alla arbetslösa i Rosengård omfattas av någon arbetsmarknadspolitisk åtgärd, vilket kan jämföras med t ex 45% i Västra Innerstaden. Befolkningen i Rosengård har den i särklass svagaste kopplingen till arbetsmarknaden.

Rosengårds-bornas svaga koppling till det svenska arbetsmarknadssystemet syns även i statistiken över ersättning från a-kassa. Endast 19% av de arbetslösa Rosengårds-borna får sin ersättning från a-kassan. I resten av stadsdelarna får minst hälften av alla arbetslösa sin ersättning från a-kassan. För hela 62% av alla arbetslösa Rosengårds-bor sätter arbetsvillkoret hinder i vägen för en a-kasseersättning. Hela 62% av alla arbetslösa har således inte lyckats komma in på den ordinarie arbetsmarknaden ens 75 dagar under en fem-månadsperiod (gällande regler när Levnadsundersökningen genomfördes). Rosengård toppar inte bara statistiken över andelen som inte har släppts in, utan även över andelen som har stängts ute; dvs andelen utförsäkrade. Siffran över andelen utförsäkrade ger också ett mått på långtidsarbetslösheten.

Tabell 25. "Du som är arbetslös, får Du ersättning från a-kassa?" (%)

	C	V	L	R	K
Ja	58	61	59	19	58
Nej, arbetsvillkor	12	26	15	62	23
Nej, medlemsvillkor	10	3	7	2	4
Nej, sysselsättning	16	3	7	1	12
Nej, utförsäkrad	3	8	11	16	4
	100	100	100	100	100
Totalt	67	38	27	157	26

Sammanlagt rör det sig om 30% av alla Rosengårds-bor i arbetsför ålder som inte har släppts in och 8% som har stängts ute. I absoluta tal uppgår antalet som inte har släppts in till runt 3.000 personer och antalet som har stängts ute till runt 800. För 38% av alla personer i arbetsför ålder är avsaknaden på koppling till den ordinarie arbetsmarknaden total. Dessa 3.800

personer i Rosengård saknar inte bara förvärvsarbete, utan omfattas inte heller av någon arbetsmarknadspolitisk åtgärd och är inte ens berättigade till a-kassa.

Klasstruktur

Om vi då övergår till den del av befolkningen som fortfarande förvärvsarbetar fördelar de sig enligt nedanstående tabell. Rosengård har Malmös i särklass högsta andelar arbetarklass, drygt 60%. Minst präglad av arbetarklassen är Västra Innerstaden. Där tillhör endast 16% av alla förvärvsarbetande arbetarklassen. I Västra Innerstaden har istället tjänstemannakategorierna sin i särklass starkaste ställning. Företagarna utmärker sig i sin tur i Limhamn-Bunkeflo och Centrum.

Tabell 26. Socioekonomisk indelning (SEI) av alla förvärvsarbetande (%)

	C	V	L	R	K
Ej facklärd varuarb	2	0	2	16	2
Ej facklärd tjänste	13	6	12	30	18
Facklärd varuarb	3	4	5	12	13
Facklärd, tjänstearb	5	5	3	4	7
Lägre tjänstemän (1)	5	3	4	11	6
Lägre tjänstemän (2)	12	21	17	4	8
Tjänstemän, mellan	27	30	27	14	29
Högre tjänstemän	14	21	10	1	9
Fria yrkesutövarer	9	5	11	1	3
Företagare exkl lant	9	3	9	7	5
Lantbrukare	0	0	0	0	0
	100	100	100	100	100
Arbetarklass	23	15	22	62	40
Tjänstemän	58	75	58	30	52
Företagare	18	8	20	8	8
	100	100	100	100	100
Totalt	277	204	253	74	119

Om vi skärskådar arbetarklassens inre sammansättning så visar sig andelen ej facklärd vara i särklass störst i Rosengård. 46% av alla förvärvsarbetande i Rosengård tillhör kategorin ej facklärd arbetare. Motpolen heter Västra Innerstaden och där utgör kategorin ej facklärd arbetare endast 6% av alla förvärvsarbetande. Facklärd arbetare utgör i själva verket en högre andel än ej facklärd. I alla de andra stadsdelarna råder motsatsen; dvs facklärd arbetare utgör en lägre andel än ej facklärd. Rosengård skiljer ut sig med förhållandet 1 till 3; dvs varje facklärd arbetare motsvaras av 3 ej facklärd.

Vi kan också skärskåda arbetarklassens inre sammansättning med avseende på förhållandet mellan varu- och tjänstearbetare. Den högsta andelen varuarbetare finner vi i Rosengård där 28% av alla förvärvsarbetare utgörs av antingen ej kvalificerade eller kvalificerade varuarbetare. Som lägst är andelen varuarbetare i Västra Innerstaden, omfattande bara 4% av alla förvärvsarbetande. Även i Centrum utgör andelen varuarbetare en särskilt liten minoritet. När det gäller tjänstearbetare toppar Rosengård. 34% av alla förvärvsarbetande i Rosengård tillhör kategorierna ej kvalificerade eller kvalificerade tjänstearbetare. I förhållande till varuarbetarna har tjänstearbetarna sin lägsta andel i Rosengård. Där går det bara 1,2 tjänstearbetare på varje varuarbetare, till skillnad från 3,6 i Centrum och 2,8 i Västra Innerstaden.

Vad kan vi då säga om tjänstemannakårens inre sammansättningar? Tjänstemän i ledande befattningar har sin i särklass högsta andel i Västra Innerstaden. Där tillhör 21% kategorin högre tjänstemän, till skillnad från framför allt Rosengård där bara 1% av alla förvärvsarbetande ingår i samma kategori. Även när det gäller kategorin lägre tjänstemän heter motpolerna Västra Innerstaden och Rosengård. Andelen lägre tjänstemän utgör bara 3% av alla förvärvsarbetande i Västra Innerstaden, men hela 11% i Rosengård.

Även småföretagarnas sammansättning är av stor betydelse för en stadsdels sociala karaktär. Kategorin

fria yrkesutövare (akademiska småföretagare) har sin högsta andel i Limhamn-Bunkeflo där 11% av samtliga förvärvsarbetande tillhör kategorin. I motpolen Rosengård tillhör bara 1% samma kategori. Andelen företagare i Rosengård, vad man brukar kalla proletära företagare, avviker däremot inte nämnvärt från genomsnittet. I förhållande till akademiska företagare utgör i själva verket de proletära företagarna i Rosengård en betydligt högre andel än i alla de andra stadsdelarna. Det går 7 proletära företagare på varje akademisk. I Limhamn-Bunkeflo och Västra

Innerstaden är tvärtom de akademiska företagarna fler än de proletära.

Inom vilka näringsgrenar arbetar då de förvärvsarbetande invånarna i respektive stadsdel? Rosengård utmärker sig med en hög andel inom tillverkningsindustrin, betydligt högre än i de andra stadsdelarna. Även vad gäller kategorin ”Offentlig förvaltning och andra tjänster” utmärker sig Rosengård, men nu med en betydligt lägre andel än alla de andra stadsdelarna. Motpolen heter Västra Innerstaden där, till skillnad från 37% i Rosengård, 62% av alla förvärvsarbetande ingår i kategorin.

Tabell 27. Indelning efter näringsgren av alla förvärvsarbetande i stadsdelarna (%)

	C	V	L	R	K
Jordbruk, skogsbruk, trädgårdsskötsel, jakt och fiske	0	0	1	0	0
Brytning av mineraliska produkter	0	0	0	0	0
Tillverkning	14	14	14	27	11
El-, gas-, värme- och vattenförsörjning	0	0	0	0	0
Byggnadsverksamhet	4	4	9	7	12
Varuhandel, restaurang- och hotellverksamhet	14	6	10	12	10
Samfärdse, post- och telekommunikationer	4	2	5	7	6
Bank-, försäkrings-, fastighets och uppdragsverksamhet	12	10	12	10	6
Offentlig förvaltning och andra tjänster	51	62	50	37	55
	100	100	100	100	100
Totalt	276	203	250	73	118

Klasstruktur och näringsgren utgör objektiva mått på befolkningens arbetssituation. Även subjektiva mått kan givetvis användas för att mäta arbetssituationen. Därför innehåller Levnadsundersökningen en fråga om hur missnöjd respektive nöjd man är med sitt arbete. Svaren framgår av nedanstående tabell.

Tabell 28. ”Hur nöjd respektive missnöjd är Du totalt sett med Ditt arbete?” (%)

	C	V	L	R	K
1 Mycket missnöjd	3	2	1	4	1
2	4	3	4	7	3
3	18	12	13	19	20
4	40	41	42	27	45
5 Mycket nöjd	35	41	40	43	31
	100	100	100	100	100
Medel	4,0	4,2	4,2	4,0	4,0
Totalt	277	205	252	74	119

Stadsdelarna verkar inte skilja sig alls. Medeltalet hamnar på nästan samma nivå. En nästan lika stor andel i de fem stadsdelarna säger sig också vara mycket nöjda med sitt arbete. De objektiva skillnaderna mellan stadsdelarna verkar således inte sätta sina spår i värderingen av arbetet. En lägre utbildningsnivå behöver inte gå hand i hand med ett större missnöje. Resultaten kan nog istället sägas ge uttryck för skillnader i värderingar. Mindre kvalificerade arbeten behöver inte nödvändigtvis vara sämre och tvärtom. Däremot sätter givetvis de objektiva skillnaderna sina spår i plånboken och det återkommer jag till i ett senare kapitel.

3.3.2 Familj

Den senaste riksomfattande undersökningen av hushållens familjesammansättning daterar sig så långt tillbaka i tiden som 1990. Kommunen måste fortfarande förlita sig på Folk och Bostadsräkningens statistik från det året trots alla stora sociala förändringar i Malmö sen dess. Förhoppningsvis kan vår undersökning bidra till att råda bot på bristerna.

Jag slår mig ner på en pinnstol vid matbordet och ser mig omkring. Pianot vid väggen med uppslaget nothäfte - föreställer mig hur någon i familjen sätter sig och spelar en truddelutt i förbifarten. Liksom på väg mellan TV-n och hallen eller soffan och köket.

Lågmalda röster och skrammel med kaffekoppar hörs. Enkla trivselhyllor på ömse sidor om mig, fulla med blandade och synnerligen intressanta titlar. På bordet framför mig ligger dagens post hopradsad. I det här rummet lever och andas en grupp människor någon tid på dygnet när de kommer samman. Det märkliga är att när de förlägger sina aktiviteter annorstädes är rummet inte helt tomt.
(Gun)

Nedanstående tabell visar resultaten av Levnadsundersökningen. Skillnaderna mellan stadsdelarna är stora. Skillnaderna är störst mellan

Västra Innerstaden och Rosengård. I Västra Innerstaden dominerar en-personshushåll. I 42% av alla hushåll bor endast en person. I Rosengård dominerar större hushåll. Nästan hälften av alla hushåll består av minst fyra personer. Skillnaderna visar sig också i medeltalen. I genomsnitt 3,4 personer bor i Rosengårds hushåll, men bara 1,9 i Västra Innerstadens.

Siffrorna skiljer sig kraftigt från FoB 1990 såsom den presenteras i Områdesfakta. Enligt Områdesfakta uppgick andelen ensamhushåll i t ex Rosengård 1990 till 41%, vilket skulle innebära en halvering på sex år. Kan detta verkligen stämma? Säkert inte till fullo eftersom åldersgrupperna över 75 år inte ingår i vår undersökning. Levnadsundersökningen är därmed inte direkt jämförbar med FoB 1990.

Tabell 29. Hushåll efter antal boende (%)

	C	V	L	R	K
1	34	42	16	19	34
2	40	39	35	20	25
3	14	10	18	15	14
4+	12	9	31	46	27
	100	100	100	100	100
Medel	2,1	1,9	2,8	3,4	2,4
Totalt	528	420	430	314	204

Låt oss emellertid försöka fastställa ett extremvärde och anta att samtliga personer över 75 år bor i ensamhushåll. Hur skulle hushållsstrukturen se ut då? Eftersom i t ex Rosengård personer över 75 år bara utgör några enstaka procent av stadsdelens hela invånarantal så skulle hushållsstrukturen bara påverkas lite grand. Trovärdigheten i Levnadsundersökningens siffror stärks också av att samtliga stadsdelar uppvisar en stor minskning. Vi kan således på goda grunder slå fast att ensamhushållen generellt sett har minskat ganska mycket. Uppgifterna från FoB 1990 stämmer inte alls längre med dagens verklighet.

I linje med hushållens sammansättning skiljer sig också andelen barnfamiljer stort mellan stadsdelarna. I Västra Innerstaden bor det barn i bara lite drygt vart femte hushåll. Motpolen representeras av Rosengård där andelen barnfamiljer uppgår till 54%.

Tabell 30. Barnfamiljer (%) i stadsdelarna (andelar av hushåll)

	C	V	L	R	K
Barnhush	27	21	46	54	42
därav ensamförälder	31	30	13	19	25
Totalt	528	421	430	314	204

Jämför vi med FoB 1990 verkar andelen barnfamiljer i stadsdelarna ha ökat betydligt. Liksom i fallet ovan med andelen ensamhushåll ställer svårigheterna i jämförbarhet mellan undersökningarna till vissa problem. För det första ingår av någon anledning bara barn upp till 15 år i Områdesfaktas siffror från FoB 1990. I Levnadsundersökningen ingår barn upp till den ålder då de enligt FoB:s egna definitioner inte längre ingår i familjen, vilket infaller vid 18 års ålder.

För det andra riktar sig ju inte Levnadsundersökningen till samtliga invånare i stadsdelen. Sett utifrån ett perspektiv på samtliga invånare i stadsdelen leder frånvaron av åldersgrupperna över 75 år till en för hög andel barnhushåll i Levnadsundersökningen. Med hjälp av samma metoder som ovan i fallet med ensamhushållen kan vi emellertid kompensera för bristerna, åtminstone i grova tal, och då kvarstår ändå en stor skillnad mellan 1990 och 1996. Att andelen barnhushåll har ökat rent generellt under 90-talet tyder också befolkningsstatistiken på. I mitten av 90-talet utgjorde barnen en högre andel av befolkningen än tidigare.

Andelen ensamstående föräldrar skiljer sig också stort mellan stadsdelarna. I Limhamn-Bunkeflo utgör andelen ensamstående 13% av alla familjehushåll. Mer än andra stadsdelar präglas Limhamn-Bunkeflo av kärnfamiljer. Motpolen representeras av Centrum och

Västra Innerstaden. Där består barnfamiljerna till nästan en tredjedel av ensamstående föräldrar.

Arbetslösheten sätter sin prägel på många barnfamiljer och särskilt i Rosengård, vilket nedanstående tabell visar. Där uppgår andelen barnhushåll med en arbetslös förälder till 28% och med två arbetslösa föräldrar till 39%. I 67% av samtliga barnhushåll i Rosengård står minst en av föräldrarna utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Motsvarande siffra för motpolen Limhamn-Bunkeflo uppgår till 9%. Andelen är förhållandevis inte heller särskilt hög i Kirseberg.

Tabell 31. Barnfamiljer (%) med arbetslösa föräldrar (andelar av alla barnhushåll)

	C	V	L	R	K
1 arbetslös	24	17	7	28	10
2 arbetslösa	6	1	2	39	3
Totalt	29	18	9	67	14

Levnadsundersökningen möjliggör också en mätning av hur många barn som berörs av arbetslösheten. Andelen barn som berörs visar sig vara fler än andelen barnhushåll. I stadsdelen Rosengård växer så många som 71% av alla hemmavarande barn upp i familjer där minst en av föräldrarna är arbetslös.

3.3.3 Sociala nätverk

Med sociala nätverk menar jag mer lösligt sammansatta sociala strukturer. Sociala nätverk kan växa fram t ex mellan grannar eller mellan föräldrar på ett dagis. Sociala nätverk har vanligtvis inte lika klara syften som arbetslivet och familjen. Därför uppstår heller inga lika tydliga roller, åtminstone inte i allmänhet, men sociala nätverk inbegriper ändå en viss beständighet och kontinuitet. Sociala nätverk uppstår ibland i syfte att utveckla och befästa t ex en arbetslivsgemenskap. För människor utan förvärvsarbete och familj kan sociala nätverk däremot utgöra den enda möjligheten till bekräftelse.

På grund av sina lösliga former ter sig sociala nätverk svåra att mäta. Ett mått kan vara hur mycket man umgås med sina grannar. Att döma av medelvärdena verkar man umgås mest med sina grannar i Rosengård och Limhamn-Bunkeflo. I Rosengård umgås 22% med sina grannar i hög grad eller i mycket hög grad. Ingen annan stadsdel når upp till samma umgängesintensitet. Minst umgås invånarna i Centrum och Västra Innerstaden med sina grannar.

Tabell 32. "Umgås Du med grannarna?" (%)

	C	V	L	R	K
1 Inte alls	50	43	25	28	34
2	20	22	23	19	23
3	18	21	37	30	22
4	7	8	10	12	12
5 I mycket hög grad	5	5	5	10	8
	100	100	100	100	100
Medel	2,0	2,1	2,5	2,6	2,4
Totalt	528	419	422	315	201

Två frågor som vi ställde om besök i hemmen ger också en antydning om förekomsten av sociala nätverk. Svaren redovisas i nedanstående tabell. Mest verkar man besöka vänner och bekanta i Västra Innerstaden och Centrum. Rosengård utmärker sig åt andra hållet. Där besöker man inte vänner och bekanta lika ofta.

Tabell 33. "Brukar Du besöka vänner och bekanta eller ha vänner och bekanta på besök?" (%)

	C	V	L	R	K
Nej	3	2	1	4	1
Ja, någon gång	34	34	42	52	48
Ja, ofta	63	65	56	44	50
	100	100	100	100	100
Totalt	528	421	427	314	204

Kanske besöker man släktingar i högre utsträckning istället för vänner och bekanta, men inte i Rosengård. Även när det gäller besök hos släktingar utmärker sig Rosengård. 18% säger sig aldrig besöka släktingar till skillnad från högst 10% i de andra stadsdelarna. Å andra sidan toppar Rosengård statistiken över andelen som ofta besöker släktingar eller har släktingar på besök. Spridningen på svaren är uppenbarligen större i Rosengård än i de andra stadsdelarna.

Tabell 34. "Brukar Du besöka släktingar eller ha släktingar på besök?" (%)

	C	V	L	R	K
Nej	10	6	3	18	6
Ja, någon gång	54	59	55	40	57
Ja, ofta	36	34	42	42	36
	100	100	100	100	100
Totalt	528	421	427	314	204

Utvecklingen av sociala nätverk gynnas nog om man känner sig trygg i sitt bostadsområde. En brist på trygghetskänsla leder till att befolkningen stänger dörrarna och håller sig inne. Trygghetskänslan kan således sägas ge ett mått på förutsättningar för utvecklingen av sociala nätverk. Vi frågade hur säker och trygg man känner sig vid ensamma promenader i bostadsområdet när det är mörkt.

Tabell 35. "Hur säker och trygg känner Du Dig när Du går ensam i Ditt bostadsområde och det är mörkt?" (%)

	C	V	L	R	K
1 Mycket osäker	6	3	2	8	4
2	10	3	4	10	4
3	23	21	14	22	16
4	29	35	33	26	30
5 Mycket säker	32	38	47	34	47
	100	100	100	100	100
Medel	3,7	4,0	4,2	3,7	4,1
Totalt	527	417	424	316	202

Befolkningen i Limhamn-Bunkeflo känner sig uppenbarligen tryggast. Nästan lika trygg känner man sig i Kirseberg. Otryggheten verkar vara störst i Centrum och Rosengård. Frågan är hur man skall bedöma skillnaderna? Är de stora? Nja, kanske ändå inte så stora som åtminstone jag hade förväntat mig.

3.3.4 Sammanfattning

- Västra Innerstaden har den högsta andelen studerande av de fem stadsdelarna.
- Arbetslösheten i Västra Innerstaden är högre än i Limhamn-Bunkeflo, men lägre än i de andra tre stadsdelarna.
- Klasstruktur: Andelen tjänstemän är högre i Västra Innerstaden än i de andra fyra stadsdelarna.
- I Västra Innerstaden är man ungefär lika nöjd med sitt jobb som i de andra fyra stadsdelarna.
- Hushållsstruktur: Västra Innerstaden har den högsta andelen mindre hushåll av de fem stadsdelarna.
- Barnfamiljer: Västra Innerstaden har den lägsta andelen barnhushåll av de fem stadsdelarna. Andelen ensamstående föräldrar är däremot förhållandevis hög.
- Sociala nätverk: Mätt i termer av umgängesintensitet mellan grannar verkar de sociala nätverken vara svagare än i Rosengård, Limhamn-Bunkeflo och Kirseberg. Vänner och bekanta säger sig däremot en högre andel än i de andra fyra stadsdelarna besöka ofta. Förutsättningarna för sociala nätverk verkar vara ganska goda i Västra Innerstaden, mätt i termer av hur trygg och säker man känner sig under ensamma promenader i bostadsområdet när det är mörkt, men inte lika goda som i Limhamn-Bunkeflo.

3.4. RESURSER

Begreppet resurser är välkänt inom den svenska levnadsnivåforskningen. I själva verket grundar sig levnadsnivåundersökningarna från 1968 och framåt på en teori om resurser. Inspirerade av den brittiske forskaren Richard Titmuss betraktade den första generationen levnadsnivåforskare resurser som lämpliga mått på välfärd. Istället för subjektiva behov mätte man objektiva resurser i en rad olika avseenden. Med levnadsnivå menade man således graden av resurser och inte graden av lycka eller välbefinnande. Genom att fokusera på resurser och inte på hur människor använde resurserna eller i vilken grad resurserna leder till välbefinnande hoppades levnadsnivåforskarna kunna undvika normativa ställningstaganden.

I efterhand har den första generationens användning av resursbegreppet fått utstå en hel del kritik, även från levnadsnivåforskningens egna led: "Resurser har nämligen inte ett värde oberoende av det omgivande samhället, oberoende av de arenor på vilka de skall användas", skriver sociologen Robert Eriksson, en av levnadsnivåforskningens förgrundsgestalter under 80-talet. Huruvida resurser kan betraktas som stora eller små, goda eller dåliga, beror i stor utsträckning på sammanhanget och på vad de används till. Bedömningen av resurser skiljer sig också ofta åt mellan olika grupper. Om människor föredrar större ekonomiska resurser genom skattesänkningar eller bättre offentliga vårdresurser genom skattehöjningar är en fullständigt öppen fråga. Resurser måste således relateras till sina sammanhang. Bara i sammanhangets sken kan resurser värderas. Trots svårigheterna har levnadsnivåforskningen ändå hållit fast vid resursbegreppet, men på grund av alla uppenbara oenigheter om vad det goda livet innebär fokuserade man i den senaste levnadsnivåundersökningen 1991 mer på ofärd än på välfärd.

Jag vill istället placera in resursbegreppet i ett större perspektiv. Människors levnadsförhållanden beror inte

bara på resurserna med vars hjälp människor medvetet styr sina liv. Resurser utgör en dimension av sociala krafter med betydelse för det sociala, men jag har också pekat ut flera andra. Även tid, rum, befolkningens naturliga egenskaper, sociala strukturer, kultur och makt utgör dimensioner av sociala krafter med betydelse för det sociala. Om vi tar arbetslivets strukturer som exempel så beror knappast arbetsskadorna inom vården i första hand på den enskilde vårdarbetarens bristande resurser i utbildning. Arbetsskadorna beror i betydligt högre utsträckning på utformningen av strukturerna, t ex arbetets organisation. Enskilda vårdarbetare kan kanske skaffa sig resurser (t ex utbildning), byta jobb och därigenom undkomma risken för arbetsskador, men därmed försvinner ju inte arbetslivsstrukturerna och deras sociala kraft.

Förutom en utvidgning av perspektivet skiljer jag mig från levnadsnivåforskningen genom att inte använda begreppet nivå. Att försöka fastställa nivåer i människors levnadsförhållanden låser fast en vid normativa ställningstaganden. Därför har vi inte kallat vår undersökning för levnadsnivåundersökning, utan levnadsundersökning. Styrkan i sociala krafter behöver inte vara bättre eller sämre, större eller mindre, högre eller lägre, utan helt enkelt bara olika. Det är just olikheterna som vi måste analysera och klarlägga innebörden av.

Jag vill också betydligt klarare koppla resursbegreppet till vad människor faktiskt målmedvetet använder. Levnadsnivåforskningen använder resursbegreppet i en alldeles för bred och luddig mening. Människor använder knappast målmedvetet sin hälsa eller sin bostad. Hälsa och bostad utgör istället självständiga förutsättningar för allt socialt liv och bör inte inordnas under samma rubrik som t ex ekonomi. I mitt perspektiv på sociala resurser ingår ekonomi och utbildning. Såväl sin ekonomi som sin utbildning använder människor målmedvetet. Dessutom lyfter jag fram människors sociala kompetens. Liksom vi behöver pengar för att

köpa mat eller gå på bio och utbildning för att förklara vår situation eller klara vårt förvärvsarbete, behöver vi social kompetens för att överhuvudtaget kunna vara sociala.

3.4.1 Utbildning

Den genomsnittligt lägsta utbildningsnivån har befolkningen i Rosengård. Högst utbildad är man i

Västra Innerstaden och Centrum. Skillnaderna är ganska stora. Endast 13% av befolkningen i Rosengård har slutfört en eftergymnasial utbildning till skillnad från mer än var tredje i Västra Innerstaden och Centrum. 42% av invånarna i Rosengård saknar någon form av gymnasial utbildning, till skillnad från bara 17% i Västra Innerstaden.

Tabell 36. Utbildningsnivåer i stadsdelarna (%)

	C	V	L	R	K
Förgymnasial utbildning, < 9 år	7	6	9	16	11
Förgymnasial utbildning, 9 år	13	11	14	26	13
Gymnasial utbildning, högst 2 år	20	16	21	16	30
Gymnasial utbildning, > 2 år	24	25	21	30	19
Eftergymnasial utbildning, < 3 år	13	18	12	5	12
Eftergymnasial utbildning, minst 3 år	23	24	22	8	14
Forskarutbildning	0	0	1	0	0
	100	100	100	100	100
Medel	3,9	4,0	3,8	3,0	3,5
Totalt	522	417	404	308	201

Vilka slutsatser kan vi då dra om vi jämför inriktningarna på respektive stadsdelsbefolknings utbildning? Vi använde samma indelningar som i 1990

års Folk och Bostadsräkning (FoB) och nedanstående tabell visar svarens fördelning på huvudkategorierna.

Tabell 37. Utbildningsinriktningar i stadsdelarna (%)

	C	V	L	R	K
Allmän grundutbildning	35	34	36	58	35
Estetisk, humanistisk och religiös	7	4	2	1	2
Pedagogisk	4	8	7	2	8
Förvaltn, handel & kontor samt ekonom, samhälls- & beteendevetenskaplig	22	24	18	13	13
Industri & hantverk samt tekn & naturvetenskaplig	17	14	17	18	20
Transport och kommunikation	1	0	2	0	0
Vårddyrken	8	11	13	4	17
Lantbruk, trädgård, skogsbruk och fiske	0	0	0	1	0
Service, civil bevakning och militärtjänst	5	3	2	3	2
Ospecificerad	0	1	1	0	0
	100	100	100	100	100
Totalt	533	417	407	308	201

Skillnaderna i utbildningsnivåer avspeglar sig i statistiken över utbildningsinriktningar. Hela 58% av befolkningen i Rosengård saknar utbildning utöver allmän grundutbildning.

Skillnaderna ger upphov till olika utbildningsprofiler. Centrums utmärkande drag består av en hög andel esteter, humanister och religiöst utbildade, få pedagoger och få vårdutbildade. Västra Innerstaden särpräglas av sina höga andelar pedagoger och ekonomiskt utbildade samt sin låga andel tekniker. Utmärkande drag för Limhamn-Bunkeflo är höga andelar pedagoger och vårdutbildade. Till Rosengårds utmärkande drag hör förutom den höga andelen med enbart grundutbildning låga andelar av pedagoger och ekonomiskt utbildade, men en ganska hög andel tekniker. En mycket låg andel vårdutbildade ingår också i Rosengårds utbildningsprofil. En hög andel pedagoger kännetecknar Kirsebergs utbildningsprofil, liksom en hög andel vårdutbildade. Ekonomiskt utbildade bor det däremot inte särskilt många i Kirseberg.

3.4.2 Ekonomi

Kommunens områdesfakta anger medianinkomsten för samtliga hushåll i stadsdelarna, vilket får anses vara grovt missvisande. Därmed tar man ju ingen hänsyn till stadsdelarnas hushållssammansättning. Att vissa stadsdelar till betydligt större del än andra består av ensamhushåll slår givetvis igenom i inkomststatistiken om man drar alla hushåll över en kam. För att kunna jämföra stadsdelarna med avseende på ekonomiska resurser måste vi istället relatera den disponibla inkomsten till olika hushållskategorier.

I nedanstående tabell har jag listat medianinkomsterna i stadsdelarna för tre hushållstyper. Skillnaderna för ensamhushållens del spänner mellan 82.000 kr i Rosengård och 114.000 kr i Västra Innerstaden. Ensamhushållen är således fattigast i Rosengård och rikast i Västra Innerstaden. Även barnhushållen är fattigast i Rosengård. Motpolen utgörs av Limhamn-Bunkeflo. Rosengård utmärker sig i än större utsträckning när det gäller kärnfamiljshushåll; dvs hushåll med två föräldrar och minst 1 barn. Rikast är kärnfamiljerna i Limhamn-Bunkeflo, men även i Västra Innerstaden.

Tabell 38. Disponibel årsinkomst i stadsdelarna (medianvärde)

	C	V	L	R	K
Enpersonshushåll	103	114	113	82	99
Barnhushåll	200	234	301	159	241
Sambo med barn	234	300	315	171	273

I nedanstående tabell har jag räknat ut kvartilerna för hushållens disponibla inkomster i stadsdelarna. För att jämförelsen skall bli så rättvis som möjligt har jag avgränsat mig till kärnfamiljshushållen. Med kvartilmättet delar vi in hushållen i fyra lika stora grupper med avseende på inkomst. Således markerar t ex den första kvartilen gränsen för den fjärdedel av hushållen som har den lägsta disponibla inkomsten. Den andra kvartilen motsvarar medianvärdet. Den fjärde kvartilen markerar i sin tur den högsta disponibla inkomsten. Kvartilerna ger ett mått på inkomstspridningen. När vi väl har räknat fram kvartilerna kan vi även använda kvartilavståndet som mått på spridningen i stadsdelarna. Med kvartilavståndet menas skillnaden mellan den första och tredje kvartilen. Jag har mätt kvartilavståndet i både absoluta och relativa tal.

Tabell 39. Disponibel månadsinkomst (kr) för barnhushåll med två föräldrar i stadsdelarna (kvartiler och kvartilavstånd)

	C	V	L	R	K
1:a kvartilen	15,6	19,3	21,9	12,0	17,8
2:a kvartilen	19,5	25,0	26,3	14,3	22,7
3:e kvartilen	24,6	28,6	31,8	17,0	26,1
4:e kvartilen	49,8	101,1	59,6	29,6	33,8
Kvartilavst, abs	9085	9345	9900	4970	8284
Kvartilavst, rel	1,6	1,5	1,5	1,4	1,5
Totalt	98	61	170	140	64

Tabellen säger en hel del om de ekonomiska klyftorna, dels mellan stadsdelarna och dels inom respektive stadsdel. Rosengårds särställning visar sig

gälla i alla fyra inkomstskikten. I samtliga fyra kvartiler har Rosengårds-borna den lägsta disponibla inkomsten.

Undersökningarna av människors ekonomiska resurser brukar ofta använda frågan om den s k kontantmarginalen. Inom levnadsnivåforskningen är den väl beprövad. Frågan om kontantmarginalen gäller hur människor skulle klara en ekonomisk krissituation. Hur många skulle klara av att skaffa fram 12.000 kr på en vecka om det var nödvändigt? Svaren fördelar sig enligt nedanstående tabell.

Skillnaderna mellan stadsdelarna är som synes stora. Motpolerna heter Rosengård och Limhamn-Bunkeflo. Bara 10% av befolkningen i Rosengård kan plocka ut 12.000 kr från ett eget bankkonto, men 71% av befolkningen i Limhamn-Bunkeflo. Hela 63% av befolkningen i Rosengård klarar inte eller troligtvis inte kontantmarginalen, jämfört med 6% i Limhamn-Bunkeflo.

Tabell 40. "Om Ditt hushåll plötsligt hamnade i en situation där Du på en vecka måste skaffa fram 12.000 kr, skulle Du kunna klara det?" (%)

	C	V	L	R	K
Ja, eget bankkonto	44	57	71	10	39
Ja, lån från släkting	20	24	11	13	16
Ja, lån från vänner	4	2	1	9	3
Ja, lån i bank	5	3	7	4	10
Ja, på annat sätt	5	3	4	2	8
Troligtvis inte	8	4	3	9	7
Nej	14	6	3	54	18
	100	100	100	100	100
Totalt	519	411	404	310	199

Hur står det då till med räkningarna? För hur stor andel av hushållen räcker inte de ekonomiska resurserna till räkningarna? Nedanstående tabell ger besked. Av hushållen i Rosengård råkar 64% i knipa, antingen varje månad eller då och då. 24% av hushållen har problem med räkningarna varje månad. I

Limhamn-Bunkeflo säger sig nästan 80% aldrig ha problem med räkningar.

Tabell 41. "Hur ofta har det hänt att Ditt hushåll under det senaste året har haft svårigheter att klara räkningarna?" (%)

	C	V	L	R	K
Varje månad	7	9	5	24	13
Någon enstaka månad	32	28	19	40	32
Aldrig	60	63	77	36	56
	100	100	100	100	100
Totalt	524	410	400	306	200

Antalet som sparar regelbundet är också ett mått på ekonomiska resurser. I tider när människor känner sig trygga kanske sparande i hög grad beror på personlig läggning, erfarenheter eller rentav ideologi. Trygghet är emellertid verkligen inte vad som kännetecknar dagens situation. Många människor sparar nog gärna en slant om de har möjlighet. Sambandet mellan sparande och ekonomiska resurser är nog därför klarare än på länge.

I Rosengård sparar inte ens vart femte hushåll. Siffrorna är nästan omvända i Limhamn-Bunkeflo. Där sparar nästan 75% av hushållen. Limhamn-Bunkeflo toppar också statistiken över hur stor andel som sparar mer än 4.000 kr.

Tabell 42. "Sparar Ditt hushåll regelbundet varje månad och långsiktigt?" (%)

	C	V	L	R	K
Nej	44	33	27	82	38
Mindre än 1.000	30	39	32	12	37
1.000 - 4.000	21	24	32	6	24
Mer än 4.000	4	4	8	0	2
	100	100	100	100	100
Totalt	520	409	397	303	199

Bilägande speglar också i hög utsträckning ens ekonomiska resurser, kanske särskilt i Sverige. Bilismen slog nämligen igenom i Sverige före alla

andra europeiska länder. För många svenskar utgör bilen ett mått på status och oberoende, men kanske framför allt frihet. Limhamn-Bunkeflo toppar statistiken över bilägande. Hela 82% av hushållen i Limhamn-Bunkeflo äger bil. Kontrasten är stor till Rosengård där bara 35% av hushållen äger bil. De bilägande hushållen är fler i Centrum, men ändå ganska få; nämligen 46%. I Västra Innerstaden och Kirseberg uppgår bilägandet till strax över 62%.

Att resa på semester kanske inte speglar ekonomiska resurser i lika hög grad som bilägande, men ändå. De flesta människor åker nog gärna på semester om de har råd. 64% av Rosengårds-borna gjorde ingen semesterresa alls, varken inom landet eller utomlands. I motpolerna Limhamn-Bunkeflo och Västra Innerstaden åkte 76% på semester, antingen utomlands eller inom landet.

Tabell 43. "Gjorde Du någon semesterresa (eller resa av rekreativskaraktär) under 1995?" (%)

	C	V	L	R	K
Ja, utomlands	51	60	54	27	40
Ja, inom landet	18	16	22	9	26
Nej	31	24	24	64	34
	100	100	100	100	100
Totalt	528	421	428	314	203

Tidigare undersökningar har visat en minskning av hushållens tillgång till dagstidning. Minskningen anses huvudsakligen bero på ekonomiska orsaker. Människor offerar sin dagstidning för att de helt enkelt inte har råd. Vissa människor prioriterar förmodligen bort sin dagstidning av andra skäl eller så kanske de har tillgång till dagstidning på jobbet, men hushållets tillgång till dagstidning ger nog ändå delvis ett mått på ens ekonomiska resurser. I samtliga stadsdelar utom Rosengård äger en klar majoritet på minst 76% av befolkningen tillgång till dagstidning i hushållet. I Rosengård är andelen emellertid så låg som 44%.

Högst andel har Limhamn-Bunkeflo, där 94% har tillgång till dagstidning i hushållet.

Ibland undrar jag om det är området som gör människorna eller människorna som gör området. Det är väl en kombination. För visst påverkas man av sin granne. Om jag tittar på min egen gata och mitt kvarter, så är det väldigt populärt med Renault Mégane. Här finns hur många som helst och fler lär det bli. Vid Södervärn är antalet Mégane-bilar färre men antalet tv-timmar bör vara desto fler. Där är nämligen de flesta balkonger prydda med parabolantenner.

För att gå tillbaka till Västra Innerstaden, så finns det gott om hundar här, förmodligen till följd av det höga antalet ensamstående. Min första intervjuperson skulle avsluta vårt möte med att säga: "hunden är människans bästa vän".

När dörren öppnades möttes jag först av en gladlynt hund. Jag visades in i vardagsrummet av den pensionerade kvinnan som jag skulle intervjua. Vi gick igenom standardfraserna med vackert väder och jag sa att det var skönt att solen sken. Hon berättade då att hon hade en hudsjukdom som gjorde att huden inte klarade av sol. Det förklarade min reflektion över hennes vita hy. Jag började ställa de färdigtryckta frågorna, men hon hade mycket mer än så att berätta. Hon var ensamstående och hade en son som var hennes enda familj. Tyvärr träffade hon honom alldeles för sällan då han inte bodde i Malmö. Hon hade jobbat inom den offentliga sektorn i 30 år. Det skulle bli skönt att gå pension hade hon tyckt, men nu var hon inte så säker längre. Den dagliga kontakten med människor hade minskat drastiskt, vilket hon tyckte var tråkigt. Hon hade sett fram emot att få möjlighet att resa och göra sånt som hon inte haft tid med tidigare, men pensionen räckte knappast till. Egentligen skulle hon behöva flytta ifrån lägenheten som hon bott i sedan 25 år. Det verkar som om de flesta pensionärer får en ekonomisk chock när de går i

pension, så hon och berättade att hon dessutom haft otur med en väninna som skulle hjälpa henne att betala räkningar när hon brutit benet. Räkningarna blev aldrig betalda och allting slutade mycket tragiskt med att väninnan inte kunde betala tillbaka och senare tog livet av sig.

Med andra ord så hade min intervjuperson haft en hel del motgångar på sistone. Hon hade sin budsjukdom och hon hade ont i armen efter att ha trillat. Svaret på frågan "hur mår Du just nu, rent fysiskt?" blev ändå mycket bra. Även psykiskt så hon sig må mycket bra efter omständigheterna. Det var så härligt att få träffa en äldre kvinna med så mycket livsglädje trots motgångar och bekymmer.

Att pengar får jorden att snurra anser jag vara sant men att pengar skulle få människor att må bra är frågan. Om man har pengar underlättar det en hel del saker för många. Men att ha någon att dela sin vardag med verkar de flesta ändå prioritera i längden. Av de människor jag intervjuat är det de som lever i ett kärleksfullt förhållande som verkar trivas bäst med sig själva och sin omgivning. De har minst fördomar och verkar mest angelägna om att vi måste göra något åt segregationen. Med andra ord skulle en portion kärlek lösa en hel del bekymmer.
(Betty)

Vi ställde även en fråga om hur man själv rent subjektivt bedömer sin ekonomiska situation. Stadsdelsinvånarnas subjektiva bedömningar verkar överensstämma ganska väl med deras objektiva situation. Följaktligen betraktar sig Rosengårds-borna som i särklass fattigast. Mest välbärgad anser man sig vara i Limhamn-Bunkeflo.

Tabell 44. "Hur ser Du på Din inkomst- och levnadsstandard?" (%)

	C	V	L	R	K
Fattig	10	4	3	25	11
Låginkomst	33	35	21	36	38
Medelinkomst	46	49	54	30	46
Höginkomst	7	4	11	0	2
Välbärgad	1	2	4	1	0
Vet ej	3	6	6	8	3
	100	100	100	100	100
Totalt	522	414	420	310	202

3.4.3 Social kompetens

Som jag tidigare har redogjort för vill jag definiera social kompetens som ens förmåga att skapa, upprätthålla och utveckla sociala relationer. Detta är givetvis en mycket allmän definition så frågan är då hur man mäter social kompetens? Ja, som jag ser det kommer social kompetens till uttryck i t ex engagemang och initiativ. Att bry sig om sina nära och kära, men också om samhället i stort ger uttryck för en social kompetens. Långvarigt och frekvent TV-tittande ger däremot knappast uttryck för social kompetens och våldet utgör den sociala kompetensens absoluta motpol.

Engagemang

Den statliga maktutredningen publicerade 1989 en undersökning kallad "Medborgarnas makt". Där använde man medlemskap, aktivitet och uppdrag i föreningar som mått på medborgarnas engagemang. En omfattande kartläggning av alla tänkbara föreningar ledde till en indelning i 30 olika föreningskategorier. Vi har använt samma indelning i vår undersökning. Svaren anger således inte direkt hur många föreningar man är medlem i, utan vilka föreningskategorier man finns representerad i.

Därmed kan undersökningen spela oss vissa spratt om det är antal föreningsengagemang vi vill mäta. Människor kan ju vara medlemmar i flera föreningar inom en och samma föreningskategori. Kanske spelar man både ett instrument och sjunger i kör. Då märks bara hälften av ens engagemang. Vi måste emellertid ta den risken. Noteringar av människors alla föreningsengagemang skulle resultera i ett alldeles för svåröverskådligt material. Jag vill ju mäta föreningsengagemang och då kan representation i föreningskategorier också betraktas som en måttstock. Enligt maktutredningen förekommer dubbla medlemskap inom en och samma föreningskategori inte särskilt ofta.

I sina mätningar av föreningsengagemang definierar maktutredningen tre enkla begrepp, vilka förefaller lämpliga att använda även här. Med medlemsanslutning menar man medlemsantalet i förhållande till befolkningens storlek. Aktivitetsnivån betecknar förhållandet mellan antalet aktiva och medlemsantalet. Mobiliseringsgraden mäter förhållandet mellan antalet aktiva och befolkningens storlek. Nedanstående tabell anger den totala medlemsanslutningen och andelen anslutna till olika antal föreningar.

Tabell 45. Medlemsanslutning (%) uppdelad på antal medlemskap i stadsdelarna

	C	V	L	R	K
Anslutning	85	90	87	56	91
därav 1 förening	30	25	26	44	15
därav 2 föreningar	27	26	21	34	20
därav 3 föreningar	21	25	21	10	20
därav 4 föreningar	12	12	13	8	15
därav 5+ föreningar	11	12	19	4	30
Medeltal	2,5	2,6	2,8	1,9	3,3

Rosengård har den i särklass lägsta medlemsanslutningen. Endast 56% av Rosengårdsborna är medlem i någon förening. I övriga stadsdelar

ligger medlemsanslutningen runt 90%. Föreningsanslutna Rosengårds-bor är dessutom medlemmar i färre föreningar, 1,9 jämfört med minst 2,5 i de övriga stadsdelarna och högst 3,3 i Kirseberg.

I vilka föreningskategorier är medlemsanslutningen högst? I följande tabell har jag listat föreningskategorierna, sorterade efter graden av medlemsanslutning i Malmö som helhet.

Tabell 46. Medlemsanslutning (%) till olika föreningskategorier

	C	V	L	R	K
Boende	45	45	28	28	70
Fackligt	43	40	39	16	62
Idrott	29	39	34	11	28
Konsumentkoop	15	11	27	3	39
Kultur	16	17	15	3	18
Humanitärt	9	12	8	2	9
Annan hobby	6	8	8	2	11
Föräldrar	3	4	12	3	11
Pensionärer	5	7	7	3	6
Annan förening	8	8	10	3	14
Friluft	5	5	9	0	10
Miljö	5	10	8	1	5
Motor	3	5	11	1	10
Handikapp-patient	3	2	4	2	6
Invandrare	2	0	2	15	2
Aktieägare	1	5	8	1	4
Annat religiöst	2	2	1	12	2
Internationell fråga	5	6	4	0	4
Orden	2	5	5	0	2
Politiskt	4	2	4	1	4
Kvinnor	1	1	3	2	1
Frivilligt försvar	2	2	3	0	6
Företagare	2	2	4	1	1
Svenska kyrkan	1	2	2	0	1
Frikyrkligt	0	1	1	0	1
Nykterhet	1	1	0	1	3
Lokal aktion	0	0	0	0	9
Fred	0	0	0	0	1
Totalt	528	421	430	316	204

I Malmö som helhet toppar boendeföreningar och fackföreningar. Till boendeföreningar räknas t ex bostadsrättsförening, villaägareförening och hyresgästförening. Facket ansluter man sig till av egen fri vilja, men vill man t ex köpa en bostadsrätt måste man först söka medlemskap i bostadsrättsföreningen. Andelen bostadsrättslägenheter anger således en lägsta nivå på medlemsanslutningen i stadsdelen. Eftersom andelen bostadsrätter är högst i Kirseberg kunde vi kanske förvänta oss den högsta medlemsanslutningen till boendeföreningar där. Förväntningen infrias med råge för Kirsebergs del. 70% av Kirsebergs-borna är anslutna till någon boendeförening. Eftersom andelen äganderätter är ungefär lika stora kanske siffrorna kan tyda på en högre anslutning i Kirseberg till Hyresgästföreningen.

Den i särklass lägsta medlemsanslutningen till boendeföreningar finner vi i Limhamn-Bunkeflo och Rosengård. I Rosengård ligger medlemsanslutningen bara något över lägsta nivån. Medlemsanslutningen uppgår till 28%, vilket kan jämföras med andelen bostadsrätter på 26%. I Limhamn-Bunkeflo ligger medlemsanslutningen till boendeföreningar på en klart högre nivå än vad andelen bostadsrätter uppgår till, 28% jämfört med 15%. Skillnaden kan förmodligen förklaras av medlemskap i villaföreningar.

Medlemsanslutningen till fackföreningar toppas av Kirseberg. Den extremt låga medlemsanslutningen till fackföreningar i Rosengård beror säkert till stor del på den höga arbetslösheten. Som vi såg tidigare bebos Rosengård av många invandrare som inte har lyckats ta sig in på arbetsmarknaden och därför heller inte kunnat söka medlemskap i en fackförening.

Västra Innerstaden toppar medlemsanslutningen till idrottsföreningar. Den i särklass lägsta medlemsanslutningen finner vi i Rosengård. Även vad gäller medlemsanslutning till konsumentkooperationer ligger Rosengård en bra bit under alla de andra stadsdelarna. Medlemsanslutning till konsumentkooperationer toppas av Kirseberg. Kulturföreningar av olika slag har också flest

medlemmar i Kirseberg. Rosengård utmärker sig återigen med stadens i särklass lägsta medlemsanslutning.

I två avseenden toppar Rosengård emellertid statistiken, nämligen invandrarföreningar och annat religiöst samfund. 15% av Rosengårds-borna är medlemmar i någon invandrarförening och 12% i annat religiöst samfund. I övrigt kan vi lägga märke till en hög medlemsanslutning till lokala aktionsgrupper i Kirseberg.

Medlemsanslutningen säger inte hela sanningen om befolkningens sociala engagemang. Som t ex köpare av en bostadsrätt måste man bli medlem i en bostadsrättsförening vare sig man vill eller ej. För en del människor är det nog inte själva medlemskapet man söker, utan snarare handlar det om en investering i eget boende, dvs fjärran från föreningsidealet och därmed allt vad social kompetens heter.

Bättre mått på engagemang är nog därför aktivitetsnivån och särskilt mobiliseringsgraden, vilka jag definierade ovan. Mobiliseringsgraden anger förhållandet mellan antalet aktiva och befolkningen. Här mäter jag förhållandet mellan antalet aktiva och undersökningspopulationen. Vare sig man mer eller mindre tvingas in i ett föreningsmedlemskap eller ej så väljer man åtminstone sin aktivitetsnivå själv. Att aktivt engagera sig ger i större utsträckning än bara medlemskap uttryck för social kompetens. Nedanstående tabell anger den totala mobiliseringsgraden och andelen aktivt engagerade i olika antal föreningar.

Tabell 47. Mobiliseringsgraden (%) uppdelad på antal föreningsengagemang

	C	V	L	R	K
Mobilisering	29	39	34	11	28
därav 1 förening	35	40	58	69	53
därav 2 föreningar	56	54	32	20	40
därav 3 föreningar	8	6	9	11	7
därav 4 föreningar	0	0	0	0	0
därav 5+ föreningar	0	0	0	0	0
Medeltal	1,7	1,7	1,5	1,4	1,5

Högst mobiliseringsgrad har man i Västra Innerstaden där 39% av befolkningen är aktivt engagerade i minst 1 förening. Lägst är mobiliseringsgraden i Rosengård. Det genomsnittliga engagemanget hos alla aktivt engagerade är högst i Västra Innerstaden och Centrum. Det aktiva engagemanget i Västra Innerstaden och Centrum uppgår i genomsnitt till 1,7 föreningar. Vilka föreningskategorier är då stadsdelsborna framför allt aktivt engagerade i?

Tabell 48. Mobiliseringsgraden (%) till olika föreningskategorier

	C	V	L	R	K
Idrott	19	23	14	5	13
Kultur	6	7	4	1	8
Boende	5	4	2	1	3
Annan hobby	2	3	3	1	7
Fackligt	2	3	2	2	6
Annan förening	3	3	3	1	3
Friluft	1	0	1	0	2
Motor	1	1	1	0	1
Föräldrar	1	1	2	0	4
Handikapp-patient	0	0	1	0	0
Invandrare	1	0	0	2	0
Pensionär	1	2	2	1	0
Frikyrkligt	0	1	1	0	1
Annat religiöst	1	1	0	3	1
Humanitärt	2	0	1	0	1
Frivilligt försvar	0	0	1	0	3
Orden	1	3	3	0	1
Politiskt	2	1	1	0	1
Miljö	0	0	0	0	1
Kvinnor	1	1	0	0	0
Aktieägare	0	0	1	0	1
Svenska kyrkan	0	1	1	0	0
Nykterhet	1	0	0	0	0
Fred	0	0	0	0	0
Lokal aktion	0	0	0	0	3
Internationell fråga	0	1	0	0	0
Konsumentkoop	0	0	0	0	1
Företagare	0	0	0	0	0

Idrottsföreningarna toppar och framför allt i Västra Innerstaden. Där säger sig 23% av befolkningen vara aktivt engagerade i någon idrottsförening. På andra plats hamnar kulturföreningarna. I Kirseberg är man mest engagerad i kulturföreningar. I båda kategorierna utmärker sig Rosengård med Malmös lägsta mobiliseringsgrader.

Initiativ

Medborgarundersökningen använde frågor om initiativ som mått på medborgarnas förmåga till inflytande. Att hävda sin rätt kan också betraktas som en del av ens sociala kompetens. Människor som mer eller mindre aldrig hävdar sin rätt får nog karakteriseras som likgiltiga, för såväl sitt eget som andras öde. Sen kan visserligen människors initiativförmåga bero på en rad andra omständigheter. Således kan t ex ekonomisk press, en osäker boendemiljö eller personliga problem leda till avtrubning. Ändå hamnar människor nog i situationer där de till slut måste bekänna färg. Vill man bry sig eller inte?

Att ta initiativ ger inte heller alltid uttryck för just social kompetens. Initiativförmågan kan t ex hänga ihop med ens arbetsuppgifter. Därför kan vi knappast fokusera på initiativförmåga i allmänhet. Medborgarundersökningens frågor om vad man kan kalla den medborgerliga initiativförmågan lämpar sig nog däremot ganska väl. Givet dessa reservationer kan svaren på frågorna om dagis, skola, boendet, arbetet och sjukvården ge en viss uppfattning om den sociala kompetensen i stadsdelarna.

Tabell 49. "Har Du under det senaste året gjort något för att åstadkomma förbättringar eller motarbeta försämringar rörande Ditt boende?" (%)

	C	V	L	R	K
Ja	40	39	38	33	44
därav lyckades inte	20	21	15	40	26
därav ännu ovisst	22	21	24	20	16
därav lyckades	58	58	61	40	58
	100	100	100	100	100
Medeltal	2,0	1,9	1,9	1,7	2,0
Totalt	527	415	419	312	201

Initiativförmågan vad gäller boendefrågor verkar vara störst i Kirseberg. 44% av Kirsebergs-borna har

under det senaste året gjort något för att åstadkomma förbättringar eller motarbeta försämringar rörande sitt boende. Minst initiativ har man tagit i Rosengård. Initiativtagande Rosengårds-bor har dessutom lyckats sämst. Där säger sig 40% av alla initiativtagare inte ha lyckats. I de övriga fyra stadsdelarna säger sig runt 60% ha lyckats.

Om vi betraktar svarsalternativen som en gradvis mätning av initiativförmågan kan vi även räkna ut medelvärdena. I viss utsträckning kan frågan nämligen sägas mäta inte bara initiativförmågan, utan även graden av initiativförmåga. Om man lyckas med sina initiativ eller ej beror delvis på ens initiativförmåga. Eventuella framgångar beror ju givetvis även på andra faktorer, men medelvärdena kan nog ändå sägas ge en ganska god uppfattning om graden av initiativförmåga i stadsdelarna. Skalan löper från 1 (har inte tagit initiativ) till 4 (har tagit initiativ och lyckats). Mätt med detta mått verkar initiativförmågan vara ungefär lika stark i Centrum, Västra Innerstaden, Limhamn-Bunkeflo och Kirseberg. Svagast initiativförmåga finner vi i Rosengård.

Betydligt starkare är initiativförmågan när det gäller arbetslivet. Den högsta andelen initiativtagare bor i Kirseberg där 77% av alla förvärvsarbetande under det senaste året har tagit initiativ för att åstadkomma förbättringar eller motarbeta försämringar. Den lägsta andelen finner vi i Rosengård där bara 38% har tagit initiativ. Dessutom har initiativtagande Rosengårds-bor lyckats sämst. Bara 39% av alla initiativtagande Rosengårds-bor har lyckats med sina initiativ. Inte heller Kirsebergs-borna har lyckats särskilt väl. Bäst har initiativtagare i Västra Innerstaden lyckats. Jämför vi genomsnittet så verkar initiativförmågan bland förvärvsarbetande vara ungefär lika stark i alla stadsdelar utom en, nämligen Rosengård.

Tabell 50. "Du som är förvärvsarbetande, har Du under det senaste året gjort något för att åstadkomma förbättringar eller motarbeta försämringar?" (andelar av samtliga förvärvsarbetande)

	C	V	L	R	K
Ja	72	71	68	38	77
däruv lyckades inte	17	13	19	32	23
däruv ännu ovisst	23	23	23	29	34
däruv lyckades	60	64	58	39	43
	100	100	100	100	100
Medeltal	2,8	2,8	2,6	1,8	2,7
Totalt	275	203	250	73	118

Betydligt svagare verkar initiativförmågan i allmänhet vara när det gäller kommunal service. Av familjer med barn på dagis är andelen initiativtagare störst i Västra Innerstaden och Kirseberg. Det behöver inte nödvändigtvis bero på en större initiativförmåga bland barnfamiljerna i dessa stadsdelar. Den högre andelen initiativtagare kan givetvis också bero på ett större missnöje.

Andelen initiativtagare är lägst i Rosengård, men det behöver inte nödvändigtvis bero på en sämre initiativförmåga. Kanske har man inte samma anledning att ta initiativ i Rosengård. Barnomsorgen fungerar kanske bättre där. Kanske försvåras initiativen av kulturella och språkliga barriärer. Rosengårds-borna har emellertid inte lyckats sämst, åtminstone inte om vi jämför andelarna som säger sig ha lyckats. I Västra Innerstaden har inte ett enda initiativ varit framgångsrikt. Populationen är emellertid inte särskilt stor och slutsatsen bör därför tas med en nypa salt. Kanske utgör andelen som säger sig inte ha lyckats en bättre måttstock och då är det Rosengårds-borna som har lyckats sämst.

Tabell 51. "Du som har barn inom barnomsorgen, har Du under det senaste året gjort något för att åstadkomma förbättringar eller motarbeta försämringar?" (andelar av föräldrar med barn inom barnomsorg)

	C	V	L	R	K
Ja	37	46	35	25	45
därav lyckades inte	42	62	48	71	25
därav ännu ovisst	21	38	24	7	30
därav lyckades	37	0	29	21	45
	100	100	100	100	100
Medeltal	1,7	1,6	1,6	1,4	2,0
Totalt	51	28	60	55	44

När det gäller skolfrågor verkar initiativförmågan vara svagast i Rosengård. Endast 24% av föräldrarna har tagit initiativ och av initiativtagarna har bara 8% lyckats. I särklass mest initiativ har man tagit i Kirseberg, men där har man å andra sidan lyckats ännu sämre än i Rosengård. Andelen som ännu inte vet resultatet är emellertid hög i Kirseberg. Mätt i andelen inte lyckade initiativ har Rosengårds-borna lyckats sämst. Bäst har man lyckats med sina initiativ i Centrum.

Tabell 52. "Du som har barn inom skolan, har Du under det senaste året gjort något för att åstadkomma förbättringar eller motarbeta försämringar?" (andelar av föräldrar med barn inom skolan)

	C	V	L	R	K
Ja	36	48	51	24	69
därav lyckades inte	23	55	42	58	26
därav ännu ovisst	27	30	38	33	68
därav lyckades	50	15	20	8	6
	100	100	100	100	100
Medeltal	1,8	1,8	1,9	1,4	2,2
Totalt	61	42	117	99	45

Hur står det då till med initiativförmågan när det gäller sjukvården? Trots alla nedskärningar och förändringar inom sjukvården är det ändå en ganska liten andel som tar initiativ för att åstadkomma förbättringar eller motarbeta försämringar. Kanske kan de relativt låga siffrorna i alla stadsdelarna också bero på en villrådighet. Kanske upplever man sjukvården som svår att påverka.

Tabell 53. "Har Du under det senaste året gjort något för att åstadkomma förbättringar eller motarbeta försämringar rörande sjukvården?" (andelar av samtliga som har sökt läkare under det senaste året)

	C	V	L	R	K
Ja	9	9	10	17	14
därav lyckades inte	40	17	19	33	17
därav ännu ovisst	17	33	13	36	43
därav lyckades	43	50	68	31	39
	100	100	100	100	100
Medeltal	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3
Totalt	383	274	297	228	159

Initiativtagarna är flest i Rosengård, men där lyckas man å andra sidan sämst med sina initiativ. Bäst lyckas initiativtagarna i Limhamn-Bunkeflo.

Samhällsintresse

Kan samhällsintresse sägas ge uttryck för social kompetens? Ja, säkert i viss mån, men inte nödvändigtvis. Människor kan utveckla en hög social kompetens med avseende på ett begränsat socialt sammanhang, t ex vänkretsen, men samtidigt ge blanka sjutton i samhället som helhet. Ändå tror jag på ett samband. Tänker man längre än näsan räcker så ser man nog ganska tydligt också det större samhällets betydelse för ens eget sociala sammanhang. Människor som verkligen bryr sig om det lilla, kan inte gärna strunta i det stora. Med vissa reservationer kan vi som jag ser det därför ta samhällsintresset till intäkt för social kompetens.

Hur kan vi då mäta samhällsintresset? I vilka attityder, vanor eller ageranden visar sig samhällsintresset? Vi ställde en fråga om politiska samtal som borde kunna utgöra en måttstock. Frågan gällde hur man själv agerar om man är tillsammans med bekanta och samtalet kommer in på politiska frågor.

Andelen medborgare som aktivt brukar ta del i politiska diskussioner är högst i Centrum. 63% av Centrum-borna brukar aktivt ta del i politiska diskussioner. Kontrasten är stor till Rosengård där bara 24% aktivt brukar ta del i politiska diskussioner. Rosengård utmärker sig också i andelen som inte bryr sig. Hela 37% av Rosengårds-borna brukar inte lyssna om samtalen kommer in på politiska frågor. Skillnaderna visar sig tydligt om vi jämför medelvärdena. Med undantag från Rosengård hamnar medeltalen för samtliga stadsdelar inom intervallet 2,9-3,4. Rosengård står i en klass för sig och uppnår bara 2,3 i medeltal.

Tabell 54. "Hur brukar Du själv göra om Du är tillsammans med några bekanta och samtalet kommer in på politiska frågor?" (%)

	C	V	L	R	K
Brakar inte lyssna	7	8	12	37	15
Brakar lyssna, men säger inget	8	8	9	16	10
Säger ibland vad jag tycker	21	27	26	23	24
Säger oftast vad jag tycker	63	57	53	24	50
	100	100	100	100	100
Medel	3,4	3,3	3,2	2,3	3,1
Totalt	523	416	418	311	202

Vi ställde också en fråga med fyra svarsalternativ om politiskt intresse. Jämför vi medeltalen så tycks intresset inte skilja sig särskilt mycket mellan stadsdelarna. Undantaget heter återigen Rosengård. Där säger sig hela 44% vara helt ointresserade av politik, till skillnad från mellan 8-18% i de andra stadsdelarna.

Tabell 55. "Hur pass intresserad är Du i allmänhet av politik?" (%)

	C	V	L	R	K
Mycket	18	11	11	4	13
Ganska	37	45	40	18	33
Inte särskilt	33	36	41	34	39
Inte alls	11	8	8	44	16
	100	100	100	100	100
Medel	2,4	2,4	2,5	3,2	2,6
Totalt	525	418	422	310	203

3.4.4 Sammanfattning

- Utbildning: Av de fem stadsdelarna bor den högst utbildade befolkningen i Västra Innerstaden. Nästan lika högt utbildad är man i Limhamn-Bunkeflo.
- Ekonomi: I Västra Innerstaden har man ganska starka ekonomiska resurser, men inte lika starka som i Limhamn-Bunkeflo.
- Föreningsengagemang: Av de fem stadsdelarna är medlemsanslutningen högst i Kirseberg och Västra Innerstaden. Graden av mobiliseringen till föreningslivet är högst i Västra Innerstaden.
- Boendeinitiativ: Ungefär samma andel i Västra Innerstaden som i Centrum, Limhamn-Bunkeflo och Kirseberg, men högre än i Rosengård, har engagerat sig för att åstadkomma förbättringar eller motarbeta försämringar.
- Arbetslivsinitiativ: Ungefär samma andel i Västra Innerstaden som i Centrum, Limhamn-Bunkeflo och Kirseberg, men betydligt högre än i Rosengård, har engagerat sig för att åstadkomma förbättringar eller motarbeta försämringar.
- Barnomsorgsinitiativ: En högre andel i Västra Innerstaden än i de andra fyra stadsdelarna har engagerat sig för att åstadkomma förbättringar eller motarbeta försämringar.
- Skolinitiativ: En lägre andel i Västra Innerstaden än i Kirseberg, men betydligt högre än i Rosengård, har engagerat sig för att åstadkomma förbättringar eller motarbeta försämringar.
- Sjukvårdsinitiativ: I jämförelse med både skola, barnomsorg, boende och arbetsliv verkar initiativförmågan i allmänhet vara minst vad gäller sjukvården. Mest initiativ har man tagit i Rosengård, men där har man å andra sidan också lyckats sämst med sina initiativ.
- Samhällsintresse: I Västra Innerstaden är man ungefär lika intresserad av att ta del i politiska diskussioner som i Centrum, Limhamn-Bunkeflo och Kirseberg, men betydligt mer intresserad än i Rosengård. Intresset för politik är överhuvudtaget mycket mindre i Rosengård än i de andra stadsdelarna.

3.5. KULTURER

Bostäder, miljöer, befolkning, kontinuitet, arbetsliv, familjer, pengar, utbildning och sociala engagemang är nödvändiga förutsättningar för ett fungerande socialt liv, men det räcker inte. Människan behöver också uppleva sin tillvaro och sig själv som meningsfull. En avsaknad av mening ger upphov till modlöshet och likgiltighet. Utan mening kan vi inte känna motivation och då kan vi inte förklara våra handlingar. Då kan vi inte heller prioritera eller värdera vad som är viktigt.

Hur får då vår tillvaro och vi själva en mening? Vissa kanske kan ägna tid åt att tänka ut sin egen mening utifrån studier av andras tankar och tyckande. Andra hämtar av olika skäl sin mening från mediernas skval. Livets meningar ingår alltid i ett större sammanhang av meningar och detta är vad jag menar med kultur. Inplaceringen av enskilda meningar i kulturernas större sammanhang skärper konturer och stadgar innebörder.

Kultur består som jag ser det således inte bara av så kallad 'fin-kultur', utan även av vardagssammanhangens meningsfullheter. Stadsdelar kan ha sina egna kulturer likväl som olika befolkningsgrupper. Kultur är inget som bara aktualiseras genom invandringen av människor från främmande länder. Visst delar vi infödda svenskar en kultur av grundläggande meningar, ryggmärgsattityder och allmänna synsätt på livet, men lokala skillnader förekommer ofta och då grundade på samhörigheter som till exempel klass, kön eller lokalitet. Vardags- och lokalkulturen är en kraft som kan hjälpa fram människors motivation, initiativ och engagemang. Genom kulturen kan vi finna gemensamma nämnare som enhetliggör oss, men kulturer kan också splittra.

I följande kapitel belyser jag kulturen i stadsdelarna utifrån två infallsvinklar. Först försöker jag ta reda på hur stadsdelsinvånarna ser på sig själva i termer av identitet. Därefter intresserar jag mig för stadsdelsinvånarnas kulturella engagemang.

3.5.1 Identiteter

Kulturer stakar inte bara ut meningar med tillvaron, utan också meningar med en själv. Hur vi ser på tillvaron hänger ihop med hur vi ser på oss själva. Genom kulturen får vi så att säga en identitet. Vi kan till exempel anse oss tillhöra arbetarklassen eller så kanske vi inte tror på förekomsten av klasser överhuvudtaget. I båda fallen hänger vår identitetskänsla samman med hur vi ser på omgivningen i övrigt. Identiteten utgör således en slags nyckel till vår kultur. Identiteten både avslöjar och avslöjar oss.

Identiteter byggs upp kring en roll eller egenskap. Ju tydligare och klarare roll eller egenskap, desto gynnsammare förutsättningar för identiteten. Framväxten av identiteter gynnas också av ju fler som delar samma roll eller egenskap. Styrkan i till exempel arbetarklassidentiteten byggde på arbetarklassens storlek. Många människor delade i stor utsträckning varandras vardagsliv och kunde då utan större svårigheter också identifiera sig med varandra. Dagens identiteter får i allmänhet sägas vara betydligt luddigare, mångtydigare och flyktigare än gårdagens, vilket givetvis i grunden beror på arbetsmarknadens fragmentarisering. Rollerna kan fortfarande vara tydliga, men färre delar samma roll. Idag kan vi också välja mellan identiteter eller kanske snarare identitetsfragment i en annan utsträckning än tidigare och valmöjligheterna förefaller i allmänhet större. Å andra sidan skänker identiteter just därför inte samma känsla av trygghet. Ju luddigare roller och ju färre som delar dem, desto sämre trygghetskänsla.

I hur stor utsträckning identifierar sig då befolkningen fortfarande med klasser? Arbetarklassidentiteten har starkast stöd i Rosengård och Kirseberg. Drygt var tredje identifierar sig med arbetarklassen, till skillnad från 10% i Västra Innerstaden. Medelklassidentiteten har sitt starkaste stöd i Västra Innerstaden, där för övrigt även den övre medelklassidentiteten har ett av sina starkaste stöd.

Starkast stöd har den övre medelklassidentiteten i Limhamn-Bunkeflo.

Tron på klassidentiteter har sitt starkaste stöd i Västra Innerstaden, där 72% identifierar sig med någon av klasserna. Motpolen heter Rosengård där bara 60% uttryckligen anger en klassidentitet. Annars är det Centrum som uppvisar den mest utbredda bristen på samhörighetskänsla med klasser överhuvudtaget. 18% känner ingen samhörighet med klasser alls. Alternativet ”Känner ingen samhörighet” markerar enligt min uppfattning ett utanförskap. Man tar inte aktivt ställning för en klassidentitet men inte heller mot. Ens brist på ställningstagande handlar emellertid inte heller om okunskap eller villrådighet i enlighet med alternativet ”Vet ej”. Att klasserna finns vet man, men man vet också att man inte tillhör någon av dem.

Befolkningen i Limhamn-Bunkeflo tar mer aktivt ställning mot allt klasstänkande. 12% tror inte på klassidentiteter alls. I Rosengård känner man sig mer osäker på om det finns klasser och i så fall vilken man tillhör. Hela 21% av Rosengårds-borna svarar ”Vet ej”, vilket ligger ganska långt över alla andra stadsdelar.

Tabell 56. ”Vilken klass eller socialgrupp känner Du mest samhörighet med?” (%)

	C	V	L	R	K
Arbetarklass	18	10	19	36	35
Medelklass	40	52	40	23	32
Övre medelklass	9	10	11	1	2
Ingen samhörighet	18	14	11	14	15
Finns inga klasser	5	5	12	5	5
Vet ej	9	8	7	21	11
	100	100	100	100	100
Totalt	525	414	421	311	203

Samhörighetskänslan med arbetarklassen är en väl rotad identitet som visserligen säkert inte ser likadan ut idag som för t ex 50 år sen, särskilt inte i dessa tider med hög arbetslöshet, men som säkert ändå fortfarande i viss mån kan kännas trygg och stark.

Arbetarklassidentiteten pekade under många decennier framåt och var kopplad till en framtidstro. Dagens innebörd i arbetarklassidentiteten ter sig däremot minst sagt något oklar. Medelklassidentiteten är nog ännu otydligare i konturer och innebörd. I Sverige rymmer den förmodligen delar av den gamla arbetarklassidentiteten, kanske framför allt delar av vad som brukade kallas arbetararistokratiidealet.

I alla de fem stadsdelarna säger sig mer än 10% inte känna någon samhörighet med klasserna alls. Speglar detta kanske ett växande utanförskap? Vilka är dessa människor som inte förnekar förekomsten av klasser, men som öppet anser sig stå helt utanför? Kan vi verkligen tala om en utanförskapsidentitet? Har dessa människor mer gemensamt än sin bristande samhörighetskänsla med klasser i allmänhet? Att utanförskapsidentiteter kan växa fram ser jag som en mycket påtaglig risk. Människor som helt saknar identifikationsmöjligheter med grupper i det etablerade samhället kan mycket väl istället förena sig genom sitt utanförskap, särskilt om utanförskapet också sammanfaller med t ex etnisk tillhörighet.

Dagens höga arbetslöshet bland invandrare skapar helt klart grogrund för en utanförskapskultur. När t ex allt fler muslimska kvinnor markerar sin kulturella särart genom att bära slöja, då slår de enligt min uppfattning också vakt om sitt utanförskap. Enligt vissa forskare måste en framgångsrik integration bygga på att invandrarna först får markera sin kulturella särart, men med tiden kan då även en mening med utanförskapet etableras på allvar. Bland vissa invandragrupper har arbetslösheten kanske redan normaliserats till en självklar del av den egna kulturen. Då kan utanförskapet också utvecklas till en egen social kraft med egna motiveringar, bevekelsegrunder, normalitetsideal och synsätt på samhället.

Identiteter kan även grunda sig på geografiska avgränsningar. Vad betyder t ex stadsdelarna för invånarnas identiteter? I vilken utsträckning identifierar sig invånarna med sina stadsdelar? Att döma av svaren på en fråga vi ställde i

Levnadsundersökningen verkar betydelsen av stadsdelsidentiteten skilja sig en del mellan stadsdelarna. Mest betyder stadsdelsidentiteten i Limhamn-Bunkeflo, vilket framgår av tabellen nedan. Där har 22% angivit svaret "I mycket hög grad". Medelvärde är också högst i Limhamn-Bunkeflo. Minst betydelsefull verkar stadsdelsidentiteten vara i Centrum och Rosengård. Spridningen på svaren är emellertid ganska stor i alla stadsdelarna. I t ex Limhamn-Bunkeflo är stadsdelsidentiteten inte alls viktig för 30%.

Tabell 57. "Är det viktigt för Dig att känna Dig som stadsdelsbo?" (%)

	C	V	L	R	K
1 Inte alls	48	33	30	40	37
2	10	15	10	14	14
3	14	20	17	16	19
4	11	18	20	13	13
5 I mycket hög grad	18	14	22	17	16
Medel	2,4	2,7	3,0	2,5	2,6
Totalt	525	419	422	315	203

3.5.2 Kulturella engagemang

Kulturen i stadsdelarna låter sig även mätas med avseende på invånarnas kulturella engagemang. Hur står det till med befolkningens intresse för t ex teater, konserter, museer eller utställningar? Befolkningen i Västra Innerstaden verkar besöka kulturevenemang mest. Minst besöker Rosengårds-borna kulturevenemang. 67% av Rosengårds-borna säger sig aldrig gå på teater, museer, konserter eller utställningar, jämfört med 13% i Västra Innerstaden. Rosengårds-borna utmärker sig också genom den låga andel som säger sig gå ofta. Endast 4% besöker kulturevenemang ofta till skillnad från 26% i Västra Innerstaden.

Tabell 58. "Brukar Du gå på teater, konserter, museer eller utställningar?" (%)

	C	V	L	R	K
Nej	19	13	17	67	24
Ja, någon gång	58	61	64	29	62
Ja, ofta	23	26	19	4	14
	100	100	100	100	100
Totalt	528	420	428	314	204

Även i svaren på en fråga om läsvanor kan vi skönja tydliga skillnader mellan stadsdelarna. Återigen heter motpolerna Västra Innerstaden och Rosengård. I Västra Innerstaden är det bara 5% som aldrig läser böcker, medan 60% säger sig läsa böcker ofta. I Rosengård läser 27% aldrig böcker och bara 24% läser böcker ofta.

Tabell 59. "Brukar Du läsa böcker?" (%)

	C	V	L	R	K
Nej	11	5	12	27	14
Ja, någon gång	32	35	43	49	35
Ja, ofta	57	60	45	24	50
	100	100	100	100	100
Totalt	528	421	429	314	204

Uppslagsverk i bostaden har framför allt befolkningen i Västra Innerstaden och Limhamn-Bunkeflo tillgång till. Endast i en stadsdel har bara en klar minoritet tillgång till uppslagsverk i bostaden, nämligen Rosengård.

Tabell 60. "Har Du tillgång till uppslagsverk i Din bostad?" (%)

	C	V	L	R	K
Ja	78	88	88	41	78
Nej	22	12	12	59	22
	100	100	100	100	100
Totalt	527	421	428	313	202

Kulturintresset framgår också av svaren på frågorna om föreningslivet. Kategorin kultur-, musik-, dans- eller teaterföreningar har sin högsta medlemsanslutning i Kirseberg och Västra Innerstaden, nämligen runt 18%. Lägst är medlemsanslutningen i Rosengård med bara 3%, men då har jag inte räknat med invandrarföreningarna där ju Rosengård toppar. Mobiliseringsgraden till kulturföreningar följer samma mönster. Kirseberg och Västra Innerstaden toppar, medan Rosengård har lägst mobiliseringsgrad.

TV:n brukar ofta pekas ut som lokalkulturens dödgrävare. I sällskap med bilen utgör TV:n själva symbolen för individualiserad masskonsumtion. Bedömningen av TV-tittandets konsekvenser bör nog dock nyanseras en smula. En välgjord film eller analyserande TV-nyheter mår i alla fall inte jag särskilt dåligt av. Däremot kan TV:n leda bort uppmärksamheten från ens egna sociala sammanhang och i större doser försvårar givetvis TV:n allt socialt liv. Om stadsdelsbefolkningen ägnar all sin fritid åt TV-tittande kan ingen stadskultur varken uppstå eller överleva. TV:n förmedlar gott om mening och identiteter, men knappast i syfte att enhetliggöra lokalsamhällen.

I en nyligen publicerad artikel frågar sig Robert D. Putnam vad som hände med de amerikanska lokalsamhällenas tidigare så blomstrande kulturella och sociala liv. I sitt svar på frågan argumenterar han mycket övertygande för varför just TV:n bör betraktas som boven i dramat. Enligt Putnam är det TV-tittandet som i stor utsträckning har förstört vad han kallar lokalsamhällenas sociala kapital. Amerikanen tittar i genomsnitt fyra timmar om dagen på TV och författaren räknar då inte med all den tid när TV:n bara står på i bakgrunden.

Tabell 61. "Ungefär hur många timmar i genomsnitt om dan tittar Du på TV?" (medelvärde och medianvärde av timmar)

	C	V	L	R	K
Medel	2,3	2,4	2,3	3,2	2,7
Median	2	2	2	3	2
Totalt	527	421	428	313	202

Hur mycket tittar Malmö-borna egentligen på TV? Svaren framgår av ovanstående tabell. Mest tittar man på TV i Rosengård och minst i Centrum och Limhamn-Bunkeflo. I Rosengård uppgår TV-tittandet för minst hälften av befolkningen till minst 3 timmar om dagen. Skillnaderna till situationen i televisionens förlovade hemland USA minskar.

3.5.3 Sammanfattning

- Klassidentitet: Tron på klassidentiteter har sitt starkaste stöd i Västra Innerstaden, där 72% identifierar sig med någon av klasserna. Motpolen heter Rosengård där bara 60% uttryckligen anger en klassidentitet. Annars är det Centrum som uppvisar den mest utbredda bristen på samhörighetskänsla med klasser överhuvudtaget. Där känner 18% ingen samhörighet med klasser alls. Limhamn-Bunkeflo är den stadsdel där flest förnekar förekomsten av klasser överhuvudtaget.
- Arbetarklassidentitet: Arbetarklassidentiteten har starkast stöd i Rosengård och Kirseberg. Drygt var tredje identifierar sig med arbetarklassen, till skillnad från 10% i Västra Innerstaden och 19% i Limhamn-Bunkeflo.
- Stadsdelsidentitet: Identifieringen med stadsdelen verkar inte vara av någon större betydelse i någon av de fem stadsdelarna. Mest betyder stadsdelsidentiteten i Limhamn-Bunkeflo. Minst betydelsefull verkar stadsdelsidentiteten vara i Centrum och Rosengård.
- Kulturrengagemang: Andelen som åtminstone någon gång går på teater, konserter, muséer eller utställningar är högst i Västra Innerstaden.
- Böcker: I Västra Innerstaden läser man mer böcker än i de andra fyra stadsdelarna.
- Uppslagsverk: Den bästa tillgången till uppslagsverk har invånarna Västra Innerstaden och Limhamn-Bunkeflo.
- TV-tittande: I Västra Innerstaden tittar man på TV i ungefär samma utsträckning som i Centrum och Limhamn-Bunkeflo, men inte lika mycket som i Kirseberg och särskilt Rosengård.

3.6. MAKT

En analys av stadsdelarnas goda och dåliga krafter måste givetvis inkludera även makten i stadsdelen. Ansvar för stadsdelarnas utveckling vilar ytterst på politikerna, men deras beslut förverkligas av förvaltningarna. Vilken politik som ligger till grund för t ex barnomsorgen eller skolan och hur väl politiken fungerar har betydelse för hur många barnfamiljer som stannar kvar. Separata undersökningar av förvaltningarnas närvaro och ageranden i stadsdelarna hade varit av stort intresse, men här måste vi nöja oss med svaren från Levnadsundersökningen. Dessvärre har vi inte haft möjligheter att ställa frågor om alla förvaltningar med betydelse för livet i stadsdelen. Intressanta förvaltningar som t ex socialtjänst, arbetsförmedling och försäkringskassa hamnar utanför undersökningen.

Statliga och kommunala förvaltningar kan analyseras utifrån en mängd olika infallsvinklar. I en allmän mening kan alla förvaltningar sägas inbegripa både tvångs- och servicefunktioner. Å ena sidan är det förvaltningarnas uppgift att ställa krav och se till att skyldigheter, men även rättigheter efterlevs. Å andra sidan tillhandahåller förvaltningar service åt medborgarna. Inom vissa förvaltningar renodlas en av funktionerna. Servicefunktionen dominerar inom t ex barnomsorgen eller sjukvården, medan t ex skattemyndigheten mest sysslar med tvångsfunktionen. Inom en del förvaltningar blandas funktionerna, t ex socialtjänsten eller skolan. Blandningen kan ibland framstå som ett dubbelt ansikte, vilket blockerar för servicepotentialen. Ibland kan det gå så långt att människor inte vågar riktigt tro på servicepotentialen eftersom förvaltningen när som helst kan visa upp sitt andra ansikte.

3.6.1 Barnomsorg, skola och vård

I följande kapitel jämför jag barnomsorgen, skolan och sjukvården. Barnomsorgen och skolan lämpar sig för

en jämförelse eftersom båda förvaltningarna sysslar med barn. Samtidigt haltar jämförelsen eftersom barnomsorg och skola skiljer sig med avseende på grader av tvång respektive service. Inom barnomsorgen renodlas servicefunktionen, vilket innebär en likhet med sjukvården.

Tabellen nedan återspeglar säkert delvis skillnaderna respektive likheterna mellan förvaltningarna. Barnomsorgen såväl som sjukvården bygger på frivillighet, till skillnad från skolan. Föräldrar har i regel ett skäl till varför de söker barnomsorg. Inte sällan kan föräldrarna också välja mellan olika former av barnomsorg eller t ex olika dagis. I skolan måste emellertid alla gå, oavsett om man vet varför eller ej. Skolan har således ett otacksammare utgångsläge än barnomsorgen.

Att barnfamiljerna i alla stadsdelarna sätter högre betyg på barnomsorgen än på skolan förvånar därför knappast. Skillnaderna kan givetvis även bero på andra faktorer än just proportionerna mellan tvång och service, t ex omorganisationer, nedskärningar, personalproblem, ledningsförmåga, bristande valmöjligheter etc. Omvänt kan kanske barnomsorg i alla de fem stadsdelarna sägas fungera väl. Ändå tror jag att siffrorna säger något om skolans svårigheter att frigöra sin servicepotential. Till skillnad från barnomsorg och sjukvård bygger skolan på tvång. Barn är tvungna att gå i skolan.

Tabell 62. "Hur nöjd respektive missnöjd är Du totalt sett med barnomsorgen, skolan respektive sjukvården?" (medelvärden av samtliga svar på en skala från 1 till 5)

	C	V	L	R	K
Barnomsorgen	3,9	3,6	3,8	3,9	3,7
Skolan	3,3	3,3	3,4	3,7	3,4
Sjukvård	4,0	4,1	4,3	3,9	4,2

I alla stadsdelarna toppar emellertid sjukvården. Mest nöjd är man i Limhamn-Bunkeflo och minst i Rosengård, men skillnaderna kan inte sägas vara särskilt stora. Frågan gäller den sjukvård som man har

sökt oftast under det senaste året. I svarsunderlaget ingår därför både vårdcentraler, privatläkare, sjukhusmottagningar, jourcentraler, företagsläkare och hembesökande läkare. Medelvärdena avspeglar därmed också skillnader i utbud.

Levnadsundersökningen ställer också frågor om olika aspekter på barnomsorg, skola och sjukvård. För barnomsorgens del handlar det om pedagogiskt innehåll, tillsynen, personalens bemötande och lokalerna. I ingen av aspekterna skiljer sig svaren från stadsdelarna nämnvärt. Invånarna sätter ungefär samma betyg på pedagogik, tillsyn, bemötande och lokaler. Mest nöjd i alla stadsdelarna verkar man vara med personalens bemötande.

Tabell 63. "Du som har barn inom barnomsorgen, hur nöjd respektive missnöjd är Du med ... ?" (medelvärden av samtliga svar på en skala från 1 till 5)

	C	V	L	R	K
Pedagogik	3,7	3,7	3,8	3,8	3,6
Tillsyn	4,0	4,1	4,1	4,0	3,8
Bemötande	4,3	4,2	4,2	4,1	4,1
Lokalerna	3,7	3,7	3,8	3,9	3,5
Totalt sett	3,9	3,6	3,8	3,9	3,7
Förändringarna	2,6	2,4	2,8	3,3	2,6
Totalt	51	30	60	55	44

Anser man då att barnomsorgen under de senaste åren har förändrats till det bättre eller det sämre? Vi ställde en fråga om hur nöjd respektive missnöjd man är med de senaste årens förändringar. Mest missnöjd med förändringarna verkar man vara i Västra Innerstaden. Betydligt mer nöjd är man i Rosengård. Ingen av de andra stadsdelarna kommer i närheten av Rosengårds höga medelvärde.

Jämförelserna vilar på en något stabilare grund när det gäller skolan eftersom samtliga stadsdelar representeras av större populationer. Rosengård toppar i samtliga avseenden. Särskilt anmärkningsvärt

är det höga betyg som Rosengårds-borna sätter på lokalerna. Medelbetyget på lokalerna uppgår till 3,9, vilket kan jämföras med bara 3,1 i Kirseberg.

Tabell 64. "Du som har barn i skolan, hur nöjd respektive missnöjd är Du med ... ?" (medelvärden av samtliga svar på en skala från 1 till 5)

	C	V	L	R	K
Undervisning	3,5	3,6	3,5	3,7	3,5
Tillsyn	3,4	3,6	3,6	3,9	3,4
Lokaler	3,2	3,5	3,3	3,9	3,1
Totalt sett	3,3	3,3	3,4	3,7	3,4
Förändringarna	2,5	2,6	2,5	3,1	2,6
Totalt	61	42	117	99	45

Hur nöjd är man med de senaste årens förändringar inom skolan? Vi ställde samma fråga som för barnomsorgen. Återigen är man mest nöjd i Rosengård. Skolbarnföräldrarna i Rosengård sätter medelbetyget 3,1 på förändringarna, vilket kan jämföras med ca 2,5 i de andra stadsdelarna.

Ovan framhöll jag sjukvårdens starka ställning i Limhamn-Bunkeflo. Mest nöjda verkar man vara i Limhamn-Bunkeflo med personalens bemötande. Även i de andra stadsdelarna är det personalens bemötande som man är mest nöjd med. Behandlingen är man också i allmänhet nöjd med. Sämst betyg i alla stadsdelarna får däremot väntetider och kontinuitet.

Tabell 65. Lokalsjukvården: "Hur nöjd respektive missnöjd är Du med ... ?" (medelvärden av samtliga svar på en skala från 1 till 5)

	C	V	L	R	K
Väntetiderna	3,9	4,0	4,2	3,7	4,0
Bemötande	4,2	4,3	4,5	4,2	4,3
Behandling	4,1	4,2	4,4	3,9	4,2
Kontinuiteten	4,0	4,0	4,3	3,8	4,0
Totalt sett	4,0	4,1	4,3	3,9	4,2
Totalt	358	274	297	229	159

När det gäller väntetider, behandling och kontinuitet sätter man ett sämre betyg i Rosengård än i de andra stadsdelarna. Kontrasterna är störst mellan Rosengård och Limhamn-Bunkeflo. I förhållande till de andra stadsdelarna verkar missnöjet i Rosengård vara särskilt stort med väntetiderna.

3.6.2 Stadsdelsreformen

Den 1 januari 1996 genomförde Malmö en stadsdelsreform. Därmed ersatte en huvudsakligen territoriell organisationsform den tidigare funktionella. Tidigare organiserades förvaltningarna huvudsakligen efter funktion. Således organiserades t ex skola, kultur och familjeomsorg var för sig i egna förvaltningar. Stadsdelsreformen innebär en integration av kommunala verksamheter efter territoriella principer. Skola, barnomsorg, individ- och familjeomsorg, kultur och primärvård integreras i 10 relativt självständiga stadsdelsförvaltningar, avgränsade efter geografiska skiljelinjer och styrda av egna fullmäktigeförsamlingar.

Levnadsundersökningen av Centrum, Västra Innerstaden, Limhamn-Bunkeflo, Rosengård och Kirseberg innehöll en rad frågor om resultatet av stadsdelsreformen. Frågorna och formuleringarna är alla hämtade från utvärderingen av stadsdelsreformen i Göteborg. Svaren kan betraktas som statistiskt säkerställda eftersom de bygger på stora populationer.

Tabell 66. "Känner Du till vilka frågor stadsdelsfullmäktige ansvarar för?" (%)

	C	V	L	R	K
1 Mycket väl	2	3	3	0	3
2 Ganska väl	14	11	14	6	15
3 Ett och annat	16	23	27	7	22
4 Inte så väl	27	32	32	23	28
5 Inte alls	41	31	24	65	32
	100	100	100	100	100
Medel	3,9	3,8	3,6	4,5	3,7
Totalt	525	415	423	305	202

Svaren från Centrum, Västra Innerstaden, Limhamn-Bunkeflo och Kirseberg skiljer sig inte särskilt mycket. I Rosengård känner man däremot betydligt sämre till vad stadsdelsfullmäktige ansvarar för. Hela 65% av Rosengårds-borna känner inte alls till vad stadsdelsfullmäktige ansvarar för. Andelen som inte alls eller inte så väl känner till vad stadsdelsfullmäktige ansvarar för uppgår emellertid i samtliga stadsdelar till minst hälften. Uppenbarligen har informationskampanjerna ännu inte satt några djupare spår.

Stadsdelsreformen syftar till att förbättra förutsättningarna för medborgarnas delaktighet i politiken. Politikerna vill flytta besluten närmare medborgarna. Hur ser då medborgarna själva på sin delaktighet i politiken? Vi frågade om man har tagit mer kontakt med politiker och tjänstemän.

Centrum utmärker sig med hela 68% som mycket bestämt svarar nej på frågan. Samma svar uppgår runt hälften i de andra stadsdelarna. Kanske litar inte medborgarna riktigt på politikernas ambitioner eller så känner man allt för dåligt till stadsdelsreformens innebörd. Det kan emellertid också vara så att medborgarna helt enkelt inte vill engagera sig mer politiskt. I så fall bör man ju kanske fundera lite över stadsdelsreformens existensberättigande. Funderingen är nog dock lite för tidigt väckt.

Tabell 67. "Har stadsdelsreformen lett till att Du har tagit mer kontakt med politiker och tjänstemän?" (%)

	C	V	L	R	K
1 Ja, utan tvekan	1	1	1	3	3
2 Ja, sannolikt	2	0	2	7	4
3 Svårt att säga	3	13	6	18	10
4 Nej, knappast	26	31	33	21	35
5 Nej, säkert inte	68	55	58	51	49
	100	100	100	100	100
Medel	4,6	4,4	4,5	4,1	4,2
Totalt	518	414	425	305	199

Vi genomförde vår undersökning under en tidsperiod när stadsdelsreformen bara var drygt ett år gammal. Stora förändringar tar sin tid att genomföra fullt ut och innebär därför vanligtvis en viss röra i inledningsskedet. Siffrorna ovan tyder ju också på ett synnerligen stort informationsbehov.

Tabell 68. "Anser Du att stadsdelsreformen har gjort det lättare att komma i kontakt med kommunala politiker?" (%)

	C	V	L	R	K
1 Ja, utan tvekan	2	1	2	5	4
2 Ja, sannolikt	4	8	7	4	10
3 Svårt att säga	37	32	21	37	40
4 Nej, knappast	21	28	33	17	23
5 Nej, säkert inte	36	31	37	38	23
	100	100	100	100	100
Medel	3,8	3,8	4,0	3,8	3,5
Totalt	495	408	412	303	196

Medborgarna i alla stadsdelarna verkar tro på avsikterna med stadsdelsreformen i högre utsträckning än på förändringar i sitt eget engagemang. Att stadsdelsreformen har underlättat medborgarnas kontakter med politikerna tror en högre andel. Mest

verkar kontakterna ha underlättats i Kirseberg. Störst är spridningen på svaren i Rosengård.

Tabell 69. "Anser Du att stadsdelsreformen har gett 'vanligt folk' större inflytande?" (%)

	C	V	L	R	K
1 Ja, utan tvekan	1	0	0	2	3
2 Ja, sannolikt	6	2	4	9	7
3 Svårt att säga	28	31	18	37	36
4 Nej, knappast	29	35	35	20	30
5 Nej, säkert inte	36	32	42	33	24
	100	100	100	100	100
Medel	3,9	4,0	4,1	3,7	3,6
Totalt	497	407	414	304	196

Ungefär samma andelar anser att stadsdelsfullmäktige har lett till ett större folkligt inflytande. Högst betyg sätter man i Kirseberg och lägst i Limhamn-Bunkeflo.

Att servicen har förbättrats anser också ungefär samma andel. Mest positivt ser man på stadsdelsreformens resultat i Rosengård och Kirseberg. Minst positiv är man i Limhamn-Bunkeflo.

Tabell 70. "Anser Du att servicen på det hela taget har förbättrats?" (%)

	C	V	L	R	K
1 Ja, utan tvekan	1	0	1	5	2
2 Ja, sannolikt	5	2	4	9	11
3 Svårt att säga	32	35	20	37	36
4 Nej, knappast	26	35	36	17	31
5 Nej, säkert inte	37	28	40	32	21
	100	100	100	100	100
Medel	3,9	3,9	4,1	3,6	3,6
Totalt	497	400	414	304	194

Ovanstående siffror speglar stadsdelsreformens resultat ett drygt år efter dess genomförande. Säkra

slutsatser om själva reformen kan vi däremot inte dra. Förändringar av stadsdelsreformens omfattning behöver längre tid på sig innan vi med säkerhet kan uttala oss om vad de har lett till. Däremot kan vi dra en säker slutsats om reformens förankring och hur långt man har kommit i förankringsprocessen. Tidigare omgångar av Levnadsundersökningen har visat hur dåligt förankrad stadsdelsreformen var i den allmänna opinionen vid sitt genomförande. Säkert har den avoga inställningen delvis berott på en förändringströtthet. Efter alla omställningar och omorganisationer är medborgarna förmodligen ganska slutkörda, men också oroade över vad förändringarna skall leda till. Stadsdelsreformen hade således inga särskilt gynnsamma förutsättningar när den sjösattes i januari 1996, utan fick börja med att kämpa i en kraftig motvind. Den sista omgången av Levnadsundersökningen visar hur lång väg man har kvar.

3.6.3 Egenmakt

På senare år har begreppet egenmakt hamnat i centrum för debatten om segregation. Den statliga storstadskommittén gav t ex nyligen ut en bok på temat egenmakt. Med egenmakt menar man där ”den makt som medborgaren utövar över sin vardag”. Bakgrunden utgörs av den växande vanmakt som har kommit att sätta sin prägel på vissa av storstadsområdenas bostadsområden. Vanmakten kan bero på en rad olika förhållanden, t ex arbetslöshet, segregation, nedskärningar och knappa ekonomiska resurser.

Den svenska välfärdsstaten utvecklades till stor del utifrån en tro på enhetliga lösningar. Där hjulen inte snurrade av sig själv skulle centrala myndigheter ’lägga livet tillrätta’. Medborgarnas eventuella egenmakt var man knappast intresserad av, utan tvärtom. 90-talets lokala systemskiften i Malmö, först den borgerliga regimens satsningar på privatiseringar och därefter socialdemokraternas stadsdelsreform, förenas i kritiken av centralistisk politik. Båda systemskiftena syftar ju

faktiskt till att flytta ner besluten till människorna och stärka egenmakten, om än på högst olika villkor och med helt olika metoder. Begreppet egenmakt har således kommit att representera en strävan som förenar både socialdemokrater och moderater. Efter 90-talets två systemskiften bör därför undersökningar av egenmakt vara viktiga.

Egenmakt kan utövas på minst två olika sätt. Egenmakt kan dels utövas genom påverkan. Medborgaren använder sin egenmakt för att försöka åstadkomma en förändring. Egenmakt kan emellertid också utövas genom att byta alternativ. Ibland brukar man tala om en skillnad mellan exit och voice alternativt sorti och protest. Jag vill hellre använda uttrycken valmakt och förändringsmakt.

Levnadsundersökningen innehåller frågor om såväl valmakt som förändringsmakt vad gäller både barnomsorg, skola, sjukvård, boende och arbete. Först frågade vi om hur man ser på sina möjligheter att påverka. Svartalternativen utgörs av en skala där 1 står för inga möjligheter och 5 för mycket stora möjligheter. Därefter ställde vi frågor om hur man ser på sina möjligheter att byta barnomsorg, skola, sjukvård, boende respektive arbete. Just möjligheten att kunna byta kan sägas representera den yttersta formen av egenmakt. Med ledning av svaren kan vi dra slutsatser om egenmaktens styrka och skillnader mellan olika samhällsområden. Eftersom populationerna inte är så stora har jag grupperat svaren.

Om vi börjar med en jämförelse mellan boende, arbetsliv, barnomsorg och skola i Malmö rent allmänt så visar sig förändringsmakten vara starkast inom arbetslivet. Svagast är förändringsmakten inom både barnomsorg och skola. I samtliga stadsdelar återkommer samma mönster. Det är inom arbetslivet man anser sig ha störst möjligheter att påverka. Kanske har vi funnit svaret på den fråga som jag ställde i det tidigare kapitlet om initiativ. Skillnaderna i initiativförmåga mellan boendet och arbetslivet visade sig varken bero på skillnader i missnöje eller populationer. Jag undrade då om skillnaderna i

initiativförmåga skulle kunna bero på bättre förutsättningar för initiativ inom arbetslivet. Siffrorna i nedanstående tabell tyder på ett sådant samband. Att medborgarna tar initiativ inom arbetslivet i större utsträckning än inom boendet beror inte på skillnader i missnöje, utan på skillnader i förändringsmakt. Man anser sig ha större möjligheter att påverka inom arbetslivet.

Om vi jämför stadsdelarna så visar sig skillnaderna i förändringsmakt vara störst när det gäller boendet. Två poler kan urskiljas. Den ena polen representeras av i första hand Rosengård, vars invånare ser mest pessimistiskt på sin förändringsmakt. Den andra polen representeras av Limhamn-Bunkeflo. Samma stadsdelar utgör polerna även inom arbetslivet, men skillnaderna är inte lika stora som inom boendet. Vad gäller barnomsorg och skola ligger skillnaderna inom felmarginalerna.

Tabell 71. Förändringsmakt

	C	V	L	R	K
Boende	3,2	3,5	3,8	2,7	3,3
Arbetsliv	3,9	3,9	4,0	3,4	3,7
Barnomsorg	2,8	2,3	2,6	2,5	2,8
Skola	2,6	2,4	2,5	2,3	2,6

Valmaktens styrkepositioner skiljer sig från förändringsmaktens. Medborgare i allmänhet anser sig ha den starkaste valmakten i boendet. Möjligheterna att byta skola är klart sämre, men den svagaste valmakten anser man sig ha inom arbetslivet och barnomsorgen.

Tabell 72. Valmakt

	C	V	L	R	K
Boende	4,1	4,3	4,2	3,3	3,8
Arbetsliv	3,0	3,1	2,7	2,0	2,4
Barnomsorg	2,5	2,5	2,5	2,5	3,0
Skola	3,1	2,9	3,3	2,9	2,9

Valmakten i boendet skiljer sig klart mellan stadsdelarna. Återigen utgör Rosengård den ena polen, medan Västra Innerstaden och Limhamn-Bunkeflo representerar den andra. Även valmakten i arbetslivet skiljer sig klart mellan stadsdelarna. Svagast är valmakten i Rosengård och starkast i Västra Innerstaden. Valmakten inom barnomsorgen skiljer sig inte lika mycket mellan stadsdelarna. Minst är skillnaderna i valmakt vad gäller skolan. Valmakten inom skolan är ungefär lika stor i samtliga stadsdelar.

3.6.4 Sammanfattning

- Kommunala förvaltningar: I Västra Innerstaden är man mer nöjd med sjukvården än med barnomsorgen och minst nöjd med skolan.
- Invånarna i Västra Innerstaden var varken bättre eller sämre informerade om vad stadsdelsfullmäktige ansvarar för än de fem stadsdelarna i genomsnitt.
- Stadsdelsreformen verkar inte ha lett till mer kontakter med politiker och tjänstemän i Västra Innerstaden än i de andra stadsdelarna.
- I Västra Innerstaden har stadsdelsreformen inte gjort det lättare än i de andra stadsdelarna att komma i kontakt med kommunala politiker.
- I Rosengård och Kirseberg anser sig fler ha fått ett större inflytande genom stadsdelsreformen än i Limhamn-Bunkeflo och Västra Innerstaden.
- När det gäller servicen ser man något mer positivt på stadsdelsreformens effekter i Västra Innerstaden än i Limhamn-Bunkeflo, men mindre positivt än i Kirseberg och Rosengård.
- Förändringsmakt: I Västra Innerstaden anser man sig ha en starkare förändringsmakt i boendet än i Centrum, Kirseberg och särskilt Rosengård, men svagare än i Limhamn-Bunkeflo. Vad gäller arbetslivet och skolan skiljer sig inte förändringsmakten i Västra Innerstaden nämnvärt från ett genomsnitt för de fem stadsdelarna. Inom barnomsorgen har man däremot en svagare förändringsmakt än i de andra fyra stadsdelarna.
- Valmakt: I Västra Innerstaden anser man sig ha en starkare valmakt i såväl boende som arbetsliv än i de andra fyra stadsdelarna. Valmakten i barnomsorg och skola skiljer sig däremot inte nämnvärt från ett genomsnitt för de fem stadsdelarna.

3.7. HELHET

3.7.1 Bäst i stadsdelen

Levnadsundersökningen innehåller frågor med öppna svar om vad som är bäst respektive sämst i stadsdelen. Intervjupersonerna kunde således svara precis vad de ville. Jag gick igenom samtliga svar och kategoriserade dem på ämne. Resultaten på frågan om vad som är bäst framgår av tabellen nedan. Under rubriken Grönt finner vi allt som har med grönt att göra, t ex grönområden och parker. Rubriken Grönt är närbesläktad med Stadsmiljö men ändå skiljaktig. Stadsmiljö handlar om områdets fysiska utformning, t ex husstorlekar och rymd. Så fort ordet miljö förekommer kategoriserar jag på Stadsmiljö. Rubriken kommersiell service inbegriper såväl bank och post som affärer och stormarknader.

Med Lokalt läge menar jag närheten till affärer och kommunal service. När man nämner just t ex närheten till affärer så kategoriserar jag på både Lokalt läge och Kommersiell service. Att affärer ligger nära innebär givetvis inte självklart kvalitet i utbudet. Ändå måste närhet betraktas som en tillgång, vilket i sig utgör en kvalitet. Ordet närhet använder jag också för kategoriseringar under rubriken Globalt läge, men då innefattas områdets placering i staden, t ex centralt eller nära till havet.

Alla svar som tar fasta på områdets sociala liv eller brist på sociala liv, t ex lugn och ro, kategoriserar jag under rubriken Socialt liv. Här återfinner vi också t ex kollektiva manifestationer eller frånvaro av kriminalitet. När intervjupersonerna framhåller t ex många barnfamiljer eller likasinnade kategoriserar jag på ämnet Social sammansättning. Rubriken Boende omfattar allt som har med själva bostaden att göra, dvs även vaktmästare och hyresvärd. Ämnena sjukvård, skola, barnomsorg och övrig offentlig service gäller både kvaliteten och tillgängligheten. Liksom i fallet ovan med den kommersiella servicen så kategoriserar

jag t ex på både Lokalt läge och Sjukvård, när någon framhåller närheten till sjukvården.

Tabell 73. "Vad är bäst eller viktigast i Din stadsdel?" (ämnesandelar i %)

	C	V	L	R	K
Grönt	24	71	59	22	46
Lokalt läge	34	52	49	21	26
Globalt läge	66	47	15	4	26
Socialt liv	15	40	42	29	38
Kommersiell service	30	20	18	31	14
Stadsmiljö	13	17	33	21	29
Social sammansättning	6	13	11	32	13
Fritidsmöjligheter	2	10	12	5	11
Övrig offentlig service	5	8	6	22	15
Kommunikationer	16	5	8	5	5
Barnvänligt	2	3	6	10	4
Sjukvård	3	3	3	5	6
Kultur	10	3	0	10	13
Skola	3	2	6	7	8
Trafiksituation	7	2	4	6	7
Boendet	4	2	2	5	2
Nöjen	9	2	0	0	1
Atmosfär	2	1	2	2	9
Barnomsorg	1	1	2	2	6
Gemenskap	0	0	2	11	10
Totalt	409	402	362	217	168

I Västra Innerstaden prisar man framför allt stadsdelens grönområden och dessutom i betydligt högre utsträckning än i de andra stadsdelarna. På andra plats hamnar ämnet lokalt läge, vilket också förekommer i högre utsträckning än i de andra stadsdelarna. Många nämner även ämnet globalt läge, men inte en lika hög andel som i Centrum. Ämnet socialt liv nämner man i ungefär samma utsträckning som i Limhamn-Bunkeflo. I nästan samtliga svar rör det sig om frånvaron av socialt liv; dvs "lugnt".

Eftersom ämnena delvis glider in i varandra har jag urskiljt tre huvudrubriker, nämligen socialt, miljö och service. Under rubriken "Socialt" ingår befolkningens

sociala sammansättning, socialt liv, kultur och gemenskap. Rubriken "Miljö" täcker in stadsmiljön, barnvänlighet, fritidsmöjligheter, trafiksituation, grönområden, samt globalt och lokalt läge. Med miljö avser jag här således stadsdelen i fysisk mening. Under rubriken "Service" samsas såväl kommersiell som offentlig service, dvs affärer, boende, nöjen, kommunikationer, renhållning och offentlig service i allmänhet. Nedanstående tabell anger hur stor andel av populationen som har nämnt minst ett av ämnena under respektive rubrik:

Tabell 74. "Vad är bäst eller viktigast i Din stadsdel?" (huvudämnesandelar i %)

	C	V	L	R	K
Sociält	29	52	49	61	55
Miljö	93	91	88	57	79
Service	46	32	30	43	38
Totalt	409	402	362	217	168

Den starka ställningen för ämnena grönt och lokalt läge återspeglar sig i tabellen ovan. Endast i Centrum tar man i högre utsträckning upp miljöaspekter på frågan om stadsdelens kvaliteter. Liksom Limhamn-Bunkeflo utmärker sig Västra Innerstaden med en låg andel svar under kategorin service. I ingen av de andra stadsdelarna förknippar så få stadsdelens kvaliteter med kommersiell eller offentlig service.

Själva svarsfrekvensen på frågan säger nog också en hel del om stadsdelens kvaliteter. Ju fler invånare som har något att säga, desto påtagligare kan stadsdelens kvaliteter sägas vara. Västra Innerstaden och Centrum har i särklass högst svarsfrekvens. Där ansåg sig över 90% ha någonting att säga om stadsdelens kvaliteter. Motpolen utgörs av Rosengård, där bara 69% svarade på frågan om stadsdelens kvaliteter.

Rosengårds-bor som uttalar sig om stadsdelens kvaliteter har dessutom mindre att säga än i andra stadsdelar. I motpolen Västra Innerstaden nämner man i medeltal 3,0 ämnen. Rosengårds-borna nämner bara 2,4.

Tabell 75. "Vad är bäst eller viktigast i Din stadsdel?" (andel svarande)

	C	V	L	R	K
Svar	93	95	84	69	82
därav 1 svar	32	15	20	31	18
därav 2 svar	23	25	25	28	25
därav 3 svar	18	22	28	15	24
därav 4 svar	17	21	15	16	18
därav 5 svar	7	13	9	8	12
därav 6 svar	3	4	4	1	3
Medel av svar	2,5	3,0	2,8	2,4	2,9
Totalt	528	421	430	316	204

De låga värdena på Rosengårds-bornas svarsfrekvens och medeltal måste nog dock tas med en nypa salt, kanske framför allt på grund av språksvårigheter. Som vi såg i ett tidigare kapitel har Rosengårds-borna i allmänhet dessutom inte bött särskilt länge i stadsdelen och kanske därför ännu inte kan uttala sig om de eventuella kvaliteterna.

3.7.2 Sämst i stadsdelen

Även alla svar på frågan om vad man anser vara sämst i stadsdelen kategoriserade jag på ämne. Resultatet framgår av nedanstående tabell. Jämfört med ovanstående analys har en del nya ämnen tillkommit medan andra försvunnit. Jag har också ändrat definitionen på ämnet "Offentlig service" som nu omfattar även sjukvård, barnomsorg och skola. Liksom tidigare ingår däremot inte renhållning och underhåll.

**Tabell 76. "Vad är sämst i Din stadsdel?"
(ämnesandelar i %)**

	C	V	L	R	K
Trafik	46	42	21	3	28
Renhållning	12	10	14	18	7
Övr social sammansättning	9	10	5	28	5
Boendet	6	9	2	10	3
Stadsmiljö	19	8	11	5	8
Kommersiell service	5	7	21	5	22
Sociält liv	19	6	4	9	7
Övr offentligt service	5	5	16	10	16
Nöjen	2	4	4	0	1
Kommunikationerna	1	3	15	1	9
Oväsens	10	3	2	4	5
Barnvänligt	2	3	2	4	3
Gemenskap	1	3	1	2	0
Kriminalitet	9	2	3	13	5
Missbruk	11	2	0	4	8
Fritid	1	1	6	0	2
Inget	0	1	4	0	6
Sjukvård	1	1	4	0	1
Aktivitet	1	1	3	1	3
Läge	1	0	6	2	7
Etnisk sammansättning	3	0	0	36	3
Våld	1	0	0	3	1
Kultur	0	0	0	2	1
Totalt	393	224	248	200	148

Invånarna i Västra Innerstaden beklagar sig framför allt över trafiken. 42% nämner trafiksituationen och inget annat ämne kommer i närheten. Endast i Centrum beklagar sig en högre andel över trafiken. Kriminalitet, missbruk och våld tycks däremot inte bekymra invånarna i Västra Innerstaden särskilt mycket. Inte heller är man som i framför allt Rosengård missnöjd med den etniska sammansättningen.

Liksom i föregående fråga har jag urskiljt tre huvudrubriker, nämligen socialt, miljö och service. Under rubriken "Socialt" ingår kriminalitet,

befolkningens sociala sammansättning, socialt liv, oväsens, missbruk, våld, kultur och gemenskap. Rubriken "Miljö" täcker in stadsmiljön, fritidsmöjligheter, trafiksituation och läget. Med miljö avser jag här således stadsdelen i fysisk mening. Under rubriken "Service" samsas såväl kommersiell som offentlig service. Nedanstående tabell anger hur stor andel av populationen som har nämnt minst ett av ämnena under respektive rubrik:

**Tabell 77. "Vad är sämst i Din stadsdel?"
(huvudämnesandelar i %)**

	C	V	L	R	K
Sociält	46	25	16	72	26
Miljö	60	51	43	13	42
Service	28	36	58	39	51
Totalt	393	224	248	200	148

Västra Innerstaden utmärker sig inte nämnvärt i något avseende, t ex likt Limhamn-Bunkeflo där missnöjet med servicen är särskilt utbrett. Stadsdelens brister har inte heller som i Rosengård till stor del med sociala frågor att göra.

Liksom i ovanstående fråga om stadsdelens kvaliteter har jag också jämfört svarsfrekvenserna. Själva svarsfrekvensen på frågan säger nog också en hel del om stadsdelens brist på kvaliteter. Ju fler invånare som har något att säga, ju påtagligare kan stadsdelens brister sägas vara.

Tabell 78. "Vad är sämst i Din stadsdel?" (andel svarande i %)

	C	V	L	R	K
Svar	74	53	58	63	73
därav 1 svar	53	78	67	59	62
därav 2 svar	30	19	23	27	26
därav 3 svar	14	3	8	11	9
därav 4 svar	3	0	1	3	2
därav 5 svar	0	0	1	0	1
därav 6 svar	0	0	0	0	0
Medel av svar	1,7	1,3	1,5	1,6	1,5
Totalt	528	421	430	316	204

Minst verkar man ha att säga i Västra Innerstaden, både mätt i svarsfrekvens och genomsnittet av antalet ämnen. Kanske kan man inte komma på så mycket negativt om sin stadsdel, vilket ju faktiskt svaren på föregående fråga om kvaliteterna också tyder på. Just i Västra Innerstaden har man mer att säga om stadsdelens kvaliteter än i alla de andra stadsdelarna.

3.7.3 Favoritområde i Malmö

Levnadsundersökningen innehåller en fråga om i vilket bostadsområde man helst vill bo. Var man helst vill bo kan bero på en rad olika mer eller mindre personliga orsaker, men svaren på frågan säger nog ändå en hel del om stadsdelens kvaliteter, totalt sett. I nedanstående tabell har jag listat Västra Innerstadsbornas 10 populäraste delområden.

Tabell 79. "Vilket bostadsområde i Malmö skulle Du helst vilja bo i?" (%)

Delområde	
Ribersborg	34
Rönneholm	15
Fridhem	6
Dammfri	6
Kronborg	5
Gamla staden	5
Fågelbacken	4
Hästhagen	4
Mellanheden	3
Kronprinsen	3

Hela 34% vill bo i ett av stadsdelens egna delområden, nämligen Ribersborg. Av de 10 populäraste delområdena ligger 9 i den egna stadsdelen. 80% av invånarna i Västra Innerstaden vill helst bo i sin egen stadsdel. Kontrasten är stor till Rosengård, där 58% helst vill bo i den egna stadsdelen. I Limhamn-Bunkeflo vill 88% av dess befolkning helst bo och i Centrum 75%. Sen följer ett hopp ner till 61% i Kirseberg. Andelen som helst vill bo i den egna stadsdelen är således högst i Limhamn-Bunkeflo och lägst i Rosengård.

3.7.4 Levnadsförhållanden

Frågorna i Levnadsundersökningen gäller olika aspekter på invånarnas levnadsförhållanden. Utifrån min analysmodell analyserar jag svaren, dimension för dimension. Dessutom är det min uppgift att dra slutsatser om hur de olika dimensionernas sociala krafter hänger ihop. Jag ville emellertid också ha reda på hur invånarna bedömer helheten i sina egna levnadsförhållanden. Därför avslutas undersökningen med några frågor om hur man värderar sina levnadsförhållanden. Givet helheten av alla kvaliteter och brist på kvaliteter, hur värderar medborgaren sina egna levnadsförhållanden, totalt sett?

Tabell 80. "Hur vill Du själv värdera Dina levnadsförhållanden?" (%)

	C	V	L	R	K
1 Mycket bra	27	30	32	6	18
2 Ganska bra	54	55	55	33	53
3 Varken eller	12	11	10	41	19
4 Ganska dåligt	5	3	1	14	6
5 Mycket dåligt	2	1	1	6	4
	100	100	100	100	100
Medel	2,0	1,9	1,9	2,8	2,3
Totalt	524	415	421	313	204

Av invånarna i de fem stadsdelarna är det Rosengårdsborna som sätter i särklass sämst betyg på sina levnadsförhållanden. Var femte Rosengårds-bo anser sig ha det ganska eller rentav mycket dåligt. Endast 6% sätter högsta betyg på sina levnadsförhållanden, vilket underskrider alla de andra stadsdelarna med råge. Högst betyg sätter man i Västra Innerstaden och Limhamn-Bunkeflo.

Tabell 81. "Om Du tänker tillbaka på de senaste 5 åren, tycker Du att Dina levnadsförhållanden under denna tid försämrats, förbättrats eller varit i stort sett oförändrade?" (%)

	C	V	L	R	K
1 Kraftig försämring	8	5	6	11	11
2 Försämring	19	22	27	38	27
3 Oförändrade	35	44	38	26	30
4 Förbättring	31	25	26	23	26
5 Kraftig förbättring	7	4	2	3	6
	100	100	100	100	100
Medel	3,1	3,0	2,9	2,7	2,9
Totalt	521	413	421	310	202

Vi frågade också hur invånarnas levnadsförhållanden har förändrats. Återigen utmärker sig Rosengård. Där har hälften av invånarnas situation försämrats till det

sämre. De andra stadsdelarna skiljer sig inte nämnvärt, åtminstone inte att döma av medelvärdena. Skillnaderna mellan Rosengård och de andra stadsdelarna är överhuvudtaget mindre än i föregående fråga.

3.7.5 Sammanfattning

- Stadsdelens grönområden toppar listan över vad man i Västra Innerstaden betraktar som bäst i stadsdelen. Därefter följer ämnena lokalt respektive globalt läge.
- Andelen som uttalar sig om stadsdelens miljökvaliteter är högre än i Limhamn-Bunkeflo, Kirseberg och särskilt Rosengård, men lägre än i Centrum.
- I ingen av de andra fyra stadsdelarna uttalar sig en lika hög andel positivt om stadsdelen.
- Trafiken toppar listan över vad man i Västra Innerstaden betraktar som sämst i stadsdelen.
- En ganska hög andel, men inte lika hög som i Centrum, uttalar sig om stadsdelens miljöproblem. Serviceproblem och sociala problem nämner däremot förhållandevis få.
- I ingen av de andra fyra stadsdelarna uttalar sig en lika låg andel negativt om stadsdelen.
- 80% av befolkningen i Västra Innerstaden vill helst av allt bo i sin egen stadsdel, vilket utgör de fem stadsdelarna näst högsta andel.
- Av invånarna i de fem stadsdelarna är det Rosengårds-borna som sätter i särklass sämst betyg på sina levnadsförhållanden. Högst betyg sätter man i Västra Innerstaden och Limhamn-Bunkeflo.
- Befolkningens levnadsförhållanden har förändrats ungefär lika mycket i stadsdelarna, med undantag för Rosengård där en högre andel har upplevt en försämring.

4. SLUTSATSER

Vilka sociala värden innehåller stadsdelarna?

Hur stark är segregationen?

Vad innebär segregationen?

Kan vi rentav urskilja olika sociala världar?

I rapportens början ställde jag en rad frågor om segregation, dess innebörd, omfattning och orsaker. Jag undrade också om stadsdelarna är segregerade i sig eller om gränserna går mellan stadsdelarna.

För att kunna besvara frågorna har jag velat ta fasta på stadsdelarnas möjligheter och inte bara begränsa mig till problemen. Allt för ofta brukar forskningen om segregation grunda sig på en människosyn som klassificerar befolkningsgrupper utifrån deras förhållande till marknadsekonomin. Mått som förvärvsfrekvens, arbetslöshet och inkomst anses säga hela sanningen om situationen i en stadsdel. Jag har istället utgått från en människosyn som i första hand betonar människors sociala egenskaper och då vidgas perspektivet på stadsdelen. Då syns även andra sociala krafter.

I rapporten har jag analyserat en rad olika sociala krafter i stadsdelen med hjälp av en analysmodell som består av sju dimensioner, vilka jag sen delar in i olika underdimensioner. För varje dimension undersöker jag de sociala krafterna och mäter deras styrka. Styrkan mäter jag i homogenitet. Ju större homogenitet, desto starkare social kraft. En blandning av t ex bostadsbeståndet skapar ingen homogen social kraft. Det kan däremot en hög andel arbetslösa göra. Koncentrationer av arbetslösa kan t ex utgöra en gynnsam grogrund för idéer om utanförskap.

Geografiska koncentrationer av starka sociala krafter definierar jag som segregationspoler. Ofta talar man felaktigt om bostadsområden eller rentav stadsdelar som segregerade. En hög geografisk koncentration av t ex personer med utländsk bakgrund är emellertid inte självklart liktydigt med segregation, utan bör snarare betraktas som en segregationspol. Först när en segregationspol med motsatt social kraft uppstår, t ex en hög geografisk koncentration av personer med svensk bakgrund, kan vi tala om segregation. Vi måste således först peka ut segregationspolerna innan vi kan dra slutsatser om segregation. Utan segregationspoler ingen segregation.

Frågan om i vilken utsträckning de starka sociala krafterna är positiva eller negativa för stadsdelen kan jag emellertid inte besvara uttömmande i delrapporterna. Svaret på den frågan beror nämligen i hög utsträckning på vilka stadsdelar och vilket Malmö vi vill ha. Svaret kräver också ett perspektiv på integration, vilket jag inte har haft möjligheter att utveckla i projektets delrapporter. Min avsikt är att återkomma till frågeställningen om goda och dåliga krafter i projektets huvudrapport.

4.1 Sociala värden ...

Historisk segregation

Av de fem stadsdelarna har Rosengård det yngsta bostadsbeståndet. Merparten av stadsdelens bostäder har inte funnits mer än några decennier. Kontrasten är stor till kanske framför allt Centrum, men även delar av Västra Innerstaden, Limhamn-Bunkeflo och Kirseberg, vars invånare förvaltar ett äldre historiskt arv. En historisk segregation kan därför sägas råda mellan Rosengårds miljonprogramsmiljöer och äldre områden i andra delar av Malmö.

Rumslig segregation

Jag kan urskilja två rumsliga segregationspoler. Större delen av Rosengård utgör den ena polen. Enligt Malmö Stads Områdesfakta överensstämmer bostädernas storlek i Rosengård, mätt i antalet rum, ganska exakt med genomsnittet för Malmö. Områdesfakta säger emellertid inget om hur olika sociala kategorier bor.

Skärskådar vi svaren från Levnadsundersökningen visar sig barnfamiljerna bo betydligt trängre i Rosengård än i de andra fyra stadsdelarna. I Rosengård är man också mindre nöjd med såväl bostadens kvalitet som boendet totalt sett än i de andra stadsdelarna. Minst nöjd är man på Herrgården, Örtagården och Törnrosen. Ingen annan stadsdel har

heller en så hög andel kommunala hyresrätter som Rosengård.

Motpolen representeras framför allt av Limhamn-Bunkeflo. Där bor merparten av befolkningen och särskilt barnfamiljerna i stora bostäder. Av de fem stadsdelarna är man också mest nöjd med sitt boende totalt sett i Limhamn-Bunkeflo. Ingen annan stadsdel har en så hög andel äganderätter som Limhamn-Bunkeflo.

Demografisk segregation

Rosengård och Limhamn-Bunkeflo kan även betraktas som demografiska motpoler. Rosengård är Malmös i särklass invandrartätaste stadsdel. Hela 74% av invånarna har utländsk bakgrund. På Herrgården, Örtagården och Törnrosen har så mycket som runt 90% utländsk bakgrund. I Limhamn-Bunkeflo och Västra Innerstaden uppgår andelen personer med utländsk bakgrund bara till 10% respektive 11%.

Rosengårds-borna mår också sämst, såväl fysiskt som psykiskt. Särskilt dåligt mår man psykiskt på Herrgården. Bäst hälsa har man i Limhamn-Bunkeflo och Västra Innerstaden. Kontinuiteten i boendet, dvs bofastheten, är lägst i Rosengård och högst i Limhamn-Bunkeflo. Särskilt låg är boendekontinuiteten på Herrgården och Törnrosen.

Strukturell segregation

Segregationen mellan framför allt Rosengård och Limhamn-Bunkeflo följer även strukturella mönster. Förvärvsfrekvensen är lägst i Rosengård och högst i Limhamn-Bunkeflo. Den i särklass högsta arbetslösheten finner vi i Rosengård, medan Limhamn-Bunkeflo utmärker sig med lägst arbetslöshet av de fem stadsdelarna. Hela 38% av alla Rosengårds-bor i arbetsför ålder saknar koppling till arbetsmarknaden helt och hållet.

Utmärkande för Rosengård är också de fem stadsdelarnas i särklass högsta andel arbetarklass, särskilt kategorin ej facklärd, medan småföretagarna har sin starkaste ställning i Limhamn-Bunkeflo. Västra

Innerstaden utgör också en segregationspol med sin höga andel tjänstemän.

Gemensamt för Rosengård och Limhamn-Bunkeflo är emellertid en hög andel barnhushåll. Av de fem stadsdelarna är andelen barnhushåll högst i Rosengård. På andra plats följer Limhamn-Bunkeflo. Även vad gäller ensamstående föräldrar utmärker sig Rosengård och Limhamn-Bunkeflo gemensamt. I just dessa båda stadsdelar är andelarna lägst.

Resurssegregation

Rosengård utgör även en segregationspol vad gäller utbildning. 42% av invånarna saknar en gymnasial kompetens. I de andra fyra stadsdelarna skiljer sig utbildningsnivåerna inte lika mycket, så därför kan jag inte urskilja några tydliga motpoler.

När det gäller ekonomisk segregation är det återigen Rosengård och Limhamn-Bunkeflo som utgör motpoler. I särklass svagast ekonomiska resurser har man i Rosengård och starkast i Limhamn-Bunkeflo. Särskilt svaga ekonomiska resurser har invånarna på Herrgården, Törnrosen och Örtagården.

Social kompetens kan helt klart mätas på många sätt. I Levnadsundersökningen har vi t ex tagit fasta på den sociala kompetens som ett engagemang i föreningslivet ger uttryck för. Återigen utmärker sig Rosengård. Av de fem stadsdelarna har Rosengård den i särklass lägsta mobiliseringsgraden. Högst mobiliseringsgrad har man i Västra Innerstaden och Limhamn-Bunkeflo. Rosengård utmärker sig också vad gäller initiativ i olika avseenden. Andelen invånare som har tagit initiativ för att åstadkomma förbättringar eller motarbeta försämringar av t ex boendet är lägre i Rosengård än i de andra fem stadsdelarna.

Kulturell segregation

Även när det gäller kulturen utgör Rosengård en stark segregationspol. Kultursegregationen har framför allt sin grund i de stora skillnaderna i etnisk sammansättning, men kommer också till uttryck i kulturengagemang och läsvanor. Andelen som aldrig

går på teater, konserter, museer eller utställningar är mycket högre i Rosengård än i de andra stadsdelarna. Läsvanorna skiljer sig också stort mellan Rosengård och de andra fyra stadsdelarna. Motpolen till Rosengård utgörs främst av Västra Innerstaden, men skillnaderna mellan de andra fyra stadsdelarna är inte särskilt stora.

Maktsegregation

Jämförelsen mellan stadsdelarna vad gäller förändringsmakt och valmakt påvisar samma mönster som ovan. I Rosengård anser man sig ha en betydligt svagare förändringsmakt i såväl arbetsliv som boende än i de andra fyra stadsdelarna. Dessutom anser sig Rosengårds-borna ha en betydligt svagare valmakt i såväl arbetsliv som boende än befolkningen i de andra fyra stadsdelarna. Rosengård får betraktas som en ganska stark segregationspol vad gäller maktsegregation, vilket också återspeglar sig i t ex valdeltagande. Motpolen representeras av Limhamn-Bunkeflo och Västra Innerstaden.

4.2 ... i olika sociala världar

Av de fem undersökta stadsdelarna i Levnadsundersökningens tredje omgång måste Rosengård betraktas som den allra starkaste och tydligaste segregationspolen. I Rosengård sammanfaller nämligen flera former av segregation. Den så tydliga rumsliga segregationspolen är i hög grad även lika tydligt demografisk, strukturell, ekonomisk, kulturell och politisk. Därför kan vi med fog tala om större delen av Rosengård som en egen social värld.

I Rosengårds sociala värld är barnfamiljerna trångbodda och invånare i allmänhet inte särskilt nöjda med vare sig sin bostad eller sitt boende totalt sett. En stor del av invånarna bor i miljonprogramsbostäder och kommunala hyresrätter. Merparten har utländsk bakgrund och har inte bott särskilt länge på sin nuvarande adress. Varken fysiskt eller psykiskt mår man i allmänhet särskilt bra. Invånare som

förvärvsarbetar, vilket endast gäller ett fåtal, tillhör vanligtvis kategorin ej facklärd arbetare.

Den höga arbetslösheten och andelen okvalificerade förvärvsarbeten sätter sina spår i plånboken. Invånarna i Rosengårds sociala värld är i allmänhet fattiga. Därför lever man också ett annorlunda liv, kulturellt sett, men det beror i högsta grad också på den etniska sammansättningen och arbetslösheten. I det etablerade samhället anser man sig inte ha så mycket att säga till om, vilket visar sig i Levnadsundersökningens siffror över hur man upplever sin egenmakt.

Kanske bör inte hela Rosengård räknas in i en och samma sociala värld. Levnadsundersökningen har påvisat ganska stora skillnader mellan delområdena. Segregationen gäller inte bara mellan Rosengård och andra delar av Malmö, utan även internt. I flera avseenden utgör delområdena Herrgården, Örtagården och Törnrosen en samlad segregationspol. Motpolen representeras av Västra Kattarp. I ett perspektiv på hela Malmö kan nog ändå inte Rosengårds interna segregation sägas vara särskilt stor. Västra Kattarp är stadsdelens minsta delområde och absolut inget Limhamn-Bunkeflo i miniatyr.

En tydligt avgränsad social värld existerar inte bara i Rosengård. Även på andra håll i staden finner vi sociala världar, kanske särskilt i Limhamn-Bunkeflo, men inte riktigt lika tydligt framträdande som den i Rosengård. I den sociala värld som större delen av Limhamn-Bunkeflos invånare ingår i har barnfamiljerna stora ytor att röra sig på. Såväl bostaden som boendet totalt sett är man mycket nöjd med. En stor del av invånarna bor i äganderätter. Merparten har svensk bakgrund och har bott mycket länge på sin nuvarande adress. Såväl fysiskt eller psykiskt mår man i allmänhet mycket bra. Merparten av invånarna i arbetsför ålder förvärvsarbetar och småföretagssamhet sätter sin prägel på livet i stadsdelen.

Den höga förvärvsfrekvensen och andelen kvalificerade förvärvsarbeten sätter sina spår i plånboken. Invånarna i Limhamn-Bunkeflos sociala värld är i allmänhet ganska rika. Kulturellt deltar man i

det etablerade samhället genom att ganska ofta besöka kulturevenemang av olika slag. I det etablerade samhället anser man sig också ha mycket att säga till om, vilket visar sig i Levnadsundersökningens siffror över hur man upplever sin egenmakt.

Större delen av invånarna i Västra Innerstaden lever också i en egen social värld. Stadsmiljöerna och upplåtelseformer skiljer sig i förhållande till Limhamn-Bunkeflo, men man har lika bra hälsa. Västra Innerstaden kännetecknas också av en liknande etnisk sammansättning. Arbetslösheten är visserligen något högre och tjänstemän dominerar, men man har en nästan lika god ekonomi. Delaktig i det etablerade samhället är man definitivt, både vad gäller kulturengagemangen och upplevelsen av egenmakt.

Större delen av Rosengård samt hela Limhamn-Bunkeflo och Västra Innerstaden är alla tre ganska homogena stadsdelar. Homogeniteten visar sig både vad gäller historia, stadsmiljö, upplåtelseform, boendekvalitet, etnisk sammansättning, hälsa, boendekontinuitet, sysselsättning, familj, hushållsekonomi, kultur och egenmakt. Just därför kan de betraktas som tre olika sociala världar.

Stadsdelarna Centrum och Kirseberg är inte lika starkt profilerade. Särskilt Centrum saknar i stort sett segregationspoler, såväl internt som i förhållande till resten av staden. Antigen överensstämmer svaren med genomsnittet för de fem stadsdelarna eller så kan stadsdelen sägas innehålla ganska svaga sociala krafter.

Bebyggelsen i Centrum är blandad, historiskt sett, och lägger knappast grunden för något gemensamt stadsdelsintresse. Kvaliteten på boendet är ganska jämt fördelad. Andelen personer med utländsk bakgrund är något lägre än genomsnittet. Hälsoläget skiljer sig inte från genomsnittet, men en viss hälsosegregation kan skönjas mellan delområdena i öster (Ellstorp och Katrinelund) och resten av stadsdelen. Bofastheten är lägre än i de andra fem stadsdelarna. Relativt många studerar eller har egna företag, men arbetslösheten är genomsnittlig. Invånarna har i allmänhet en förhållandevis hög utbildningsnivå. I jämförelse med

de andra stadsdelarna bor det inte särskilt många barn i Centrum och hushållen är vanligtvis ganska små. Invånarna känner sig osäkrare utomhus än i de andra stadsdelarna, vilket försvårar utvecklingen av sociala nätverk. De ekonomiska resurserna är ganska jämt fördelade i stadsdelen och skiljer sig inte heller nämnvärt från genomsnittet för de fem stadsdelarna. Invånarna sätter överlag ett ganska högt betyg på sina levnadsförhållanden, högre än Kirsebergs-borna och särskilt Rosengårds-borna.

Begreppet social värld lämpar sig nog bättre för Kirseberg än för Centrum. Kirseberg är en homogenare stadsdel, såväl historiskt som geografiskt, men även i Kirseberg överensstämmer svaren till stor del med genomsnittet för de fem stadsdelarna, t ex vad gäller bostädernas storlek, bostädernas kvalitet, andelen personer med utländsk bakgrund, hälsan, bofastheten, arbetslösheten, hushållsstrukturen, umgängesintensitet mellan grannar och ekonomi.

Kirseberg innehåller emellertid en viss segregation. Det största delområdet Kirsebergsstaden utmärker sig i flera avseenden, framför allt vad gäller boendekvalitet, bofasthet och hushållsekonomi. Småhusområdena på Valdemarsro, Johanneslust, Håkanstorp och Bulltofta utgör motpol. Ändå sätter invånarna ungefär samma betyg på sina levnadsförhållanden, vilket tyder på en ganska svag segregation. Även ett starkt engagemang i föreningslivet, liksom en hög initiativförmåga utmärker hela stadsdelen och inte bara enskilda delar. Kirseberg har onekligen en tydligare profil än Centrum, men utifrån ett perspektiv på olika sociala världar profilerar sig särskilt Rosengård, men även Limhamn-Bunkeflo och Västra Innerstaden ännu tydligare.

Vad kan vi då säga om skillnaderna mellan världarna? Skillnaderna mellan Västra Innerstaden och Limhamn-Bunkeflo till trots så är det nog ändå likheterna som märks mest, särskilt i förhållande till Rosengård. Hur stor är segregationen mellan t ex Rosengård och Limhamn-Bunkeflo?

Utifrån en bredare människosyn än ekonomismens har jag i rapporten velat mäta skillnader även med andra mått än ekonomiska. Ett bostadsområde kan inte dömas ut bara med hänvisning till hög arbetslöshet och låga inkomster. Skillnaderna låter sig inte mätas enbart i termer av kallare och varmare. Världarna är framför allt olika.

När vi talar om problemen i ett bostadsområde så bör inte i första hand andra bostadsområden utgöra grunden, utan bostadsområdets egna inneboende möjligheter. Rosengård är så att säga inte problemet och Limhamn-Bunkeflo lösningen. Segregationen mellan Rosengårds och Limhamn-Bunkeflo två sociala världar kan i flera avseenden sägas vara positiv. Med positiv menar jag då möjligheterna som uppdelningen

mellan världarna skapar för olika intressen, levnadssätt och människotyper.

Därmed vill jag givetvis inte dölja segregationens mörka sidor. En konstruktiv social utveckling gynnas verkligen inte av t ex dålig hälsa och låg boendekontinuitet. Min rapport sätter fingret på ganska många brister i vissa delområden. Förutsättningarna för en konstruktiv social utveckling borde kunna förbättras avsevärt. Om kampanjerna som Storstadskommittén skriver om och som jag nämnde i inledningskapitlet inte skall fortsätta i en strid ström utan synbara resultat vill det emellertid till att även bostadsområdenas egna inneboende möjligheter tas tillvara.

5. HUR?

Hur gjorde vi?

Vilka metoder användes?

Vilken svarsfrekvens resulterade projektet i?

Rapportens tredje del ägnar jag åt projektets metodologi. Begreppet metodologi brukar översättas med metodlära eller läran om vetenskapliga metoder. Min avsikt är givetvis inte att redogöra för alla tänkbara metoders för- och nackdelar. Istället vill jag använda begreppet metodologi för den helhet av metoder som kommer till användning i just vårt projekt. Projektet består nämligen av flera olika faser, var och en med sina egna metoder. Frågan om hur projektet genomfördes har därför en rad olika svar, beroende på vilken fas vi talar om. Varje fas har krävt sina egna metodologiska reflexioner och utvecklingsförlopp.

5.1 Konstruktionen av frågeformuläret

Att ställa frågor är egentligen mycket svårt. Som man frågar får man svar, brukar det heta. Det är så lätt att bygga in fördomar, normer, attityder, förutfattade meningar eller andra begränsningar i själva frågeformuleringarna. Kanske utformar man inte svarsalternativen fullständigt. Frågeformulär som inte innehåller alla tänkbara svarsalternativ förlorar sin trovärdighet. Intervjuundersökningar kräver därför noggranna och omfattande förberedelser.

I utvecklingen av Levnadsundersökningens frågeformulär läste jag in mig på en rad tidigare undersökningar, framför allt de riksomfattande levnadsnivåundersökningarna, den statliga maktutredningen, folkhälsoundersökningarna i Malmö, projektet om företagen och den äldre arbetskraften, enkätundersökningen om systemskiftet i Helsingborg och utvärderingen av stadsdelsreformen i Göteborg. Jag förde också ingående diskussioner om frågeformuläret med forskare från Sociologiska Institutionen och Socialhögskolan i Lund, Samhällsmedicinska Institutionen i Malmö samt Institutet för Social Forskning i Stockholm. Dessutom prövade jag flera versioner av frågeformuläret på deltagarna från den första etappen av

Levnadsundersökningen, vilket resulterade i många konstruktiva och fruktbara synpunkter.

Merparten av frågorna i Levnadsundersökningens frågeformulär härstammar således från andra undersökningar. Jag har emellertid korrigerat en hel del av formuleringarna och anpassat såväl innehåll som form till Malmöförhållanden. Helheten är således min egen.

Levnadsundersökningen genomförs med hjälp av besöksintervjuer, antingen i hemmet eller på annan av intervjupersonen önskad plats. Den personliga kontakten i besöksintervjuer kan innebära vissa svårigheter. Kanske påverkas intervjupersonen av intervjuaren genom t ex sätt att ställa frågorna, klädsel eller attityder. Kanske kan intervjuarens ålder, kön eller nationalitet skapa blockeringar. Alla som sysslar med intervjuer måste därför lära sig hur man minimerar riskerna.

Till fördelarna med besöksintervjuer hör en i allmänhet högre kvalitet på svaren än i telefonintervjuer och framför allt postenkäter. Besöksintervjuer innebär inte samma beroende som i postenkäter av hur frågorna framställs och förklaras i formuläret. Intervjuaren kan vid behov förtydliga och förklara frågorna. Dessutom kan intervjuaren vara helt säker på vem som besvarar frågorna. I undersökningar med postenkät kan man aldrig vara helt säker på vem som svarar. Kanske hjälper andra familjemedlemmar till.

Till besöksintervjuns fördelar hör också möjligheterna att blanda kvantitativ och kvalitativ metod. Postenkäter lämpar sig nästan enbart för kvantitativa frågor med fastställda svarsalternativ. Jag ville ta tillvara dessa möjligheter och Levnadsundersökningen innehåller därför en ganska bred blandning av olika frågeformer. En renodlat kvantitativ metod kommer till uttryck i en rad olika skalfrågor av typen frekvens, kvantitet och intensitet. Kvalitativ metod används i flera frågor med öppna svar; dvs frågor där intervjupersonen inte behöver känna sig bunden av fastställda svarsalternativ utan kan

svara vad som helst. Mest kvalitativ är emellertid den metod som ligger till grund för projektets skivrarverkstäder där deltagarna får möjligheter att skriva av sig om sina upplevelser från intervjuarbetet. Därigenom tar vi tillvara även mer kvalitativa intryck och upplevelser av hur människorna i stadsdelarna lever.

5.2 Rekrytering och utbildning

Arbetet med intervjuerna kräver givetvis utbildning. Varje etapp har därför börjat med en inledande intensivutbildning i allmän forskningsmetodologi, frågemetoder, begreppsdefinition och intervjuteknik. Jag har t ex skrivit en särskild handbok med definitioner av alla ingående begrepp. Dessutom har intensivutbildningen innehållit särskilda föreläsningar och grupparbeten om etik, samt spårnings- och kontaktteknik. Framför allt har emellertid intensivutbildningen ägnats åt Levnadsundersökningens frågeformulär. Förutom ingående studier av frågeformuläret och dess begreppsdefinitioner, fråga för fråga, har deltagarna tränat sig genom åtskilliga intervjuer av varandra.

Utbildning räcker emellertid enligt min uppfattning inte. Det krävs en vana vid att möta människor i olika situationer, väntade såväl som oväntade. Det krävs också en bred förståelse och känsla för människors mer ordlösa sätt att kommunicera. Man kan inte läsa sig till en kunskap om alla signaler som människor använder i kommunikationen med andra. Därmed räcker det inte med utbildning, utan jag vill också betona vikten av intervjuarens sociala kompetens.

Jag definierade social kompetens i rapportens första del. Rent allmänt definierar jag social kompetens som människors förmåga att skapa, upprätthålla och utveckla sociala relationer. Vi har i rekryteringen av projektets deltagare lagt stor vikt vid just social kompetens. I syfte att ytterligare höja deltagarnas sociala kompetens har projektet dessutom innehållit flera föreläsningar och grupparbeten på temat ”Vad är socialt?”.

5.3 Urvalet

För varje stadsdel har jag beställt urvalen från företaget Enator och deras generella databas för Malmö, kallad Magda. Beställningen har omfattat 4% av varje stadsdels befolkning i åldrarna 18-75 år. Urvalet har gjorts slumpmässigt och kan betraktas som representativt. Beställningarna har levererats på diskett. Jag har haft tillgång till uppgifter om personnummer, namn, nuvarande adress, föregående adress, födelselän, medborgarskap, civilstånd, delområde och statistikområde. Uppgifterna har inte använts för något annat syfte. En avidentifiering av svaren har skett i slutet av undersökningen.

5.4 Arbetsorganisationen

Under projektets första etapp prövade vi olika organisationsformer. Det visade sig finnas ett stort behov av handledare för varje stadsdel. I projektets andra och tredje etapp har vi därför utsett handledare för de olika stadsdelarnas grupper av deltagare. Merparten av handledarna har rekryterats bland deltagarna från den första etappen av Levnadsundersökningen. Handledarna har svarat för sammanhållningen av deltagargrupperna, men också utdelningen av namn på intervjupersoner. Jag har först delat ut namn på intervjupersonerna till handledarna portionsvis. Utdelningen har skett i form av s k spårningslistor, vilka har bestått av samtliga uppgifter om respektive intervjuperson. Jag har löpande registrerat utdelningen till handledarna i min databas.

Hur vet du att det inte är en våldtäktsman eller psykopat som öppnar dörren? Med den frågan skrämde mina vänner mig inför mitt nya jobb som levnadsundersökare. Jag försökte förtränga deras skrämmande frågor och ord. Självt var jag mest orolig över hur jag skulle få människor att ställa upp och inte få ett NEJ skriket i örat.

Jag bytte telefonluren, min hand var fuktig av nervositet, jag slog numret sakta. En kvinna med grov röst svarade. Min mun smakade adrenalin, jag

svalde och började min presentation. Jag kom till ordet levnadsundersökning - tills jag blev avbruten! Min fruktan hade förverkligats. Hon skrek NEJ i mitt öra.

Det har ju blivit ett och annat nej under de gångna månaderna. Som tur är har nyfikenheten över att få ta del av människors liv i stadsdelen där jag bor tagit överhanden.

Alltså var det bara att kämpa på. Äntligen hade man en anledning att få ringa på sina grannar och ställa frågor, så man får veta hur de har det, egentligen. Det vill säga så gott det går. De flesta har väl en ganska bestämd uppfattning om "Slottsstaden" och det hade jag med. Men under projektets gång och med ett växande antal intervjuer utförda blev jag tvungen att allt eftersom ändra på mina tidigare åsikter. Här finns inte bara rika, gamla, gnälliga änkor som sveper förbi i sina minkpälsar. Det finns till och med så kallade nysvenskar här, ja, kanske inte så många, men en och annan kan man väl bita. (Betty)

Handledarna har i sin tur delat ut spårningslistorna till deltagarna. Därefter har deltagarna först delat ut formulären i brevlådorna och därefter tagit kontakt med intervjupersonen, främst genom telefon. Såväl utdelning som telefonkontakt har ofta krävt ett omfattande spårningsarbete. Enligt Statistiska Centralbyrån (SCB) har färre invånare tillgång till telefon i Malmö än i andra svenska städer. Malmö toppar också statistiken över andelen abonnenter med hemligt telefonnummer. Till stöd har deltagarna haft den handbok som jag har skrivit. Förutom definitioner av alla ingående begrepp i frågeformuläret har handboken bestått av allmänna råd om presentation och intervjuer.

Alla spårningslistor och frågeformulär från framgångsrikt genomförda intervjuer lämnas tillbaka till handledarna. Först kodar emellertid deltagarna vissa av svaren, t ex yrkestillhörighet eller utbildning, enligt samma modell som Folk och Bostadsräkningarna

(FoB). Även spårningslistorna över uteblivna intervjuer, t ex där intervjupersonen har nekat eller inte går att få tag på, lämnas tillbaka. Handledarna genomför en kvalitetskontroll för varje genomförd intervju. Kvalitetskontrollen är till för att eliminera såväl slarvfel som logiska fel. Slarvfel kan t ex uppstå om deltagarna fyller i formuläret felaktigt eller glömmer att ställa en fråga till intervjupersonen. Då återgår frågeformuläret till deltagarna som ibland måste ta kontakt med intervjupersonen återigen. Med logiska fel menas fel som uppstår när t ex intervjupersonen uppger sig ha förskolebarn i frågan om familj, men sen glömmer att ange barnbidrag i frågan om disponibel inkomst. Även logiska fel kan leda till behov av kompletteringar.

Kvalitetskontrollen följs av att handledaren skriver in resultat på dator i dataprogrammet MS Works efter en mall som jag har utformat. Därefter genomför handledarna slutkontroller parvis, då inskrivningarna på dator jämförs med frågeformulären. Slutligen överlämnas datafiler och frågeformulär till mig. För att hålla reda på alla spårningslistor och formulär registrerar vi hela förloppet löpande. Varje spårningslista som jag lämnar ut respektive tar emot, registrerar jag i min dator. Liknande registreringar sker när handledarna delar ut och tar emot spårningslistor och formulär. Hela hanteringen av spårningslistor och formulär är således mycket noggrann, allt för att på bästa sätt kunna uppfylla kraven på anonymitet. Identiteten på varje frågeformulär behålls bara så länge undersökningen pågår. Därefter avskiljs identiteten och intervjusvaren anonymiseras.

5.5 Analys och tolkning

Forskare med tillgång till databaser av den storleksordning som finns inskriven på min dator kan ganska lätt drunkna i alla faktauppgifter. En del samhällsforskare tycks anse att fakta talar för sig själv. Ju fler faktauppgifter och ju högre svarsfrekvens, desto säkrare kan vi vara på resultaten. Större delen av forskningsinsatserna handlar då om statistiska

bearbetningar. Siffrornas anses vara viktigast och inte vad de står för. Därför sitter man och filar på de sista decimalerna. Enligt min och för övrigt många andra samhällsforskarens uppfattning talar fakta definitivt inte för sig själv utan måste tolkas, sorteras och prioriteras. Det är istället samhällsforskaren som måste tala för fakta genom att argumentera utifrån ett teoretiskt perspektiv. Annars kan man aldrig få reda på faktauppgifternas egentliga innebörd.

Tolkningen av resultaten sker genom analyser. I analysen koncentrerar sig forskaren på en sida av verkligheten i taget. Det vi vill undersöka delas upp i sina beståndsdelar där var och en undersöks för sig. Resultaten av analyserna måste sen sammanfogas till en helhet och det sker genom syntesen. Om inte annat så bör syntesen uppstå när vi drar slutsatser. Då bör en ny bild av verkligheten framträda som låter oss få syn på nya företeelser. Annars förlorar forskningen sin legitimitet. Dessvärre upplever människor idag allt för många forskningsresultat som förutsägbara. Samhällsforskarna talar inte sällan om för människor vad de redan vet. Därför har samhällsforskningen helt klart hamnat i en trovärdighetskrisis.

Jag har försökt lägga stor vikt vid såväl teori som empiri i mina analyser av resultaten. Teorin som ligger till grund för mina tolkningar redovisade jag i rapportens första del. I databearbetningen av svaren har jag framför allt använt mig av kalkylprogrammet MS Excel 97, men även i viss utsträckning av databasprogrammet dBase IV. Jag har konstruerat ett kalkylblad i MS Excel 97 där frekvensfördelningar, medelvärden, medianvärden, standardavvikelser, korrelationskoefficienter och konfidensintervall (felmarginal) räknas ut automatiskt för varje variabel. Konstruktionen av kalkylbladet tillgodoser också alla behov av korstabuleringar.

5.6 Svarsfrekvens

Tabellen nedan anger svarsfrekvensen, uppdelad på olika kategorier. Jag har räknat bort vad som kallas det tekniska bortfallet; dvs intervjupersoner som har

flyttat, bor utomlands eller bevisligen inte bor på den av befolkningsregistret angivna adressen. Bakom andelen oanträffbara döljer sig ett stort arbete. Projektets intervjuare har lagt ner mycket möda på att försöka få tag på intervjupersonerna. Ibland har man på vinst och förlust besökt sin adress så mycket som 15 gånger utan resultat.

Tabell 82. Svarsfrekvenser (%)

	C	V	L	R	K
Ja	57	56	56	73	61
Nej (starkt)	34	31	33	19	25
Nej (svagt)	4	6	6	0	4
Oanträffbar	5	6	4	6	9
Sjuk	1	1	1	1	1
Språksvårigheter	0	0	1	0	0
Övrigt	0	0	0	1	0
Totalt	933	764	764	435	334

Varför är då svarsfrekvensen viktig? Jo, en låg svarsfrekvens kan skapa skevheter i materialet och försämra representativiteten. Kanske är det stora delar av en viss kategori som inte har svarat. Om t ex en hög andel arbetslösa inte svarar så kan stadsdelsbefolkningens hushållsekonomi framstå som bättre än vad den egentligen är. Sen behöver inte en svarsfrekvens på 70% nödvändigtvis vara tillräcklig. Höga andelar av en viss kategori kan förekomma även inom ramen för ett bortfall på 30%. Alla undersökningar måste därför utföra en analys av bortfallet.

Bortfallsanalyserna har möjliggjorts tack vare databasens omfattning. Urvalet är hämtat från Malmös allmänna databas MAGDA och den innehåller uppgifter om kön, ålder, medborgarskap, statistikområde, civilstånd, samt född i Sverige eller inte. Tack vare en komplettering som projektdeltagarna gjorde har jag dessutom kunnat analysera bortfallet med avseende på boendets

upplåtelseform (dvs äganderätt, bostadsrätt eller typ av hyresrätt).

Vad kan vi säga om dem som inte har svarat? Verkar det röra sig om någon särskild kategori? Lider materialet av en underrepresentation i något avseende?

Tabell 83. Könsfördelning, intervjupopulation och urvalspopulation (%)

	C	V	L	R	K
Män	0,94	0,93	0,96	0,97	0,98
Kvinnor	1,05	1,05	1,04	1,03	1,02

I ovanstående tabell jämför jag intervjupopulationen och hela urvalspopulationen med avseende på kön. Tabellen innehåller kvoten mellan intervjupopulationen och hela urvalspopulationen för var och en av stadsdelarna. Kvoter mindre än 1 innebär underrepresentation och mer än 1 överrepresentation. Männerna visar sig vara underrepresenterade i samtliga stadsdelar, mest i Västra Innerstaden, men ändå inte särskilt mycket. Representativiteten med avseende på kön får generellt sett sägas vara ganska hög. I ingen av stadsdelarna kan intervjupopulationen således sägas innehålla någon allvarligare skevhet med avseende på kön.

I nedanstående tabell har jag gjort liknande uträkningar av kvoter för de olika upplåtelseformerna. Vad som är intressant är givetvis representativiteten för de större upplåtelseformerna i respektive stadsdel. Det gäller i Centrum främst privata hyresrätter och därefter bostadsrätter, i Västra Innerstaden också främst privata hyresrätter och därefter bostadsrätter, i Limhamn-Bunkeflo till största delen äganderätter, i Rosengård främst kommunala hyresrätter och därefter privata hyresrätter, samt i Kirseberg främst bostadsrätter.

Tabell 84. Upplåtelseformer, intervjupopulation och urvalspopulation (%)

	C	V	L	R	K
Äganderätt	1,58	0,84	1,01	1,00	1,11
Bostadsrätt	1,12	0,99	1,06	0,81	0,98
Delägare /andelsrätt	1,89	0,00	1,74	0,00	0,00
Privat hyresrätt	0,93	0,99	0,86	1,06	1,02
Kommunal hyresrätt	0,95	1,06	0,93	1,06	0,81
Hyr i andra hand	1,89	1,50	2,33	1,58	1,37
Annat avtal (t ex tjänstebostad)	1,89	0,95	1,16	1,05	1,10

Avvikelserna inger överlag ingen oro. Störst avvikelser finner vi i Centrum där privata hyresrätter är underrepresenterade och bostadsrätter överrepresenterade. Avvikelserna kan emellertid inte betraktas som särskilt stora. I de andra stadsdelarna kretsar representativiteten kring 100% vad gäller de största upplåtelseformerna.

Jag har även undersökt representativiteten med avseende på bakgrund, svensk eller utländsk. Databasen Magda anger inte bakgrund, men väl medborgarskap alternativt årtal för svenskt medborgarskap. Jag har därmed kunnat ta reda på bakgrund i bortfallspopulationen genom att räkna in samtliga personer med utländskt medborgarskap eller angivet årtal för svenskt medborgarskap i kategorin utländsk bakgrund.

Representativiteten med avseende på svensk bakgrund stämmer ganska väl, med undantag av Rosengård. I alla de andra stadsdelarna uppgår representativiteten till minst 92%. I Rosengård är däremot personer med svensk bakgrund bara representerade till 82%. Andelen personer med svensk bakgrund i intervjupopulationen är bara 82% av vad den är i urvalspopulationen.

Tyder underrepresentativiteten på en allvarlig skevhet i materialet? Nej, den slutsatsen kan man inte dra eftersom andelen personer med svensk bakgrund

inte är särskilt hög i Rosengård, utan bara 25%. Mindre förändringar i absoluta tal kommer därmed till uttryck i större förändringar relativt sett. Om vi istället jämför andelen personer med utländsk bakgrund i

intervjupopulationen och urvalspopulationen så visar sig representativiteten vara desto högre. Andelen med utländsk bakgrund är överrepresenterade med 1,08.

Tabellförteckning

Tabell 1. Bostäder (%) i Malmö och dess 10 stadsdelar (byggnadsår)	25
Tabell 2. Bostäder (%) i delområden (byggnadsår)	26
Tabell 3. Bostäder (%) i Malmö och dess 10 stadsdelar (antal rum)	26
Tabell 4. Bostäder (%) i delområden (antal rum)	27
Tabell 5. Boendeyta för några hushållstyper (medianvärde av kvadratmeter)	27
Tabell 6. Bostäder (%) i Malmö och dess 10 stadsdelar (upplåtelseformer)	28
Tabell 7. Bostäder (%) i delområden (upplåtelseformer)	29
Tabell 8. ”Hur nöjd respektive missnöjd är Du med Din bostad?” (%)	29
Tabell 9. ”Hur nöjd respektive missnöjd är Du med utemiljön?” (%)	30
Tabell 10. ”Hur nöjd respektive missnöjd är Du med den kommunala servicen i Ditt bostadsområde?” (%)	30
Tabell 11. ”Hur nöjd respektive missnöjd är Du totalt sett med Ditt boende?” (%)	30
Tabell 12. Befolkning i Malmö och dess 10 stadsdelar (1/1 – 1996)	32
Tabell 13. Befolkning (%) i delområdena (1/1 – 1996)	33
Tabell 14. Personer med utländsk bakgrund i Malmö och dess 10 stadsdelar (%)	33
Tabell 15. Personer med utländsk bakgrund i delområden (%)	34
Tabell 16. De största invandrargrupperna (andelar av samtliga invandrare)	34
Tabell 17. ”Hur känner Du Dig just nu, rent fysiskt, om Du ser till Din hälsa och Ditt välbefinnande?” (%)	35
Tabell 18. ”Hur känner Du Dig just nu, rent psykiskt, om Du ser till Din hälsa och Ditt välbefinnande?” (%)	35
Tabell 19. ”Röker Du?” (%)	36
Tabell 20. Utflyttade (%) från delområden och stadsdelar 1995	36
Tabell 21. Hur länge har Du bott i Din nuvarande bostad? (år)	37
Tabell 22. På hur många adresser har Du bott permanent under de senaste 10 åren (inklusive där Du bor nu)?	37
Tabell 23. Utflyttade (%) från delområden (andelar av respektive delområdes befolkning)	37
Tabell 24. ”Vilket av följande alternativ stämmer bäst in på Dig just nu?” (exkl ålderspensionärer i %)	40
Tabell 25. ”Du som är arbetslös, får Du ersättning från a-kassa?” (%)	40
Tabell 26. Socioekonomisk indelning (SEI) av alla förvärvsarbetande (%)	41
Tabell 27. Indelning efter näringsgren av alla förvärvsarbetande i stadsdelarna (%)	42
Tabell 28. ”Hur nöjd respektive missnöjd är Du totalt sett med Ditt arbete?” (%)	42
Tabell 29. Hushåll efter antal boende (%)	43
Tabell 30. Barnfamiljer (%) i stadsdelarna (andelar av hushåll)	44
Tabell 31. Barnfamiljer (%) med arbetslösa föräldrar (andelar av alla barnhushåll)	44
Tabell 32. ”Umgås Du med grannarna?” (%)	45
Tabell 33. ”Brukar Du besöka vänner och bekanta eller ha vänner och bekanta på besök?” (%)	45
Tabell 34. ”Brukar Du besöka släktingar eller ha släktingar på besök?” (%)	45
Tabell 35. ”Hur säker och trygg känner Du Dig när Du går ensam i Ditt bostadsområde och det är mörkt?” (%)	45
Tabell 36. Utbildningsnivåer i stadsdelarna (%)	49
Tabell 37. Utbildningsinriktningar i stadsdelarna (%)	50
Tabell 38. Disponibel årsinkomst i stadsdelarna (medianvärde)	51
Tabell 39. Disponibel månadsinkomst (kr) för barnhushåll med två föräldrar i stadsdelarna (kvartiler och kvartilavstånd)	51
Tabell 40. ”Om Ditt hushåll plötsligt hamnade i en situation där Du på en vecka måste skaffa fram 12.000 kr, skulle Du kunna klara det?” (%)	51
Tabell 41. ”Hur ofta har det hänt att Ditt hushåll under det senaste året har haft svårigheter att klara räkningarna?” (%)	52
Tabell 42. ”Sparar Ditt hushåll regelbundet varje månad och långsiktigt?” (%)	52
Tabell 43. ”Gjorde Du någon semesterresa (eller resa av rekreationskaraktär) under 1995?” (%)	52
Tabell 44. ”Hur ser Du på Din inkomst- och levnadsstandard?” (%)	54
Tabell 45. Medlemsanslutning (%) uppdelad på antal medlemskap i stadsdelarna	54
Tabell 46. Medlemsanslutning (%) till olika föreningskategorier	55
Tabell 47. Mobiliseringsgraden (%) uppdelad på antal föreningsengagemang	56
Tabell 48. Mobiliseringsgraden (%) till olika föreningskategorier	57
Tabell 49. ”Har Du under det senaste året gjort något för att åstadkomma förbättringar eller motarbeta försämringar rörande Ditt boende?” (%)	57
Tabell 50. ”Du som är förvärvsarbetande, har Du under det senaste året gjort något för att åstadkomma förbättringar eller motarbeta försämringar?” (andelar av samtliga förvärvsarbetande)	58
Tabell 51. ”Du som har barn inom barnomsorgen, har Du under det senaste året gjort något för att åstadkomma förbättringar eller motarbeta försämringar?” (andelar av föräldrar med barn inom barnomsorg)	59
Tabell 52. ”Du som har barn inom skolan, har Du under det senaste året gjort något för att åstadkomma förbättringar eller motarbeta försämringar?” (andelar av föräldrar med barn inom skolan)	59

Tabell 53. "Har Du under det senaste året gjort något för att åstadkomma förbättringar eller motarbeta församlingar rörande sjukvården?" (andelar av samtliga som har sökt läkare under det senaste året).....	59
Tabell 54. "Hur brukar Du själv göra om Du är tillsammans med några bekanta och samtalet kommer in på politiska frågor?" (%).....	60
Tabell 55. "Hur pass intresserad är Du i allmänhet av politik?" (%)	60
Tabell 56. "Vilken klass eller socialgrupp känner Du mest samhörighet med?" (%).....	63
Tabell 57. "Är det viktigt för Dig att känna Dig som stadsdelsbo?" (%)	64
Tabell 58. "Brukar Du gå på teater, konserter, museer eller utställningar?" (%).....	64
Tabell 59. "Brukar Du läsa böcker?" (%).....	64
Tabell 60. "Har Du tillgång till uppslagsverk i Din bostad?" (%)	64
Tabell 61. "Ungefär hur många timmar i genomsnitt om du tittar Du på TV?" (medelvärde och medianvärde av timmar).....	65
Tabell 62. "Hur nöjd respektive missnöjd är Du totalt sett med barnomsorgen, skolan respektive sjukvården?" (medelvärden av samtliga svar på en skala från 1 till 5)	67
Tabell 63. "Du som har barn inom barnomsorgen, hur nöjd respektive missnöjd är Du med ... ?" (medelvärden av samtliga svar på en skala från 1 till 5)	68
Tabell 64. "Du som har barn i skolan, hur nöjd respektive missnöjd är Du med ... ?" (medelvärden av samtliga svar på en skala från 1 till 5).....	68
Tabell 65. Lokalsjukvården: "Hur nöjd respektive missnöjd är Du med ... ?" (medelvärden av samtliga svar på en skala från 1 till 5).....	69
Tabell 66. "Känner Du till vilka frågor stadsdelsfullmäktige ansvarar för?" (%)	69
Tabell 67. " Har stadsdelsreformen lett till att Du har tagit mer kontakt med politiker och tjänstemän? " (%)	70
Tabell 68. " Anser Du att stadsdelsreformen har gjort det lättare att komma i kontakt med kommunala politiker? " (%)	70
Tabell 69. "Anser Du att stadsdelsreformen har gett 'vanligt folk' större inflytande?" (%).....	70
Tabell 70. "Anser Du att servicen på det hela taget har förbättrats? " (%).....	70
Tabell 71. Förändringsmakt	72
Tabell 72. Valmakt.....	72
Tabell 73. "Vad är bäst eller viktigast i Din stadsdel?" (ämnesandelar i %).....	74
Tabell 74. "Vad är bäst eller viktigast i Din stadsdel?" (huvudämnesandelar i %).....	75
Tabell 75. "Vad är bäst eller viktigast i Din stadsdel?" (andel svarande).....	75
Tabell 76. "Vad är sämst i Din stadsdel?" (ämnesandelar i %)	76
Tabell 77. "Vad är sämst i Din stadsdel?" (huvudämnesandelar i %).....	76
Tabell 78. "Vad är sämst i Din stadsdel?" (andel svarande i %)	77
Tabell 79. "Vilket bostadsområde i Malmö skulle Du helst vilja bo i?" (%).....	77
Tabell 80. "Hur vill Du själv värdera Dina levnadsförhållanden?" (%).....	78
Tabell 81. "Om Du tänker tillbaka på de senaste 5 åren, tycker Du att Dina levnadsförhållanden under denna tid försämrats, förbättrats eller varit i stort sett oförändrade?" (%).....	78
Tabell 82. Svansfrekvenser (%)	90
Tabell 83. Kön fördelning, intervju population och urval population (%)	91
Tabell 84. Upplåtelseformer, intervju population och urval population (%)	91

Aktuella referenser och inspirationer

- Alvesson, Mats & Sköldberg, Kaj (1994) Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod. Lund: Studentlitteratur
- Andersson, Bengt-Erik (1994) Som man frågar får man svar. Kristianstad: Rabén Prisma (1985)
- Billing, Peter & Stigendal, Mikael (1994) Hegemonins decennier. Lärdomar från Malmö om den svenska modellen (doktorsavhandling). Borås: Möllevångens Samhällsanalys (040/972966)
- Björkvold, Jon-Roar (1991) Den musiska människan. Barnet, sången och lekfullheten genom livets faser. Kristianstad: 1991
- Eklund, Klas (1992) Vår ekonomi. En introduktion till samhällsekonomin. Slovenia: Tiden
- Fritzell, Johan & Lundberg, Olle red (1994) Vardagens villkor. Levnadsförhållanden i Sverige under tre decennier. Finland: Brombergs Bokförlag
- Halvorsen, Knut (1989) Samhällsvetenskaplig metod. Lund: Studentlitteratur
- Ingelstam, Lars (1995) Ekonomi för en ny tid. Stockholm: Carlssons
- Jönsson, Sten & Rubenowitz, Sigvard & Westerståhl, Jörgen red (1995) Decentraliserad kommun. Exemplet Göteborg. Smedjebacken: SNS Förlag
- Olsson Hort, Sven E (1992) Segregation - ett svenskt dilemma? Stockholm: SOU 1992:19
- Olsson, Jan (1994) Den sociala ekonomin. Stockholm: Carlssons
- Petersson, Olof & Westholm, Anders & Blomberg, Göran (1993) Medborgarnas makt. Helsingborg: Carlsson (1989)
- Rothstein, Bo (1994) Vad bör staten göra? Finland: SNS Förlag
- Statens offentliga utredningar (1995) Att röja hinder. Delbetänkande av Storstadskommittén, Stockholm: SOU 1995:142
- Stigendal, Mikael (1996) Varför finns Malmö? Malmö: Malmö Stad
- Stigendal, Mikael (1996) "Tänk om marknadsekonomin inte räcker!"; i SOU 1996:151, Bidrag genom arbete – en antologi. Stockholm: Storstadskommittén
- Wetterberg, Gunnar (1995) Det nya samhället. Om den offentliga sektorns möjligheter. Falun: Tiden